

خداآفرین

تورکجه - فارسی
فرهنگی ، اجتماعی ، علمی

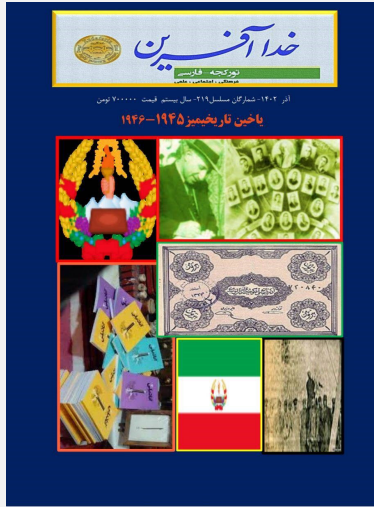
آذر ۱۴۰۲ - شمارگان مسلسل ۲۱۹ - سال بیستم قیمت ۷۰۰۰۰۰ تومن

یاخین تاریخیمیز ۱۹۴۵-۱۹۴۶

خداآفرین 219

شماره مسلسل ۲۱۹ - آذر ماه - سال ۱۴۰۲ - ۹۶ صفحه

مدیر مسئول سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

خبرنگاران: علی محمدنیا

تانای شرقی دره جک

ویراستار: سمیه ستاری فر

مدیر سایت: مهندس فرید ستاری فر

زمینه مجله:

فرهنگی؛ مسایل اجتماعی؛ معلومات عمومی؛ طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی؛ تحلیلی؛ خبری؛ اطلاع رسانی؛ پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل؛ تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/پ ۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن: ۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶ / ۶۶۴۶۰۸۹۵ فاکس: ۶۶۴۹۳۰۸۴

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت word به ایمیل یا آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی

جهت معرفی آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال نماید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۷۵۰۰۰۰ و یکساله ۱۴۰۰۰۰۰ هزار تومان

به شماره کارت بانک شهر ۷۰۰۷۸۶۴۷۹۳۸۹ به نام حسین شرقی دره

جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr

ncnessiner and chief Editr: Dr. HOSSEIN

SHARGHIDAREHJAK(SYTURK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

Say 219 Aralık- 2023, Tehran

تیراژ: 500

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudafarindergisi>

khudafarin@yahoo.com

ایچینه کیلر:

آذربایجان میلی حکومتی (۲۱ آذر حرکاتی)-----۲

سلسله سخنان دکتر عبدالغفار بدیع در باره فلسفه ملی-اسلامی ترکان-۱۵

میلی حکومتین اصلاحاتیندان-----۴۳

خلاصه فصول رساله اخلاقیه میرزا آغا تبریزی-----۵۳

روانشناسی اجتماعی چیست؟-----۶۲

شعیریمیز-----۶۶

تورکها مانقورد به چه کسی میگویند-----۹۶

آذر آیی آذربایجانین
یاخین تاریخینن اویره
نیلمه سینده واجیب یئر
توتور.

آذربایجان میلی حکومتی (۲۱ آذر حرکاتی) (نوامبر ۱۹۴۵ دکابر

(۱۹۴۶) حاقیندا ییغجام بیلگی. (یاخین تاریخیمیز)

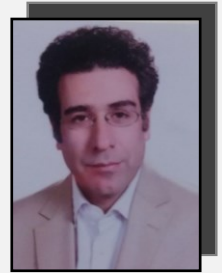
Azərbaycan milli hökuməti (21 Azər hərəkəti) (noyabır 1945-dekabr 1946) haqqında yığcam bilgi.(yaxın tariximiz)

اورقانلاری ایشچیلرینین سایینی آرتیریدیلار. آلمانین ساواشین ایلک ایللرینده کی قلمه سی ایران دا آلمانپرست مئیلی گوجلەن دیریردی. بو اولکه نین رهبر دایره لرینده شوروی مغلوب اولارسا، "زاقافقازییا و اورتا آسیانین ۱۶ شهرینین" ایرانا بیرلشدیریلمه سی باره ده پلانلار قورولوردو.

نازیست آلمانیا سینین شورویه هجومون دان سونرا، ۱۹۴۱-جی ایلین ایون-یول آیلارین دا شوروی ایرانا اوچ خبردارلیق نوتاسی وئرمیش، همین ایلین ایون آیین دا انگلیس خارجیجی ایشلر ناظری ایرانین صلاحیت لی نماینده سی قارشیسین دا "آلمانلارین ایران داکی شوبهه لی فعالیتینه" سون قویولماسی طلبینی ایرلی سورموش دو. ایولون ۱۹-دا انگلیس ناظیرلر کابینئتی ایرانین جنوبونا داخیل اولماق باره ده قرار قبول ائتمیش دی. بئله لیکله اینگیلیس-شوروی قوشونلارینین ایرانا موداخیله سی اوچون زمین یاران دی.

دؤولت مدافعە کومیتە سینین قراری ایله شوروی قوشونلاری ۱۹۲۱-جی ایل ۲۶ فتورال تاریخلی شوروی-ایران موقاویله سینین آلتینجی ماده سینه اساساً، ۱۹۴۱-جی ایل آوقوستون ۲۵ - ده گئجه ساعت ۲-ده ایران سرحدینی کئچهرک، اردبیل و تبریز ایستیقامتین ده ایرلیله دیلر. حربی عملیاتلاردا ناخچیوان دان خزرین جنوبونا دوغرو بوتون ایستیقاملردن شوروی سرحد قوشونلاری، ۴۴-جو (ترکیبین ده ۷۷-جی آذربایجان و ۲۰-جی دیویزیالار) و ۴۷-جی اوردولار، خزر دونانماسی، زاقافقازییاداکی ۸-جی هاوا اوسو، یئولاخ داکی ۱۳۲-جی هاوا اوسو ایشتیراک ائدیردیلر.

مدیر مسئول و باش بازار : دکتر حسین شرقی دره جک
Sorumlu müdür və baş yazar Dr. Hüseyin Şərqidarəcək SOYTÜRK

آذربایجان میلی حکومتی نوامبر

۱۹۴۵ ده تبریز شهرینده سید جعفر پیشه ورینین رهبرلی آلتیندا قورولدو. باش کندی تبریز شهری

ایدی. رسمی دیلی ایسه آذربایجان تورکجه سی ایدی. دینی اسلام و حکومت سیستمی تک حزب لی سوسیالیست جمهوریتی ایدی.

آذربایجان میلی حکومتی فارس دیلینده کتومت فورمئنتاری

آذربایجان، روسیا، Azərbaycanское

народное. правительство، و یا ۲۱ آذر

حرکات (- ۴۵ پی ایلین ۱۲ نوامبریر دان ۴۶ پی

ایلین دکابر آیینا قه آذربایجان دا فعالیت گؤستمیش

سوسیالیست حکومتین آری دیر.

شوروی قوشونلارینین اولکه یه گیرمه سی ایران ساواش دا طرفسیز موقعه قالاغینینی بیان ائتسه ده، آلمانیا ایله ایستراتژی امکداش لبق خطینی داوام ائتدیریردی. آلمانیا ایرانین خارجیجی تیجارتین ده ایکینجی یئری توتوردو. ایران دان بنزین غیری قانونی یوللارلا آلمانا آپاریلیردی .

آلمانلار ایرانین دؤولت موسسه لری و حربی ایداره لرین ده مهندس، تکنیک، مصلحتچی آدلاری آلتین دا اؤز حربی و خصوصی ایداره لرینین نماینده لرینی یئرلشدیریر، تبریز، ماکو، خوی، میانا، مرندده کی کارخانالاریندا خصوصی خیدمت

رهبرلیگی ایله فعالیتنه باشلادی بو گروه سلیمان رحیموو، میرزه ایبراهیموو، مصطفی قولیئو و ب. داخیل ایدی.

آذربایجانین مادی کمگی

۱۹۴۱-جی ایلین سونونا قدر باکیدان - جمهوریت فوندوندا یارديم اولاراق ایران آذربایجانا ۲۵۴۸ تن قند، ۱۳۷۱ تن اون، ۱۸۱۴ تن بوغدا، ۱۴۹۴۰۵۳ متر پارچا و عمومی دیری ایکی میلیون ماناتلیق دیگر ماللار گؤندریلدی..

آذربایجاندا قوروجولوق

آذربایجاندا فعالیت گؤستریش آلمان فیرمالارینین املاکی مصادیره ائدیلب، شوروی-یه گؤندریلدی. مطبوعات، تحریریه گروهو ۱۹۴۱-جی ایل اوکتیابرین ۱۱-دن عرب ایفباسی ایله آذربایجان دیلینده "وطن یولوندا" قزئتینین نشرینه باشلادی. اورمیه ده آذربایجان دیلینده "قیزیل عسگر" (رئداکتورو زولغعلی ایبراهیموو) و رشتده فارس دیلینده "سرباز سرخ" ("قیزیل عسگر") (رئداکتورو خاصای وزیروو) اوردو قزئتلری بوراخیلیردی.

آذربایجاندان گلmiş حکیملر اهالییه طیبی یارديم گؤستیر، بهداشت ساحه سینده ایضاحات ایشلری آپاریر، مالاریایا قارشى گئیش تدبیرلر حیاتا کئچیریدیلر. شوروی-ایران مدنی علاقه لرینین اینکیشافیندا آذربایجان جمهوریتینین مدنیت خادیملری مهم رول اویناییردیلار. م. ف. آخوندوو آدینا آذربایجان دؤولت اوپئرا و بالئت تئاتری اوزیر حاجیبیووون "کوراوغلو"، "لیلی و مجنون"، "اصلی و کرم"، "مسلم ماقومایئوین "شاه اسماعیل" اوپئرالارینی، او. حاجیبیووون "آرشین مال آلان" موسیقیلی کومئدیاسینی تاماشاچیلارلا گؤستریش دیلر. ۱۹۴۱-جی ایل اوکتیابرین ۲۶ - دا شوروی خالق آرتیستی شووکت ممدووا تیریزیلر

شوروی قوشونلاری ایله بیر واختدا ایرانین جنوب و قریبن دن اینگیلیس قوشونلاری دا اولکةیه داخیل اولدو. شوروی اوردو حیصه لری آوقوستون ۲۶-دا تبریز و اردبیل، آوقوستون ۳۰-دا زنجانا، آوقوستون ۳۱-ده قزوینه گیردیلر. سنتیابرین ۱۷-ده شوروی، سنتیابرین ۱۸-ده ایسه اینگیلیس قوشونلاری تهراندا داخیل اولدولار. شوروی اوردو حیصه لری اوشنوبه-میانداب-زنجان-قزوین-بابل-زیراب-سمنان-شاهروودا، شرقده ایسه علی آباددا یئرلشدیلر. اینگیلیس قوشونلاری خانکین-کرمانشاه-خرم آباد-مسجد سلیمان-رام هؤرموز-بندر-دئیلیم خطیندن جنوب و قره دوغرو اولان اراضینی توتدولار.

آذربایجاندان گن اوزل گروه

شوروی قوشونلارینین ایراندا کئچیردی سونراکی حربی عملیاتلاردا آذربایجان شوروی-دن خصوصی بیر گروه اشتیراک ائتمیشدی. ایران آذربایجانیندا شوروی تأثیرینی یایماق مقصدیله ۱۹۴۱-جی ایل سنتیابرین ۲۱-ده ایران دؤولتینین آذربایجان اراضی سینده آذربایجان شوروی-دن سفریر ائدیلمیش حزب، شوروی، انتظامی قوه لر، اکیئچیلیک و مدنیت ایشچیلریندن عبارت گروه آذربایجان کمونیست حزبینین اوچونجو کاتبی، تبریزده کی ۴۷-جی اوردونون حربی شوراسینین عضو ا. م. علیئوین

شوروینین آذربایجان مسئله سینه دقتی یئیندن آرتیرماسی

۱۹۴۴-جو ایلین اوللرینده بین الخالق عالمده و ایراندا یارانمیش وضعیتله علاقه دار شوروی یئیندن آذربایجان مسئله سینه دقتی آرتیردی .

شوروی ۱۹۴۴-جو ایل مارتین ۶-دا " آذربایجان اهالی سینه اقتصادی و مدنی یاردیمین گولندیریللمه سی تدبیرلری حاقیندا" مسئله مذاکره ائدرک، اهمیتلی قرار قبول ائتدی. قراردا سیاسی ایشچیلرین ترکیبینده، دیپلوماتیک اورقانلاردا چالیشان کنسول، کنسول معاونینی و کونسوللوقون کاتیبی وظیفه لرینده، تهرانداکی شوروی سفیرلیگی و تجارت نومایندیلرینده چالیشان آذربایجانلیلارین سایینی آرتیرماق، هفته ده اوچ دفعه دن آز چیخماماقلا" آذربایجان دیلینده اوردو قزنتی نشر ائتمک"، تبریزده پول سوز "آذربایجان دیلینده تحصیل وئره ن اون ایلیللیک مکتب"، "مکتبده کیتابخانا - اوخو سالونو"، آذربایجان یازیچی و شاعرلرینین اثرلرینین نشری و اهالی آراسیندا یاییلماسی مقصدیله آوادانلیقلا یاخشی تجهیز اولونموش "تبریز" مطبه سی آچماق، مای-ایون آیلاریندا آذربایجان دؤولت درام تئاترینین آذربایجان شهرلرینه قاسترولونو تشکیل ائتمک، "تبریزده جوراب تریکوتاژ فابریکی"، "تبریز رایونوندا نمونه وی صنایع پارکی" یاراتماق کیمی اهمیتلی مسئله لر اؤز عکسینی تاپمیشدی.

قرارا او یغون اولراق، ۱۹۴۴-جو ایل مارتین اوللرینده آذربایجانلیلار او تای آذربایجاندا چالیشمالاری اوچون سیاسی ایشچیلر اوزره ۳۳، تجارت موکیلیگی اوزره ۱۱، دیپلوماتیک ایداره لر اوزره ۱۴، قزنتین نشری اوزره ۲۷ یئر آیریلیمیش و عمومی رهبرلیک ح. م. حسنوو تاپشیریلیمیشدی. ۱۹۴۴-جو ایلین یاز و یاییندا آذربایجان دان اوتای آذربایجانا ۶۲۰ نفر دن چوخ موختلیف ایشچیلر گؤندریلمیش و داها ۳۷۵ نفر

قارشی سیندا گئنیش کونسرتله چیخیش ائتمیش، ۱۹۴۲-جی ایل فئورالین ۲۰-دن آوریلین ۹-دک رشید بهبودوونو ایران قاستروللاری اوغورلا کئچمیشدی.

۱۶ باکی سینما استودیوسینین اورونو اولان "کندیلر"، "باکیلیلار"، "ت۹" سو آلتی قاییغی" بدیعی، "اوردئولی آذربایجان"، "ابدی اودلار اوکله سی" سندلی و "زویا"، "او، وطنی مدافعه ائدیردی"، "۲۱۷ سالی آدام" دوبلیژ فیلملری نوماییش ائتدیریلیمیشدی. درحال سوسیالیست کاراکترلی اصلاحاتلار باشلادی، اصلاحاتلاردان بیر ده آذربایجان دیلینین مختاریت اراضی سینده دؤولت دیلی اعلان اولونماسی ایله باغلی ایدی. پارالل اولراق، یکی آذربایجان آراسیندا مدنی علاقه لر گوجلنه نیردی، یئرلی آذربایجان دیلی فارس عنصرلریندن تشکیلده تمیزله نیردی، و یئرینه اوزینده چوخلو روس سؤزلری ده داخل ائدیلمه یه باشلانیدی.

شوروی - انگلیس - ایران آندلاشماسی

۱۹۴۲-جی ایل یانوارین ۲۹-دا تهراندا شوروی- انگلیس- ایران آراسیندا اتفاق آندلاشماسی باغلانیدی. همین ایلین مارت آیندا آذربایجان دان ایرانا گؤندریلمیش سیاسی ایشچیلرین اکثریتی گئری چاغیریلدی. ۱۹۴۲-جی ایلین اورتالاریندا بورادا باکی دان گلنلردن جمعی ۸۴ نفر قالمیشدی. آوریل آییندا "وطن یولوندا" قزنتینین نشری دایاندیریلدی. ۱۹۴۳-جو ایل نوامبرین ۲۸-دن دئکابرین ۱-دک آمریکا، شوروی و انگلیس دؤولت باشچیلارینین تهران کنفرانسیندا قبول ائدیلمیش "ایران حاقیندا بیاننامه" ده بوتون طرفلر بو دؤولتین اراضی بوتؤولویونون قورونوب ساخلانماسینا طرفدار اولدوقلارینی بیلدیردیلر. بوندان سونرا شوروی ایرانداکی فعالیتینین میقیاسینی بیر قدر آزالتدی .

سوبالار، یاغلی بویا، ماکینا و هر آی ٤٠٠ لیتر بئزین و س. گؤندریلدی. آذربایجان (شوروی) حکومتی تبریز نومونوی صنایع پارکی نین یارادیلماسی اوچون ١٥ تراکتور، ٥ ماشین، توخومچولوق لابوراتوریاسی اوچون آوادانلیق، ٥٠ نفرلیک یئمکخانا اوچون دستگاه آیردی . شوروی ١٩٤٤-جو ایل ایونون ٢٤-ده تبریزده آذربایجان دیلینده اورتا مکتبین آچیلماسی حاقیندا قرار قبول ائتدی. ج. العسگروون مدیری اولدوغو، ٣٦ نفر معلم و انضباطی-تصرفات ایشچی سیندن عبارت بو مکتبده درس لر نوامبرین ١-ده باشلان دی .

١٩٤٤-جو ایل سنتیابرین ٣-ده تبریزده شوروی خسته خاناسی (بیمارستان) (باش حکیم ص. صمدوو) آچیلدی. هر گون ١٥٠ خسته یه طبیی خدمت گؤسترهن خسته خانادا ٢٠ چارپاییلیق ایستاسیونار، جراحیلیق، داخلیلی خسته لیکلر، گؤز، قالدین حکیمی شعبه لری وار ایدی. خسته خانانین نزدینده دیش و دری، بولاشیجی خسته لیکلر ده داخل اولماقلا، هر جور خسته قبول ائدن پولیکلینیکا دا فعالیت گؤستیردی. بورادا سونوگرافی، اطاقلاری، پالچیق معالجه خاناسی، آزمايشگاهلار، همچینین داواخانالار یئرلشیردی.

١٩٤٥-جی ایلین اوکتیابریندا باکیدا آذربایجانین ایرانلا مدنی علاقه لر جمعیتی یارادیلدی. جمعیتین صدری صمد وورغون چیخیشلاریندان بیرینده دئمیشدی: " آذربایجاندا یارادیلان ایرانلا مدنی علاقه لر جمعیتینین مقصدی آذربایجان خالقینین مدنیت ساحه سینده کی ناپلیتیرینی ایراندا تانیت دیرماق، هابئله ایرانین علم و اینجه صنعت ساحه سینده کی موفقیتلیرینی آذربایجانین گئنیش زحمتکش کوتله لرینین مالی ائتمک دیر "

بوردا ٨ بؤلمه، او جمله دن ادبیات (رهبری م. ععارف)، موسیقی (ق. قارائو)، هومانیتار علملر (ح. حسینوو)، طیب (ض. ممدوو)، معمارلیق (ص. داداشوو)،

سفربر ائدیلمیشدی. مهم تاپشیریقلا گئندلرین قارشیسیندا دوران اساس وظیفه آرازین او تاین داکی آذربایجان لیلارین میلی اؤزونودرک حیسیسینی آرتیرماق، اونلارین تک اولمادیغینی، سرحدین شمال طرفینده قارداشلارینین یاشادیغینی تبلیغ ائتمک ایدی.

ایکی ایلیک فاصیله دن سونرا ١٩٤٤-جو ایل آوریلین ١٠-دا " وطن یولوندا" قزتی یئنیند نشرة باشلادی و اونون نشری ١٩٤٦-جی ایل مایین ١-دک داوام ائتدی (بوتؤلوکده، ١٩٤١-١٩٤٦-جی ایللرده قزتین ٤٠٦ نؤمره سی نشر اولونموشدو. میرزه ایراهیموو، ح. شاهگلدیو و ر. قولیئو اونون باش رئاکتورو اولموشلار).

ایچمه لی سو اولمادیغی اوچون باکیدان ١٩٤٤-جو ایل مایین ١١-ده قزوینه قازما قورغوسو، بورو و ٣٣ قازماچیدان عبارت بریقادا گؤندریلدی. قزوینده ٤، تبریزده ٨ سو قویوسو قازیلدی. ١٩٤٤-جو ایلین یاز-یای آیلاریندا "تبریز" مطبه سینین یارادیلماسی و فعالیتی اوچون عرب و کیریل الیفباسی ایله ایشله یین مطبه ماشین، ٣٠ تون کاغیز، کیتابلار، مئبل، دمیر

آمریکا و چین بایراقلاری ائندیریلیمیشدی. خالق دا اؤز ائولرینه ایران بایراقلاری آسماغا باشلامیشدی.

اوچطرفلی آنلاشمايا گۆره آلتی آی عرضینده روس و اینگیلیس بیرلیکلی ایراندا چکیلمه لی ایدیلر. بو وضعیت باخمایارق، ایراندا سیاسی دایره لرده هله بیر بوشلوق اولدوغو گۆرونوردو. چونکی مرتضی بیات حکومتی آوریل آییندان استعفا یا گئتسه ده، هله یئنی حکومت قورولمامیشدی. نهایت، ۱۳ مایدا قاجارلار دؤورونده سولاله نین حکیمی اولموش ۷۶ یاشلی ایبراهیم حکیم المولکو باش ناظر و داخیلی ایشلر ناظری وظیفه سینه گتیریلیر. او، سید حسن تاغی زاده ایله بیرلیکده ترقی پارتیاسینین قوروجولاریندان ایدی. همین دؤورده کی شوروی قاینقلارینا گۆره ایسه ایبراهیم حکیمی نینکی اینگیلتره مئیلی ایدی، حتی مرکزی لوندوندا اولان فراکسیون آدلی گیزلی پارتیاسین عضو قبول ائدلمیشدی. ایبراهیم حکیمی حکومتینین خارجی سیاستینده ایلك آددیم تهراندا کی شوروی، اینگیلیس و آمریکا سفیرلرینه قالب اولکه عسگرلرینین ایراندا چیخاریلماسی حاقیندا نوتا وئرمک اولموشدو. ایران خارجی ایشلر ناظری انوشیروان سپهبدینین شوروی سفیری م. ماکسیمووا وئردی ۱۹ مای ۱۹۴۵-جی ایل تاریخی ۱۱۱۷ سایی نوتا دا دئییلیر:

" محاربه نین سونا چاتماسی موناسیبتی ایله اورکدن سئویندیک. ایران حکومتینین تبریکلرینی بؤیوک موتتقیقلرین قهرمان اوردوسو ایله بیرلیکده دوشمین قوه لرینی ازمیش، آلمان اوردولارینی شرطسز تسلیم اولماغا مجبور ائتمیش شوروی-نین قوتلی اوردوسونا چاتدیرمای اؤزوموزه بورج بیلیریک. ایران ایله شوروی بیرلیگی آراسیندا کی یاخشی موناسیبتلری تصدیق ائتمکله یاناشی ایران حکومتینین آشاغیدا کی فیکرینی و ریجاسینی ذاتی- عالینیزین نظرینه چاتدیریریق .

رساملیق (ق. خالیقوو)، اینجه صنعت (م. هاشیموو) و نشر (ح. سولطانوو) بؤلمه لری فعالیت گؤستریردی.

اولوسلار آراسی مناسبت لر

شوروی آذربایجاندا کی آزادلیق ایده آلارینی و میلی پروئسی اؤز تأثیری آلتیندا ساخلاماق ایسته مه سی، ایکینجی دنیا محاربه سینین سونوندا بورادا کی سیاسی حادثه لره بین الخالق عالمده آرزو اولونماز بیر موناسیبت فورمالاشدیرمیشدی. شورونین مرکزی و شرقی اوروپادا کی اولکه لرین بیر چوخلارینا ائتدیکلریندن سونرا، انگلیس و آمریکا بو حادثه لره میلی آزادلیق حرکاتیندان داها چوخ شوروی لرین ایرانا اراضی، اقتصادی و ایدئولوژی گوز تیکمه سی کیمی باخیردیلا. بونون نتیجه سیدیر کی، ۱۹۴۴-جو ایل سنتیابری ۱۰-دا شوروی خالق خارجی ایشلر کومیسسارینین معاوینی س. ای. کاوتارادزئین صدرلیگی ایله شوروی حکومت کومیسسیاسی تهرانا رسمی سفری زمانی شیمالی ایراندا سمنان، گرگان، مازندران، گیلان و آذربایجاندا نفت کونسسیاسی حاقیندا تکلیفلرینه مثبت جاواب آلا بیلمه دی.

۲-جی دنیا ساواشینین سونو عرفه سینده ایراندا داخیلی وضعیت

بیلیندی کیمی، ۱۹۴۵-جی ایلین ماییندان اعتباراً اوروپادا ۱۹۳۹-جو ایله دن بری داوام ائدن ساواش سونا چاتدی. مایین ۸-ده دنیا خبر آژانسلاری آلمانین شرطسز تسلیم اولماسی باره ده خبر یایدیلار. ساواشین بیتمه سی، آلمانیانین مغلوبیتی قبول ائتمه سی خبری ایران سیاسی دایره لرینده اولکه ده کی یابانچی عسگرلرین چیخاریلمه سی یؤنونده بعضی اومیدلر دوغورموشدو. بئله کی، آلمانیانین تسلیم اولماسی خبرینین گلدی ۸ مای تاریخینده ساعت ۱۷ - ده تهراندا دؤولت بینالارینین اوزرینده دالغانان اینگیلیس، شوروی،

بئله کی، آوروپادا محاربه رسما بیتیمیش دیر. محاربه نین نتیجه سی اولاراق ایران داکی مؤوجود وضعیت یی ساخالماغا احتیاج دویموروق. اؤلکه نین قیسا مدت ده نورمالا دؤنمه سینین ضرور یلیینی و ایران خالقینین ایراده سینینی ایفاده ائدرک بیلدیریریک کی، آرتیق ایران اراضی سین ده سیزین دؤولتینین سزین سلاحلی قوه لرینین قالماسینا احتیاج یوحدور. آلمانیا ایله محاربه ده

مجلسینین میللت وکیلی ع. کامبخشی، خالق پارتیاسینین تبریز ایالت کومیته سینین باش چیسی س. پادگانلی، یازچی و ناشر ح.ع. شبستری، "آژیر" قزئتینین رئاکتورو میر جعفر پیشه وری گیزلی شکیلده باکییا گتیریلیمیش دی. بورادا آذربایجان دئموکرات پارتیاسینا پیشه ورینین موقتی اولاراق باشقانلیق ائتمه سی قرارلاشدیریلیمیش دی.

بیزیم موتفیقلرین قالیبتینه یاردیم مقصدیله ایضالانمیش اوچ دؤولتین موقاویله سینین روحونا اوغون اولاراق ایران حکومتی ریجا ائدیر کی، شوروی اتقاقی سلاحلی قوه لری ایران اراضی سینینی ترک ائتسین. شوروی سفیرین دن ریجا ائدیریک کی، یوخاریدا دئییله نلری شوروی حکومتینین نظرینه چاندیرسین و ایران خاریجی ایشلر ناظرلیینه بو مسئله ایله علاقه دار اؤز حکومتینین راضیلیغینی بیلدیرسین "

آذربایجان داکی ایشچیلره ده خبر گؤندریلرک، توده پارتیاسینین آدپ-یه چئوریلمه سی اوچون بیر ساعت بئله دایانماملاری تاپشیریلیمیش دی. آدپ - نین قورولماسی اوچون بعضی پروبلملر اولدوغو کیمی گوجلو بیر موخالیفت ده یارانمیش و خالق پارتیاسی مک-سی بوتون واسطه لرله بو ایشلری پوزماغا چالیشمیش دی. باکی توپلانتی سیندا پیشه وری، شبستری و پادگانلییه اونلارا قارشلی اولایله جک سو قصد حرکتلینه گؤره تبریزدن آیریلمامالاری دا قرارلاشدیریلیمیش دی .

۱۹۴۵-جی ایلین ایونون دا ایسه آذربایجان دا ایشلرین بیر خیلی جیددیلمه سین ده ایران دا یاشانان حکومت بحرانینین دا تأثیر ی اولموش دور. بیر طرف دن ایبراهیم حکیمی ایستعفا ائتمیش، دیگر طرف دن یئنی تعین ائدیله ن باش ناظر (رضا شاه دؤورون ده عدلیه ناظری اولان) محسن صدر (صدر الاشراف) مجلسدن لازیمی سس چوخلوغو قازانا بیلیمیش دی. اونون محمدعلی شاه دؤورون ده عدلیه ناظری ایشلیرکن، اساس قانون (قانون اساسی) و دئموکراتییا اوغرون دا موباریزه آپاران، روسیانیین یاردیمی ایله حبس ائدیله ن دئموکراتلارا محکمه قورماسی، نتیجه ده توتولانلارین چوخونون تهران داکی شاه باغین دا گولله نمه سینین بونا سبب اولماسی احتمال ائدیله ر .

آذربایجان خالقینین اجتماعی - سیاسی، میلی طلبلرینی، احتیاجلارینی تامین ائتمک و دئموکراتیک حرکاتا لیدئر اولماغا قادیر سیاسی تشکیلاتین - آدپ - نین قورولماسینا بؤیوک بیر احتیاج اولموشدو. پیشه ورینین لیدئرلیگیله ۳ سئنتیابر ۱۹۴۵-جی ایل تاریخین ده میلی مستقیلیک اوغرون دا دئموکراتیک حرکاتین اؤنون ده گئدن آدپ-نین یارادیلماسینی، اونون مقصد و وظیفه لرینی اعلان ائدن مراجعتنامه یاییلدی. ۷ سئنتیابر ۱۹۴۵-جی ایله ایران خالق پارتیاسی آذربایجان تشکیلاتینین اونونلا بیرلشمه سی آذربایجان خالقینین هم بوتای

آذربایجان دموکرات فیرقه سینین قورولماسی

باغیروو موسکوادان دؤندوک دن سونرا ایون آیی ایچین ده ایران خالق پارتیاسی سینین عضوو، ایران

محمد حسین راهور تررور نتیجه‌سین‌ده اؤلدورولدو. آذربایجان خالقینین اعتراضینا باخمایاراق، سنتیابری ۱۲-ده قاتی ایرتیجاچی ص. م. فرخ آذربایجانا والی تعیین اولوندو. حکومت باشچی‌سی، حربی ناظر و ایران قوشونو باش قرارگاهی رئیسینین ایشتیراکی ایله کئچیریلن ایجلاس‌دا آدینین کومیتته عضولرینین تبریزده حبس ائدیله‌رک گیزی و تعجیلی تهرانا آپاریلماسی قرارا آئیندی. بو باره‌ده حکومتین آذربایجان‌داکی لشگری کوماندان لیغینا خصوصی امر ده وئریلیدی.

آذربایجان میلی حکومتینین یارادیلماسی

ایران حاکمیتینین بیاناتلارین‌دان و گؤردویو تدبیرله جواب اولاراق آذربایجان‌دا اهالی سیلاحلانماغا باشلامیشدی. ۱۹۴۵-جی ایل نوپابری ۲۰-۲۱-ده تبریزده کئچیریله‌جک آذربایجان خالق کونفرئسینه (آخک) آذربایجانین بوتون شهرلرین‌دن نماینده‌لرین سئچیلمه‌سی اوزره کومپانیانین گئتدی بیر واخت‌دا ایران قوشونون بیرینجی دسته‌سی نوپابری ۱۷-ده، ایکینجی دسته‌سی ۱۸-ده تهران‌دان قزوین طرف حرکت ائتدی. فدایر حکومتین سلاح‌لی قوه‌لرینه ایلك ضربه‌نی ۱۹۴۵-جی ایل نوپابری ۱۶-دان ۱۷-نه کئچن گئجه ماراغا، مرند، میانه، سراب و اردبیل ماحاللارین‌دا عینی بیر واخت‌دا ائدیله‌دیله‌ر. نتیجه‌ده تبریز، اردبیل، اهر، آستارا، ماراغا، میانداب، اورمیه، خوی و ماکو شهرلرین‌ده‌کی دؤولت قوه‌لری بیر-بیرین‌دن آیری دوشرک تکلنمیش اولدولار. ۱۹۴۵-جی ایل نوپابری ۱۸-دن ۲۶-دک آذربایجانین بؤیوک قصبه و شهرلرین‌ده، او جمله‌دن نمین، زنجان، گرمی، آستارا، بیله سوار‌دا، دکابری ۱ - دن ۱۹-دک خوی، ماکی، سالماس، ماراغا، مشکین شهر، تبریز، اهر، خالخال، اردبیل، کلیبر، میانداب و اورمیه‌دا "حکومت قان تۆکولمه دن ایرتیجا قوه‌لرینین الین‌دن چیخیب خالقین الینه کئچدی".

آذربایجان‌دا، هم ده او تای آذربایجان‌دا یاشایان عضولری طرفین‌دن طرفین‌دن رغبتله قارشیلانمیشدی. اساس وظیفه‌لردن بیری کیمی آذربایجان خالقینا داخلی آزادلیق و موختاریت وئريلمه‌سی، مکتبلرده درس‌لرین آذربایجان و فارس دیلین‌ده آپاریلماسی طلبی ایرلی سورولدو. آذربایجان بۆلگه‌سین‌ده‌کی بوتون شهرلرین دیوارلارینا پارتییانین قورولماسی حاقین‌دا آذربایجان دیلین‌ده یازیلیمیش اعلانلار آسيلمیشدی. اعلانلارین بیرین‌ده بئله یازیلیدی:

" تاریخ‌ده مستقیلیک مدافعه‌چی‌سی اولاراق تانینان آذربایجان آرتیق تهران حکومتینین تضییقی و ظولمو آلتین‌دا قالا بیلمز. آذربایجان خالقینین اؤزل بیر آنا دیلی واردیر، مکتبلرده و ایداره‌لرده بو دیلی ایشلتمک لازیم‌دیر. آذربایجان صناعیلش دیرمک و وطنیمیزین زنگین لیکلری اونا عایید اولمالیدیر "

۱۹۴۵-جی ایل اوکتیابری ۲-دن ۴-دک تبریزده آدپ-نین ۱-جی قورولتایی کئچیریلدی. آدپ-نین قورولتایدا قبول ائدیلمیش پروگرامین‌دا میلی مسئله باره‌ده دئییلیدی:

" ایران مملکتی داخلین‌ده یاشایان هر بیر میلیتین مختاریتی و اؤز موقددراتینی تعیین ائتمک حقوقو ایالت و ویلايت انجمنلری واسطه‌سیله تامین ائدیلمه‌لیدیر "

ایران مجلسی و حکومتی آذربایجان خالقینین طلبلرینی ائشیتمه‌دی. ایالت و ویلايت انجمنلرینین تشکیل اولونمایاجیغینی رسمی صورت‌ده اعلان ائتدی. حکومت چوخلو میقداردا ارزاغی آذربایجان‌دان داشیتماقلا اورادا صونعی قیتلیق یاراتماق ایسته‌دی. آذربایجان تاجیرلرینین ۱۵ میلیون تومنه یاخین پولونو تهران بانکلارینا کؤچورمکله، آذربایجان تیجارتین‌ده چتین لیکلر یاراتدی. ۱۹۴۵-جی ایل سنتیابری ۱۰-دا ماراغا و اوکتیابری ۲۰-ده اردبیل شهرلرین‌ده حربی وضعیت اعلان ائدیله‌دی. ماراغادا آدپ-نین فعال عضوو، شهر ایداره‌سینین رئیس

صنایعده فهله نظارتی یارادیلدی. آذربایجان میللی مجلسینین ۱۹۴۶-جی ایل مایین ۱۲-ده قبول ائتدی امک قانونوندا ۸ ساعتلیق ایش گونو، امکچیلرین بیر چوخ سوسیال-اقتصادی احتیاجلارینین تامین ائدیلمهسی نظرده توتولوردو. قند کارخاناسی، تبریزین توتون و چای فابریکلری میللی حکومتین ایختیارینا کئچدی. میللی حکومت تبریزین "شایان" تریکوتاژ فابریکینی ساتین آلدی، تبریزده "ظفر" آدلی تریکوتاژ فابریکی و بیر نئچه شهرده پارچا و جوراب فابریکلری آچدی .

حرب

۱۹۴۶-جی ایل فئورالین ۶-دان خالق قوشونلاری یارادیلما سینا باشلاندى. حربی مکتب آچیلدی، آز مدتده خالق قوشونلاری اوچون ۲۵۰ نفردن چوخ ضابط حاضرلاندى. آذربایجان میللی حکومتی دؤورونده کؤنوللو خالق بیرلیکلریندن عبارت اولان فدای دسته لری میللی اوردونون اساسینی تشکیل ائدیردی .

مدنیت و تحصیل

مدنیت ساحه سینده مهم ایشلر گؤرولدو. میللی حکومتین ۱۹۴۶-جی ایل ۶ یانوار تاریخلی "دیل حاقیندا آذربایجان میللی حکومتینین قراری" ایله آذربایجان دیلی (تورکجه سی) آذربایجاندا رسمی دؤولت دیلی اعلان اولوندو .

۱۹۴۶-جی ایل یانوارین ۱۹-دا تبریزده عالی اینجی صنعت و رساملیق مکتبی، مارتین ۲۸-ده آذربایجان دؤولت تئاتری، آوریلین ۷-ده آذربایجان رادیوسو، ایولون ۵ - ده اینجه صنعت موزه سی، سنتیابری ۳-ده آذربایجان میللی ارکستری و اونون اساسیندا تشکیل اولونموش دؤولت فیلامونیاسی فعالیتته باشلادی. خالق حکومتی حسابینا ۷ شهرده تریبه ائولری، شهر، قصبه و کندلرده چوخلو کیتابخانا و قراتخانا آچیلدی، آذربایجان رساملار و هئیکل تراشلار

آذربایجانین بوتون شهرلرینده توپلانتیلار کئچیریلدی کیمی، ۲۰-۲۱ نوپابردا تبریزده چاغیریلمالی اولان آذربایجان خالق کونفرئسینه نماینده لرین سئچیلمه سی ده سرعتلندیریلیمیشدی. خالق کونفرئسی اؤزونو قوروجولار مجلسی اعلان ائتمیش، او دا میللی هئیت عضولرینی سئچمیشدی. آذربایجان میللی مجلسی سئچیلنه قدر بو هئیت قوروجولار مجلسینین قرارلارینی ایجرا ائتمه لی ایدی. قوروجولار مجلسینین قبول ائتدی، ایران شاهی محمدرضا پهلوییه، مجلس باشقانی طباطباییه و باش ناظر ایبراهیم حکیمییه گؤندریلن بیاننامه ده ایران دؤولتی داخلینده میللی مختاریت وئرلمه سی طلب اولونموشدو. بئله لیکله، ۱۲ دئکابر ۱۹۴۵-جی ایله مجلسین آچیلدیغی گون آذربایجان مختاریتی قورولموشدو. مجلس آذربایجان حاکمیتینی قورماق وظیفه سینا پیشه ورییه تاپشیرمیشدی.

اؤلکه ده میللی آزادلیق حرکتینین عمومی یوکسلیشی شرایطینده مانور ائتمکله و اخت قازانماغا چالیشان تهران حکومتی ۱۹۴۶-جی ایل ایونون ۱۳-ده آذربایجان میللی مجلسینین آذربایجان ایالت انجمنی کیمی تانیماغا مجبور اولدو. آذربایجان والی سینی تعیین ائتمک (ایالت انجمنینین تکلیفی ایله) ایران حکومتینین صلاحیتینده قالدی .

حکومت فعالیتی

اکونومی

آذربایجان میللی حکومتی قیسا فعالیتتی عرضینده مهم اهمیت لی تدبیرلر حیاتا کئچیردی. ۱۹۴۶-جی ایل فورالین ۱۶-دا "خالصه لرین بؤلونمه سی حاقیندا قانون" و "مصادیره حاقیندا قانون" قبول ائتدی. بو قانونلار اساسیندا دؤولت کندلرینین تورپاقلاری و سولار کندلیلر آراسیندا عوضسوز اولاراق بؤلونمه لی، میللی حکومته قارشى موباریزه ائدنلرین تورپاقلاری کندلیلره وئرلمه لی ایدی.

گلمیش ادبی سیمالار مهم رول اوینامیشدی. ۱۹۴۶- جی ایلین یانوارین دا "آذربایجان شاعرلر مجلسی" آدلی یازارلار بیرلینین یارادیلماسی اوراداکي میلی ادبی پروسسده مهم حادثهیه چئوریلیمیشدی. "شاعرلر مجلسی" آدلی توپلودا یازچی و شاعرلرین آنا دیلینده ادبی نومونه لری ایشیق اوزو گؤرموشدو. بیرلین اردبیل، اورمییه، زنجان، سراب، مرند، سلماس، ماراغا و س. شهرلرینده شعبه لری فعالیت گؤستیردی. آذربایجان دا یارادیلان یئنی مدنیت اوجاقلاریندان بحث ائدن "دئموکرات" مجموعه سی یازیردی کی، ایندی آذربایجانین شهر و کندلرینده هر گون مینرله یئنی مدنی-معارف اوجاقلاری یارانماق دادیر.

میلی حکومت طرفیندن مادی و معنوی جهت دن دستکلنن تئاتر تروپالاری ۱۹۴۶- جی ایله آذربایجانین بوتون شهرلرینده فعالیت گؤسترمه یه باشلامیشدی. آذربایجان دیلینده قورولان تئاتر تاماشالارینین اساس مؤوضولاری میلی وطنپرورلیک، معارفلندیرمه، جهالت و خرافات دان اوزاقلاشماق، اخلاق و مدنیت، قادین مسئله لری اساس یئر توتوردو. ۱۹۴۶- جی ایلین مارتین ۲۸- ده تبریزده آذربایجان دؤولت درام تئاترینین آچیلیمی آذربایجان مدنیتی تاریخینده مهم حادثه اولموشدو. آذربایجان تئاتری میلی حکومتین مدنی-معارف پروقرامینین ایجرا سین دا فعال ایشتیراک ائتدی .

ایلك دفعه اولاراق غیرقچی ایدئولوژیا جاواب اولاراق آذربایجانلی ضیالیلار طرفیندن تاریخی کئچمیش حاقیندا میلی بوتولشمه نین یارادیلماسینا جهد ائدیمیشدی. فریدون ایبراهیمی ۱۹۴۶- جی ایله آذربایجانین قدیم تاریخی حاقیندا یازدیغی کیتابدا آذربایجانلیلاری اونلارین مدنی جهت دن فارس لاردان اوستون اولماسی روحوندا تربیه ائتمه یه، خالقینا قدیم آذربایجانلیلارین مستقیلیگی، اؤزونمخصوصوگو و اوتوختون لوغو ایدئیا سینا تلقین ائتمه یه چالی شیردی. مؤلف یازیردی:

جمعیتی تشکیل اولوندو، اردبیل، آستارا، ماراغا و دیگر شهرلرده تئاتر بینالاری تیکلیدی. اهالینین وسایطی حسابینا بیر ایله ۲۰۰۰- دن آرتیق مکتب آچیلدی. آذربایجان دیلینده ۲۰- دن چوخ قزئت و ژورنال نشر ائدیلمه یه باشلاندى.

۱۹۴۶- جی ایلین سون اوچ آیی اوچون آذربایجان معارفینه آیریلیمیش وسایط ایران دؤولتینین بوتون اؤلکه معارفی اوچون آیردیغی ایلیک بودجه دن ایکی دفعه چوخ ایدی". کیم سسیز اوشاقلاری حمایه مقصدیله دؤولت بودجه سیندن، او زمانکی پول واحدی ایله ۵۰۰ مین تومن وسایط آیریلیمیشدی. همین وسایط حسابینا آذربایجانین یئددی ایری بؤلگه سینده، او جمله دن تبریز، اورمییه، اردبیل، ماراغا، زنگان، خوی و اهر شهرلرینده اوشاق تربیه ائولری تشکیل اولونموشدو .

۱۹۴۶- جی ایل یانوارین ۶- دا آذربایجان میلی حکومتی تبریزده آذربایجان دؤولت اونیورسیتئتینین (دانشگاه) تشکیل اولونماسی حاقیندا قرار قبول ائتدی. ۱۹۴۶- جی ایلین ایونون دا تبریزده ایلك میلی دانشگاه آچیلدی. ایلك واختلار اونیورسیتئتین اوچ فاکولته سی اولموشدو: طیب، کند کشاورزی و پئداقوژی فاکولته لر. پئداقوژی فاکولته ده تاریخ، دیل، ادبیات، فلسفه، حقوق، فیزیکا، ریاضیات و بیولوژی رشته لری تدریس اولونوردو. ریچارد کوتوم قئید ائدیر کی، اونیورسیتئتده محاضره لر تورک دیلینده آپاریلیردی .

بو دؤورده ادبی ساحه ده ده بویوک ایشلر گؤرولدو. محمد بی ریا، م. م. چاووشی، مدینه گولگون، مظفر درفشی، ح. صحاف، ی. شیدا، م. نیکنام اؤز اثرلرینده میللتین مؤوجودلوغو اوچون دیلین رولونو گؤسترمه یه چالی شیر، خالق آنا دیلینه داها فعال صورتده ییه له نمه یه چاغیریردی لار.

۱۹۴۱-۱۹۴۶- جی ایلرده آذربایجانداکی ادبی پروسسین جانلنماسیندا و ایستیقامله نمه سینده شوروی اوردوسو سیرالاریندا بو تای آذربایجانا

وئریلیر. بونونلا بیرلیکده دؤولت دیلینین اؤیرنیللمهسی وطنداشلیق بورجو کیمی اونلارا حواله ائدیلمیشدی. آذربایجان میللی حکومتینین آذربایجان دیلینین رسمی دؤولت دیلی اعلان ائدیلمهسی، مکتبلرده تدریسین، دؤولت ایدارهلرینده دانیشیق و یازیشمالارین آنجاق بو دیلده آپاریلماسی دؤولتین رسمی گؤستریشی ایله معارف ناظرلینین ۱ سالی امری ایله (۱۹۴۶ ژانویه) حیاتا کئچیریلیمیشدی. س. ج. پیشه وری آنا دیلینین مکتب و تدریس موسسهلرینده ایشلیدیلمهسینه، بو ساحهده مؤوجود چتینلیکلرین تئز آرادان آپاریلماسینا خصوصی دقت آیریمیشدی. بو جهتدن س. ج. پیشه ورینین معارف ناظرلینه عنوانلادیغی ۱۹۴۶ ۱۹ دکابر (۱۳۲۴-جو ایل ۲۸ آذر) تاریخلی ۴۶۵/۲۸ سالی سرانجامدا آشاغیداکی قید اولونور:

"بوتون میللی و دؤولت مکتبلرینده تعلیم و تربیهنین آذربایجان دیلینده آپاریلماسی اوچون حاضرلیق ایشلری گؤرولسون؛ معارف ناظرلینین ترکیبینده «درس کیتابلاری حاضرلایان شعبه» یارادیل سین؛ عالیملر، تجروبهلی معلم و مکتب مدیرلری حاضرلیق ایشینه جلب ائدیلسین؛

آذربایجان دیلینده چاپ اولوناجاق درس لیکلر نظارت کومیتته سینین رهبرلیگی ایله حاضرلانسین و بو حاقدا معارف ناظرلیگی معلوماتلانديريلسين؛ ایفبادهان علاوه، ادبیات، تاریخ، ریاضیات، فیزیک، جوغرافیا و س. فنلر اوزره کیتابلار حاضرلانیب چاپا وئریلسین؛

درس لیکلر حاضرلایان شعبهنین ریاست هیتینه تجروبهلی، معلوماتلی و ساوادلی شخصلر جلب ائدیلسین؛

درس لیکلر حاضرلایان شعبه ۵ گون عرضینده خرجلنه جک پول و وسایطین میقدارینی معینلشدیرسین؛

" وطنیمیزین آدی آذربایجان، میللتیمیزین آدی دا آزریدیر. آذربایجان میللتی موستقیل بیر دیله و تاریخه مالیک اولوبدور "

شوروی حربی حیصه لرینین ترکیبینده آذربایجانا گلمیش اولان آذربایجانین یازیچی، شاعر ادبیاتشوناس و پولیسیستلری - سلیمان رحیموو، سلیمان روستم، ممد راحیم، عثمان ساریوللی، عوض صادیق، جعفر خندان، عباس زامانوو، غلام ممدلی، اسرافیل نظری و باشقالارینین فعالیتی سایه سینده تبریز ادبی موحیطینده بؤیوک بیر جانلانما یاراندى .

آذربایجان میللی حکومتی دؤورونده آپاریلان مدنین اصلاحاتلارین مهم بیر قانادینی آنا دیلینده مطبوعاتین فورمالاشماسی سعجیه لندیرمکده دیر. ۱۹۴۵-۱۹۴۶-جی ایللرده آذربایجاندا موختلیف مطبوعات اورقانلاری، او جمله دن "وطن یولوندا"، "آذربایجان"، "فریاد"، "آزاد میللت"، "غلبه"، "یئنی شرق"، "معارف"، "دئموکرات"، "فلاحت" (تبریز)، "جوؤدت" (اردبیل)، "اورمیه"، "فیزیل عسگر" (اورمیه)، "وطن" (میانا) قرئت، ژورنال و مجموعه لر نشر اولونموش دور .

دیل مسله سی

آذربایجان میللی حکومتینین ۶ یانوار ۱۹۴۶ (۱۶ دی ۱۳۲۴-جو ایل) تاریخلی ایجلاسیندا آذربایجان دیلی رسمی دؤولت دیلی اعلان اولوندو. اون ماده دن عبارت بو قرارا گؤره، آذربایجان دیلی آذربایجاندا رسمی دؤولت دیلی اعلان اولونوردو. بوتون دؤولت اورقانلاری و ایداره لرده یازیشمالار، مکتبلرده تدریس، نشریات ایشلری تورک دیلینده (آذربایجان دیلی) آپاریلمالی ایدی. آذربایجانلی اولمایانلارا تورک دیلینی اؤیرنیب و عملی فعالیتده اوندان ایستیفاده ائتمک اوچون شرایط یارادیلیر و دؤولت دیلینی اؤیره نمک اوچون مؤهلت قویولوردو.

آذربایجاندا اولان آزیقلارا اؤز دیلریندن تدریس و دیگر ساحه لرده سربست ایستیفاده ائتمک حقوقو

شوروی قوشونلارینین چیخار یلماسی

شوروی ، انگلیس و ایران آراسیندا باغلانمیش ۱۹۴۲-جی ایل ۲۹ یانوار تاریخلی اتفاق مقابله‌سینه گۆره، شوروی قوشونلارینین ایران‌دا قالماسی مدتی ۱۹۴۶-جی ایل مارتین ۲-ده قورتاردی. ائله همین گون مشهد، شاهرود، سمنان کیمی نیسبتا ساکیت شهرلردن شوروی قوشونلارینین چیخار یلماسینا باشلاندى. آنجاق آذربایجان‌داکی حادثه‌لرله علاقه دار بو ایش بیر قدر دایانديریلدی. آمریکا و انگلیس دؤولتلى بمت سازمان ملل-نین ۱۹۴۶-جی ایلین یانوارین‌دا لندوندا کئچیریلن اوتوروموندا "ایران مسئله‌سی"نی تهلوکه‌سيزلیک شوراسینین گوندلیینه چیخاردیلار، لاکین شوروی-نین تاکیدی ایله بو مسئله تاخیره سالیندی. ۱۹۴۶-جی ایل مارتین ۱۸-ده "ایران مسئله‌سی" ایکینجی دفعه تهلوکه‌سيزلیک شوراسینین گوندلیینه چیخاریلدى و مارتین ۲۶-دا بو مسئله یه باخیلدى. آنجاق شوروی قوشونلارینین مارتین ۲۴-ده یئنیدن تخلیه‌سی گئتدی اوچون مذاکره ایران حکومتینین خواهیشى ایله دایانديریلدی. ۱۹۴۶-جی ایل آوریلین ۴-ده موسکوادا شوروی و ایران حکومتلى قالان قوشونلارین دا چیخاریلماسی حاقین‌دا راضیلیغا گلدیله. همین تاریخ‌ده (۴ آوریل ۱۹۴۶-جی ایل) تهران شهرین‌ده ایضالانمیش شوروی-ایران سازیشینین ۳-جو ماده‌سین‌ده دئییلیردی :

" آذربایجان مسئله‌سی ایرانین داخلی ایشی اولدوغوندا مؤوجود قانونلارا گۆره حکومتله آذربایجان اهالی‌سی آراسیندا و آذربایجان خالقینا خیرخواه مناسبت روحون‌دا اصلاحات کئچیرمیین دینج یولو تاپیلاجاق دیر "

۱۹۴۶-جی ایل آوریلین آخیریندا حیاتا کئچیریلن شوروی قوشونلارینین تخلیه‌سی ایرانین باشقا استانلاری کیمی، آذربایجاندا دا مایین ۲۶-دا باشا چاتدیریلدی .

درس‌لیکلى حاضرلایان شعبه بیر آیدان گنج اولمایاراق ۴-۱ سینفلر اوچون آذربایجانجا درس‌لیکلى حاضرلاییب، چاپ ائتدیرسین؛ بوتون میلی و دؤولت مکتب رهبرلرینه گؤستریش وئرلیسین کی، آذربایجانجا درس‌لیکلى حاضرلانا قدر مؤوجود درس‌لیکلردن استفاده ائتمکله تدریسی آنا دیلین‌ده آپارسینلار .

" همین دؤورده ۷ جیلدن عبارت "آنا دیلی" ادلی متدیك درس وسایطلى حاضرلاندى کی، سونراکی دؤورلرده ده گیزلی شکیل‌ده اولسا دا بو وسایطدن آذربایجان دیلینی اؤیره‌نمک اوچون استفاده ائدیله‌دی.

آذربایجان میلی حکومتی سوسیال و اقتصادی دییشیکلیکلى حیاتا کئچیرمک مقصدیله بیر سیرا جدی اصلاحاتلارا دا باشلادی. بو سیرادا تورپاقلارین کندلیله پایلانیماسی، شهرلرده و کند یئرلرین‌ده خسته خانالارین آچیلیماسی، یوللارین چکلمه‌سی، کند تصروفاتینین اینکیشاف ائتدیریلمه‌سی، ایشسیزلیین آرادان قالدیریلیماسی و س. کیمی مهم مسئله‌لر قئید اولونمالیدیر.

حکومت عضوولری

- ۱ (باش ناظر-سید جعفر پیشه وری؛
- ۲ (داخلی ایشلر ناظری-سلام الله جاوید؛
- ۳ (خالق قوشونلاری ناظری-جعفر کاویان؛
- ۴ (کند تصروفاتی ناظری-دوکتور مهتاش؛
- ۵ (معارف ناظری-محمد بی ریا؛
- ۶ (صحبیه ناظری- دوکتور اورنگی؛
- ۷ (مالیه ناظری- غلامرضا الهامی؛
- ۸ (عدلیه ناظری-یوسف عظیمی؛
- ۹ (پست-تلقراف ناظری-میرزه ربیع کبیری؛
- ۱۰ (تیجارت و اقتصاد ناظری-رضا رسولی؛
- ۱۱ (عالی محکمه‌نین صدري-زین العابدین قیامی؛
- ۱۲ (باش پروکورور (رئیس دادگستری)-فرودین ابراهیمی .

حکومتینین پارلامنتی یئرلی مجلس وظیفه سینی داشییاچاق و بو ایران اساس قانونو طرفیندن ده تانینمالی ایدی. سولچولارین دستکلدی، مرکز ساغ و میللیتچیلرین ایسه تنقید ائتدی بو سازیش یالنیز مرکزی حکومت اوردوسونون تبریزه گیریپ دموکراتیک حرکتین وارلیغینا سون قویدوغو دؤوره قدر (۱۳ دئکابر) قوهده قالدی .

۱۹۴۶-جی ایلین دئکابر آیینین ۱۳-ده آمریکا و انگلیس طرفیندن دستکلنن ایران اوردوسو تبریزه داخل اولدو. بئلهجه، بیر ایل مؤوجود اولموش آذربایجان میللی حکومتی زور و تزویر گوجونه سقوت ائتدی. ان آزی ۵۰۰ نفر آذربایجان دموکرات حزب عضو اولدورولموش و یوزلرلهسی حبس ائدیلمیشدیر.

آمریکا عالی محکمه سینین حقوقشوناسی و سیاستچی اویلیام او. دوکلاس آمریکا عالی محکمه سینه حساباتیندا بیلدیرمیشدی کی، روس اوردوسو (شوروی اوردوسو نظرده توتولور) آذربایجاندا (ایران آذربایجان) اولارکن اؤزلرینی چوخ یاخشی و مدهنی آپارماسینا باخمایارق، ایران اوردوسو بورایا گلدیکدن سونرا اهالی ایله اصل ایشغالچی کیمی داورانمیش، کندیلرین ساققالینی یاندیرمیش، اونلارین آروادلارینی و قیزلارینی زورلامیش، بوتون حیوانلارینی و ارزاقلارینی تالان ائتمیشدیر. ایران اوردوسو اولوم چیغیری چکیب و گئریسینده قالان هر شئی محو ائدیپ.

آذربایجان میللی حکومتینین قوروجولاریندان بعضیلری سید جعفر پیشه وری باشدا اولماقلا ایران اوردوسو تبریزه داخل اولمامیشدان بیر نجه دقیقه اول شهردن چیخمیشدیر. س.ج. پیشه وری ۱۹۴۷-جی ایلین ایول آیینین ۱۱-ده (آذربایجان جمهوریسینین) یولاخ شهری یاخینلیغیندا شوروی گوجلری طرفیندن پلانلی اولدوغو دوشونولن تصادف ده یارالانیب و آپاریلدیغی خسته خانادا وضعیتی یاخشی اولسادا معمالی شکلده حیاتی ایتیرمیشدیر. حکومتین باش پروکورو فرودین ابراهیمی تبریزده اعدام اولونموش، معارف ناظری محمد بی ریا شوروی سیاسی - رژیم طرفیندن ۲۲ ایلدن آرتیق حبسده ساخلانمیشدیر. میللی

بئله لیکله، "آذربایجان مسئلهسی ایرانین داخلی ایشی اولدوغوندان" آرتیق اونون طالعی حل ائدیلمیشدی. هله ۱۹۴۲-جی ایلین سونوندان ایرانین بوتون ساحلی قوه لرینین ایختیارینی اؤز ایینه کئچیرمیش آمریکا حربی هیتلری ۲۱ آذر حرکاتینین اولیندن ایرانین ساحلی قوه لرینی آذربایجانا قارشو هجوم حاضیرلا ییردی لار. بونولا علاقه دار ایران حکومتی آمریکا دان ۲۰ میلیون دلاریق سلاح و حربی تجهیزات آلمیش، عملیات زامانی آمریکالیلار ایران قوشونونا ۴۰ بمباردمانچی طیاره وئرمیشدیلر. اینگیلیسلر ایسه ۱۹۴۶-جی ایلین آوقوستوندا ایران سرحدینه، بصره شهرینه ۵ گردان گتیرمیش، حربی گمیلری ایرانین خرمشهر و آبادان لیمانلارینا یان آلمیشدی .

سقوطو

پیشه وری و مرکزی حکومتین تمثیلچیسی مظفر فیروز آراسیندا کئچیریلن اوزون گؤروشلرین نتیجه سینده ایونون ۱۳-ده سازیش ایضالانمیشدی. پیشه وری حکومتی ۱۵ ماده لیک بو سازیشله دیل ساحه سینده کی طلبلریندن بعضیلرینی ۱۲-جی و ۱۳-جو ماده لرده تثبیت ائتدیره بیلیمیشدی. ۱۲-جی ماده ده بؤلگه نین رسمی دیلی اولارق فارس و آذربایجان دیلری قبول ائدیلمیش، ابتدایی و اورتا مکتبلرده ایکی دیلین تدریس اولونماسی نظرده توتولموشدو. عینی زاماندا بو مقاویله یه گؤره، پیشه وری آذربایجان میللی حکومتینین مختاریتی و یا مستقیلیگی ایدئاسیندان ال چکیلیجینی، اونون ناظرلیک و کومیته لرینین لغو ائدیلیجینی عهده سینه گؤتوروردو. دیگر ماده یه گؤره، آذربایجان میللی

Народное хозяйство Азербайджанской ССР к 70-летию Великого Октября. Юбилейный стат. ежегодник. Баку, 1987, стр.207.

История Азербайджана. Т. 3, ч. II, стр.226; Народное хозяйство Азербайджанской ССР к 50-летию СССР, стр.262.

История Азербайджана. Т. 3, ч. II, стр.228.

Народное образование, наука и культура в Азербайджанской ССР. Стат. сб. Баку, 1975, стр.192, 194–195

Культурное строительство Азербайджанской ССР, стр. 124–125; Народное хозяйство Азербайджанской ССР к 70 — летию Великого Октября, стр.226.

История Азербайджана. Т. 3, ч. II, стр.229.

Народное хозяйство Азербайджанской ССР к 50-летию СССР, стр.263.

Культурное строительство Азербайджанской ССР, стр.114–115.

Azərbaycan Rcspublikası Kitab Palatasının Arxivi, Məlumatbibliografiya şöbəsinin 1946, 1970-ci illər hesabatları.

Культурное строительство в СССР. Стат. сб. М., 1956, стр.318, 331; Народное образование и культура в СССР, стр.370–371

10 лет Академии Наук Азербайджанской ССР. Баку, 1957, стр.29.

İbrahimi, Firudini. Azərbaycanın qədim tarixindən. Təbriz. 1946.

Развитие науки в Советском Азербайджане. Баку, 1967, стр.133.

Достижения науки в Азербайджане. Баку, 1960, стр.25.

Развитие науки в Советском Азербайджане, стр.81.

Академии наук Азербайджанской ССР 20 лет. Баку, 1966, стр.95.

"Ədəbiyyat qəzeti", 27 sentyabr 1947-ci il.

История Азербайджана. Т. III, часть II, стр.429.

"İrqi fars rejimindən Təbriz Universitetinin Azərbaycan Milli Hökuməti tərəfindən təsis edilməsinə etiraf". 2021-09-18 tarixində arxivləşdirilib. İstifadə tarixi: 2018-12-12.

Bəğəhani R. Pişəvəri böyük bir nümunədir // Bakı-Təbriz, № 3, 2006. – s. 15–22

Məmmədli P. Cənubi Azərbaycan mətbuatı tarixi. – Bakı: Elm, 2009. – 200 s.

Vəkilov C. M. Azərbaycan respublikası və İran; 40-cı illər. – Bakı: Elm, 1991. – 136 səh.

Yenisey G. İranda etnosiyasi hərəkətlər (04 1922–20 04). – Bakı: Qanun, 2009. – 248 s

Gary. R. Hess Political Science Quarterly, Vol. 89, No. 1 (March., 1974) [1] Arxivləşdirilib 2019-07-13 at the Wayback Machine

McEvoy, Joanne; O'Leary, Brendan. Power Sharing in Deeply Divided Places. Filadelfiya: University of Pennsylvania Press. 2013. 191. ISBN 9780812245011.

George Lenczowski. "United States' Support for Iran's Independence and Integrity, 1945–1959", Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 401, America and the Middle East. (may, 1972), s. 49

Atabaki, Touraj. Azerbaijan: Ethnicity and the Struggle for Power in Iran.

Douglas, William O. Strange Lands & Friendly People. Harper. 1951. 45. ISBN 978-1199639806.

حکومتین دیگر قوروجولاری دا حبس و سورگونلره گؤندریلمیش، آغیر مهاجرت حیاتی یاشاماغا مجبور اولموشلار، لاکین اونلارین آذربایجان خالقینین آزادیلیغی و باغمسیزلیغی یولون دا آپاردیغی مباریزه آدلارینی تاریخه ابدی اولاراق یازمیشدیر .

اونون عمرو اوزون اولماسا دا، یارانماسی و فعالیتی آذربایجان دا اولوسال اوزگورلوک حرکتینین سونراکی مرحله ده مکملشمه سینه جدی تکان وثرمیشدیر.

İstinadlar

(author Archie Roosevelt, Jr.), p. 249. // Middle East Journal. Volume 1, № 3. Publisher: Middle East Institute. July 1947, 368 pages.

Qulamhüseyn Məmmədov. "Seyid Cəfər Pişəvəri hökumətində Azərbaycan dili". Milliyyət Araşdırmalar Mərkəzi. 15 iyul 2019 tarixində arxivləşdirilib.

"21 Azər" hərəkətinin yaranmasından 77 il ötür". 2022-12-15 tarixində arxivləşdirilib. İstifadə tarixi: 2022-12-12.

Şimşir, Dr. Səbahəddini. II Dünya müharibəsindən sonra Rusiyanın təsiri ilə İranda gəlmişlər. Bakı: Azər nəşr. 2010.

Azərbaycan tarixi 7 cildə, VII cild. Bakı: Elm nəşriyyatı. 2008.

1945–1946-cı illərdə mövcud olmuş Milli Hökumətin ana dili siyasəti [ölü keçid]

Həsənlı, Cəmil. Güney Azərbaycan Tehran-Bakı-Moskva arasında (1939-1945). Bakı. 1998.

Kəskin, Arif. Güney Azərbaycanda milli hərəkətin tarixi təməlləri. 2006.

"Azərbaycan məktəbi" 1946, səh 5–55

Народное хозяйство Азербайджанской ССР к 50-летию СССР. Юбилейный стат. ежегодник. Баку, 1972, стр.246–247.

Народное образование, наука и культура в Азербайджанской ССР. Стат. сборник. Баку, 1975, стр.86

Народное хозяйство Азербайджанской ССР к 50-летию СССР, стр.249

Отчетный доклад ЦК КПСС XX съезду партии. М., 1956, стр.94.

"Azərbaycan müəllimi" qəzeti, 23 avqust 1959-cu il.

История Азербайджана. Т. 3, ч. II, стр.302.

Azərbaycan Respublikası Siyasi Partiyalar və İctimai Hərəkətlər Dövlət Arxivi — ARSPİHDA, f. 1, səh.206, i. 98, 68.

Рзаев А.К. Очерки истории высшего педагогического образования в Азербайджане. Баку, 1966, стр.158.

История Азербайджана. Т. 3, ч. II, стр.224

Культурное строительство Азербайджанской ССР. Стат. сб. Баку, 1961, стр.66–67.

Алимирзоев Х.О. Азербайджанский Государственный Университет. За 50 лет. Баку, 1969, стр.158, 159, 160, 434.

Yaddaş müharibəsi: Zaqafqaziyada miflər, identiklik və siyasət Arxivləşdirilib 2022-01-31 at the Wayback Machine V. A. Şnirelman, səh 140–141

Культурное строительство Азербайджанской ССР, стр.66.

"Бакинский рабочий" qəzeti, 14 iyun 1951-ci il.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin Arxivi. 1970-ci il hesabatı, v. 201.

خود و نگاهی خاص به محملهای معرفتی چهارگانه (خود، دیگری، طبیعت، خدا) و خدمت به نوع بشر و اجتماع است فلسفه او علیه همه فلسفه‌هایی است که به تفسیر، توجیه، تسلیم و سرسپردگی می پردازند جزو یگانه فلسفه‌هایی است که از تغییر، دگرگونی، رهایی، خدمت به خلق و تربیت آن سخن می راند اگر نسیمی می گفت: ای بلبلِ قدسی نه گرفتارِ قفس سن* سیندیر قفسی تازه گلستان طلب ائله فلسفه فارابی، شکستنِ قفس است برای طلب کردنِ گلستانی که اسمش قیزیل آلماست، پیش از فارابی، فیلسوفی در عالم اسلام به آن معنا وجود ندارد با این وصف، فارابی، مفکوره تورکی را در فلسفه اش پردازش می کند. اندیشه های فارابی از کتاب های آراء المدینه الفاضله، کتاب السیاسات المدنیه، کتاب المله، الموسیقی الکبیر و احصاء العلوم و برخی رسائل فلسفی وی استنباط می شود ترجمه‌ها همگی واجد انحرافات است که شعوبیه در آن دست برده و دست بر جعلیات فاحش زده است نمونه آن کتاب السیاسات المدنیه است که متن اصلی کتاب به عربی است دارای ۷ باب در ۱۲۷ صفحه رقی است در حالی آقای دکتر سجادی یکی از ایادی شعوبیه پسامدرن همین کتاب را در اوایل انقلاب به فارسی ترجمه می کند ۲۱۰ صفحه وزیری می سازد آنقدر تحریفات و اضافات در ترجمه دارد که روح فارابی یقیناً از آن ترجمه نالان است در عین اضافات به پاره ای موضوعات اصلی کتاب نیز تعدداً نمی پردازد من جمله مدینه ضالّه. فلسفه فارابی در دعوت به تغییر برای رسیدن به سعادت ملهم از قرآن است: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ» (رعد، ۱۱) وی به خداوند همان نگاه تورکان به گوگ‌تانری و مسلمانان نسبت به

تورکلرین اوز فلسفی

دوشونجه سی

TÜRKLERİN ÖZ
FƏLSƏFİ DÜŞÜNCƏSİ

دکتر عبدالغفار بدیع

فلسفه ملی (تورکی اسلامی) ۱۸

جان و بال فلسفه فارابی

(۲ -

جی بولوم)

جان فلسفه فارابی برپایی مدینه فاضله و قیزیل آلم و ستیز با دشمنان چهارگانه آن در عرصه جهل، فسق، تبدل و ضلالت است عنقای بال گستر فلسفه وی دو بال دارد: تورکیّت و اسلامیت. روح آن بر مرتبت شناسی و اندیشه تغییر استوار است نه تفسیر و توجیه وضع موجود. مهمتترین رکن رکن فلسفه فارابی، تغییر خود و پیرامون

پس آدمیت آدمی به تعبیر مولانا به زبان وابسته است این زبان، ذهنیت آدمی را برملا می کند تمام مفکوره اسطوره ای و غیراسطوره ای وی را زبان بر آفتاب عین می افکند حال باید پرسید ذهن از کجا تغذیه می کند؟ ذهن از مقوله و مفکوره هویت بالاترین تغذیه ها را دارد پس هویت چیست؟ هویت واجد ۵ مؤلفه است: ۱. دین ۲. دلیل (زبان نطقی) ۳. تاریخ ۴. جغرافیا (وطن) ۵. توره، کولتور یا (فرهنگ که عبارت است از سنتها، آداب و هنرهای یک ملت در تعامل با دیگر ملتها) پس زبان ابزار نیست ابزار ذهن است تا آدمی انکشاف کند ذهن هم از هویت همان آدمیت تغذیه می کند به تعبیری تمام وجود آدمی در زبان وی متجلی و متبلور می شود تکلموا تعرفوا سخن مولا علی دانیش تانین سخن گو تا شناخته شوی معنایش همین است زبان مولد اپیستمه است ستاندن زبان یک ملت یعنی، ستاندن جان وی. زبان تنها ترنس پورت یا انتقال محض، نقاله کلمات نیست زبان حامل سنت ها، آداب، هنرها، باورها، عواطف، احساسات و در یک کلام تاریخ یک ملت است. تمرین و نگاهداشت کلاسیک زبان یک ودیعه الهی است که بدوا با تدریس و تحصیل آن در تمام مقاطع مدارس و دانشگاه ها حاصل می شود.

فلسفه ملی تورکی اسلامی ۱۹

دکتر عبدالغفار بدیع

مغذیان مدینه فاضله فارابی:

۱. موسیقی ۲. تعاون

موسیقی، مؤلفه ای ممتاز و مغذی در فلسفه فارابی و فلسفه ملی تورکی اسلامی است در

الله است که رابطه بر اساس عشق و عقل استوار است. مفهوم ملت را بمثابه ملت بر پایه زبان پی ریزی می کند ملت در اندیشه وی امت یا دین یا آیین نیست. او کتابی به نام المله دارد در ۱۴۱ صفحه به عربی است در همان قسمت نخست کتاب درباره نسبت و رابطه المله با فلسفه صحبت می کند رییس المله و جانشینانش چه کسانی هستند؟ فارابی می گوید کتاب المدینه الفاضله و السياسات المدنیه، آراء و افعالی را ارائه می دهد که خروجی آن ملت سازی است مهم ترین مؤلفه المله در اندیشه فارابی، زبان است فالافعال فی المله کما یراها الفارابی لا تعنی الافعال البدنیه فقط بل افعال اللسان. فارابی در کتاب المله درباره تعریف ملت می گوید المله هی آراء و افعال مقدّره مقیّده بشرائط یرسمها للجمع رئیسهم الاول فارابی با تحدید آراء و تقدیر افعال از مله، فرق فارقی میان شریعت و ملت می گذارد شریعت، جزئی از اجزاء المله می شود پس فارابی در دل ملت سازی به مهم ترین مؤلفه آن یعنی، زبان توجه دارد زبان را قادر و قابل ساختن ملت می داند زیرا زبان ابزار هستی نیست ابزار هستی است. فیلسوفان زبان اینک معتقدند آدمی واجد دو عنصر است ۱. ذهن ۲. زبان دیگر عینی وجود ندارد تمام عین تمامیت هویدایی زبان است کار زبان هم پرده برداری از ذهن و ذهنیت است به تعبیر مولانا:

آدمی مخفیست در زیر زبان *

این زبان پرده است بر درگاه جان

چون که بادی پرده را در هم کشید *

سرّ صحن خانه شد بر ما پدید

کاندر آن خانه گهر یا گندم است *

گنج زر یا جمله مار و کژدم است **

گفته اند شیخ صفی در دانشگاه ربع رشیدی تبریز تدریس داشته تبریزیان استقبال گرم و نیکویی از وی کرده اند و ایامی را در تبریز برای سماع و رقص مقرر نموده بود یا تعبیر ساز و سوز در کنار هم مضمونی غنی دارد شاه اسماعیل ختایی شعری دارد:

بو گون اله آلماز اولدوم من سازیمی*
 ارشه دیرک-دیرک چیخار آوازیمی
 دورد شی واردیر هر قارین داشا لازیم*

بیر علم بیر کلام بیر نفس بیر ساز
 یعنی امروز دوباره لازم شد سازم را به دست گیرم
 تا آوازم را به عرش اعلا برسانم برای هر انسان
 مکتبی چهار عنصر نیاز است ۱. علم و
 معرفت ۲. کلام و خطابه ۳. عرفان ۴. ساز (موسیقی)
 یا سید عظیم شیروانی می گفت:

گوش قیل ای کی، بیلیرسن اؤزوی واقف کار*
 آگه اول گؤر کی، ندیر ناله نی، نغمه تار
 ندیر اول خشک اولان چوب ده بو ناله زار*
 کی، صداسیندان غارت اولور صبر و قرار

اندیشه ای که در برابر علم موسیقی و الحان
 بایستد ضد فلسفه فارابی، فلسفه و عرفان ملی
 تورکی اسلامی و نشانی آشکار از حضور و بروز
 اندیشه شعوبی است. فلسفه فارابی تک
 خداگراست، آن هم نه هر خدایی؛ خدایی عاشق،
 زیبا، مالک، ازلی و ابدی، فلسفه فارابی فلسفه
 ای طبیعتگرا و طبیعت دوست پرستیده می شود،
 سازنده و تربیت کننده انسانی رتبه شناس،
 اومانیست، اخلاقی، موسیقیگرا، اهل تساهل و
 رواداری و عاشق همنون است، طالب اجتماعی
 است که همه همدیگر را خالصانه صادقانه عاشقانه

فلسفه فارابی راه بر هنر علی الخصوص موسیقی و
 الحان بازمی شود فارابی کتابی در خصوص نت
 های موسیقی و علم آن دارد کتاب الموسیقی
 الکبیر وی یک شاهکار در این زمینه است.
 ابونصر فارابی در کتاب احصاء العلوم هم راجع به
 موسیقی اعلام نظر نموده انجا می نویسد موسیقی
 علم شناسایی الحان و اصوات است و شامل دو
 علم: علم موسیقی عملی و علم موسیقی نظری.
 یعنی آن را به تئوریک و پراتیک منقسم می کند
 حتی گفته اند در مجلس سیف الدوله در شام در
 مناظره ای پیرامون مهارت موسیقی وی دو چوب
 یا نی را از کیفش برداشته به هم وصل می کرده
 نوایی از آن بیرون می آمده مردم را می خندانده
 است سپس جای نی ها یا چوبهای عود را عوض
 می کرده و با همان نی ها یا چوبهای عود نوایی
 می پرداخته که مردم را به گریه وا می داشته
 گفته شده آن آلت موسیقی همان قانون بوده که
 امروز به همان نام شناخته شده و فارابی واضع آن
 بوده بنیان سماع و موسیقی در فلسفه فارابی
 نهفته است و این هم برخاسته از اندیشه و دأب
 تورکان باستان خصوصا هزاره های قبل از میلاد
 میان شمن ها و سومریان و اشکانیان و ... بوده
 است. همین اندیشه است که بعدها در میان
 عارفان مسلمان نفوذ کرده و در خانقاهها انس و
 الفتی دیرین با موسیقی پیدا کرده است. سماع
 همان است که مولانای تورک بلخی آن را غذای
 عاشقان می داند:

مطرب عشق این زند وقت سماع*
 بندگی بند و خداوندی صداع
 پس غذای عاشقان آمد سماع*
 که در او باشد خیال اجتماع

سپس با دشمنانِ مدینه فاضله در چهار سو: جهل، فسق، متبدله، ضالّه ستیز کرد.

فلسفه ملّی (تورکی اسلامی) ۲۰

فلسفه ملّی و مناسبت با خدا و خود

خدای تورکان باستان، خدای فارابی و خدای اسلام یکی است هیچ فرقی فارقی میان خدای تورکان باستان و خدای محمد فارابی و خدای حضرت محمد ص(اسلام) وجود ندارد تورکان یکتاپرست بودند و خدایشان احد و واحد بود خورشید نزد تورکان باستان، تمثیلی از آن نور بود همانی که قرآن هم الله را به نور مانند می کرد مکتبِ یادا یا همان طلبِ باران از سنگ و کوه که بعدها در اندیشه دینی به مراسم طلبِ باران یا استسقاء معروف می شود از تورکان به اسلام و سایر مکاتب نفوذ و رسوخ می کند کلمه یادداشت در فارسی همان یادا داشی بوده است که برآورنده ارزشها و حافظِ خاطرات بوده است و مکتبِ شامانیزم که در دلش، ناتورالیسم، آنیمیزم و عشق به طبیعت را دارد خدایی دارد که با آدمیان حرف می زند کافی است در عالمِ رؤیا به وی وصل شد اندکی خلسه را تجربه کرد در میانِ تورکان این روپه رایج بود خدای تورکان باستان، خدایی است به نام گوی (گؤک) تانری مالکِ آسمان هاست آسمان خودش کلمه ای تورکی است از آسماق و آویزان شدن می آید مالکِ روح و آخرت است چنین خدایی که صفتِ مالک را دارد مالکیتِ اصلی این عالم از اوست خدای مالک خدای جمیل خدای بی حدّ و بی ضدّ از جمله بیشترین صفتها در فلسفه فارابی است. مالک بودن و زیبابودن خدا دو مفهوم اساسی در

یاری می کنند. تعاون در فلسفه ملّی تورکی اسلامی فارابی در نگاه به اجتماع رکنِ رکین است همان تعبیر قرآنی تعاونوا علی البرّ تا مدینه فاضله برپاگردد. فصل ۲۶ کتاب آراء اهل المدینه الفاضله عنوانش به عربی اینست: القول فی احتیاج الانسان الی الاجتماع و التعاون در همان فصل جامعه مدینه فاضله را به بدن انسان مانند می کند تمام اعضا همدیگر را یاری می کنند تا حیات ادامه یابد: المدینه الفاضله تشبه البدن التام الصحیح الذی تتعاون اعضاءه کلّها علی تتمیم حیاة الحیوان و علی حفظها علیه. و فیها عضو واحد رئیس و هو قلب. فلسفه فارابی، فلسفه ای تغییراندیش می شود و با تکیه بر عنصر زبان به ملّت سازی می پردازد فلسفه فارابی، به دلیلِ قابلیت، فاعلیّت و مکملّیت و سابقیت، مستحقّ عنوان فلسفه ملّی تورکان مسلمان است علیهذا فلسفه ملّی تورکی اسلامی منبعث از اندیشه های فارابی و برخاسته از مدینه فاضله وی بعنوان نخستین فیلسوفِ تورک جهان اسلام یک فلسفه کامل است این فلسفه، نسبت به محمل های معرفتی چهارگانه: مناسبت با خود، مناسبت با دیگر انسانها، مناسبت با طبیعت و مناسبت با ماورای طبیعت یا امر قدسی واجدِ تئوری است در این فلسفه خدای فعال، مالک، جمیل، احد و واحد و ازلی و ابدی پرستش می شود در این فلسفه، انسانی اخلاقی ملّی متکی بر زبانِ تورکی و شریعتمدار مبتنی بر اسلام و نهایتاً هومانیتار پرورده می شود طبیعت، دوست و مادر است باید با او مهربان بود و رابطه خصمانه نباید داشت همنوعان در یک مدینه فاضله با رهبری رئیسی حکیم، عالم به توره، خطیب، شجاع زندگی می کنند باید برای برپایی آن مدینه باید بدوا دست به خودشناسی و هویت شناسی زد

را رسیدن به سعادت می داند در حوزه اجتماع، بنیان اجتماع را بر تعاون و همکاری آدمیان و خدمت به هم‌نوع می داند و روح همکاری، کمک به یکدیگر باید در میان آدمیان، رایج و ساری باشد. سعادت را خیر همیشگی می داند در فلسفه ملّی، رساندن جامعه به سعادت بر عهده معلّمان است جامعه، نیاز به معلّم دارد تا آن جامعه را به سعادت هدایت کند اعلم المعلمین در اندیشه فارابی در جامعه، رییس است یکی از مهمّترین شرطهای رییس، قدرت بر ارشاد مردم و تعلیم توره و رسم بر آنان است رییس تمام صفتها من جمله حکمت، عدالتخواهی، خطابه، ظلم ستیزی و جسارت را به خاطر شخصیت کاریزمایی اش یاد گرفته و قدرت ارشاد خلاق را دارد ساکنان مدینه فاضله دارای طبقات و مراتبند زیرا استعدادها فرق می کند. رییس، مردم یا ملت را در طبقات و لایه ها و مراتب لایقشان قرار می دهد مراتب مدینه فاضله مثل مراتب موجودات عالم است آدمها باید بفهمن که دارای تفاوت در رتبه و استعدادند همین کشف تفاوت در رتبه و تفاوت آدمیان باهم دیگر، راه را بر تساهل و تسامح و رواداری در اندیشه فارابی بازمی کند زیرا این اختلاف آدمیان در استعدادها جبری و قصری است در فلسفه ملّی فارابی هیچ اندیشه ای در یکسان سازی آدمیان وجود ندارد پس این فلسفه راه را به آزادی دینها و زبانها و رسما و سنتها و کولتورها بازمی کند. همانی که به نحوی بعدها در سلوک سیاست ورزی سلسله حاکمان تورکی چون غزنویان، سلجوقیان، عثمانیان، صفویان، افشاریه و قاجاریه خصوصاً حکمروایی بی نظیر چون چنگیزخان و یاسای وی تبلوری عینی یافت.

اندیشه الهیاتی فارابی است. مالک بودن خدا یعنی، مستأجر بودن آدمیان در این عالم و ایقان به داشتن مالکیت اعتباری برای همه آفریدگان، زیبابودن خدا یعنی، مدیریت کلان عالم سیر زیباگرایانه دارد و همه چیز می تواند زیبا باشد چون از زیبا ساطع می شود. همانی که حضرت زینب(س) پس از آن حادثه گفتند: ما رایت الّا جمیلاً. همه چیز را زیبا دیدم. به تعبیر آن شاعر معاصر عرب ایلیا ابوماضی: ایهدا الشاکی ما بک داء* کن جمیلاً تر الحیاه جمیلاً: ای شکایتگر چه مرگت هست؟! خودت زیبا باش تا زندگی را زیبا ببینی.

به مفهوم رتبه در فلسفه ملّی تورکی اسلامی فارابی هم باید پرداخت. فارابی در کتاب السیاسات المدنیه می گوید: موجودات دارای مراتبند بالاترین، کاملترین و قدیمترین مرتبه از آن خداوند است او احد است و عقل محض و جمیل؛ او ازلی و ابدی است و بقیّه موجودات به خاطر فیض وی از او صادر شده و در مراتب بعدی قرار دارند یعنی، هر کسی در این عالم دارای رتبه است و هرکس رتبه خود را باید بشناسد نگاه فارابی به انسان این است آدمی باید دنبال معرفت یا همان شناخت باشد همه چیز از شناخت آغاز می شود انسان یعنی، شناخت و این شناخت یا به برهان حاصل می شود یا به تقلید؛ راه نخست راه حکماست راه دوم راه عامّه است. چون هر کسی در این عالم، رتبه ای دارد باید رتبه خود را بشناسد و در آن رتبه قرار گیرد اگر رتبه کسی را تصرف کرده باشند باید ستیز کند بجنگد تا رتبه خود را کسب کند همانی که مولا علی ع می گفت: رحم الله امرء عرف قدره خدا رحمت کند انسانی را که رتبه و قدر و منزلت خود را بشناسد در حوزه اخلاق، تمام تلاش انسان

وی، می توان سرچشمه های انسانی اسلامی را در یاسای چنگیزخان یافت :

*گزیده ای از یاسای چنگیزخان:

۱. زناکار چه محصنه چه غیرمحصنه، باید کشته شود. ۲. لواطکار باید کشته شود. ۳. کسی عمداً دروغ بگوید یا به جادو و سحر متوسل شود یا در کار دیگران تجسس کند یا در نزاع دسته جمعی، جانب گروه خاصی را بگیرد باید کشته شود. ۴. هرکس بر روی خاکستر یا آب ادرار کند، باید کشته شود. ۵. تاجر ورشکسته در صورتی که سه بار ورشکسته شود، بار سوم باید کشته شود. ۶. هرکس بدون اجازه اسیرکننده به اسیر، غذا و لباس دهد، باید کشته شود. ۷. در جریان نبرد و عقب نشینی هر گونه اثاث سربازی جا بماند، سرباز پشت سر، آن را یافت، باید به صاحبش برگرداند و اگر در این امر قصور کند و لوازم را به صاحبش برنگرداند، باید کشته شود. ۸. نباید از فقرا، زهاد، پزشکان، علما، عرفا، قضات، معابد، مؤذن ها و مرده شورها، مالیات گرفته شود. ۹. چنگیزخان دستورات داد که همه ادیان و مذاهب با هم برابرند و هیچ گونه ترجیحی بر یکدیگر ندارند و این فرمان جنبه آسمانی دارد. ۱۰. مردم نباید غذای هدیه شده را بخورند مگر این که اول، هدیه کننده از آن غذا بچشد چه هدیه کننده شاهزاده باشد چه اسیر. هم چنین او نهی کرد آنان را از خوردن غذایی که به آن دعوت نشده باشند و او نهی کرد افرادی را از خوردن غذا، پیش از همراهان و از قدم گذاشتن بر روی آتشی که روی آن غذا پخته شده است یا ظرفی که گروهی در آن غذا خورده

فلسفه ملی (تورکی اسلامی) ۲۱

رییس قلب مدینه فاضله

اگر افلاطون از حکیم حاکم سخن می راند و حکمت را منبعث از قوه عاقله می دانست که بر صدر دو قوه غضبیه و شهوتیه می نشست فارابی با فلسفه ای متفاوت از وی از رییس حکیم و تشبیه اجتماع به پیکره انسان سخن می گوید اوصافی بر رییس مدینه فاضله می شمارد از آن جمله حکیم، آگاه به توره و حافظ آن، باهوش و

مجبرب، خطیب و قادر به ارشاد مردم به توره، جسور و جنگاور و عادل. اوصاف فارابی برای رییس در کثیری از امپراطوران و سلاطین تورک تبلور یافته است یکی از آنان چنگیزخان است. ستیز چنگیزخان با سلطان محمدخوارزمشاه، امیر تیمور با سلطان بایزید عثمانی، شاه اسماعیل ختایی با سلطان سلیم عثمانی درگیری دو برادر تورک مکتبی در جغرافیای تورکان بوده که هیچ غیرتورکی یا جریان شیطانی شعوبیه را به اختلاف آنان ورودنزید. گفته اند از هر ۲۰ نفر در این عالم یک نفر ارتباط ژنتیکی با چنگیزخان دارد صرف نظر از نبوغ، شجاعت (دمیر یوموروق) و تدبیر

مالکش بدهد و اگر قادر به این کار نباشد، باید فدیة دهد یا فرزندانش را فدیة دهد، در غیر این صورت خودش مانند گوسفند ذبح می شود. ۲۲. در یاسا دروغ، دزدی، زنا از اعمال ممنوعه است. هر کس حقوق همسایه را باید مراعات کند، مالیات خود را داوطلبانه بپردازد. احترام به پیران و گدایان، واجب است هر کس خلاف این ماده عمل کند، مستحق مرگ است. ۲۳. هم دیگر را دوست داشته باشید، به همدیگر نسبت فحش ندهید، به هم خائن نباشید متخلف از این ماده به مرگ محکوم می شود. ۲۴. فرزندى که از زن صیغه ای زاده می شود، حلال زاده است و سهم الارث وی از ماترک، مانند سایر فرزندان است. پسر بزرگ تر، سهم الارث بیشتری از پسر کوچک تر و پسر جوان، اثاث البیت پدر را به ارث می برد.

فلسفه ملى (تورکی اسلامی) ۲۲

*فلسفه علیه فلسفه: تقابل فلسفه ملى

تورکی اسلامی با فلسفه غربی مسیحی

صلیبی ۱:*

فلسفه ملى، مقابل تمام فلسفه های غربی، روسی و شعوبی فارسی مجوسی هندی و برخی فلسفه های تخیلی خواب آور و بی خاصیت توصیفی توجیهی تفسیری داخلی است؛ غرب با نگاهی غارتگرانه، رویکردی جنایت کارانه و سوءاستفاده از فلسفه و علم در دل نظام کاپیتالیستی به جهان اسلام و حاملان و مبلغان صدیق آن تورکان حمله کرده است جنگهای صلیبی از منظر آنان پایان نیافته است. التهابشان را در ماجرای قره باغ می توان دید. فلسفه هومانیتار ملى تورکی در برابر فلسفه ابزارانگار و سودگرای غربی است

باشند. ۱۱. اگر رهگذری از کنار سفره طعامی می گذرد باید بنشیند و از آن سفره، طعامی بگیرد حتی اگر صاحبان طعام به او اجازه نداده باشند و صاحبان طعام نیز نباید او را از خوردن منع کنند. ۱۲. چنگیزخان به سربازانش، دستور داد که دستهای خود را در آب فرو نبرند بلکه با ظرفی آب بخورند. ۱۳. شخص پیش از نبرد باید ملزومات افراد خود را تأمین کند و اگر قصوری صورت گیرد، قاصر باید مجازات شود. ۱۴. زنان در زمان غیبت مردانشان که در جنگ شرکت دارند وظایف آنان را باید انجام داد. ۱۵. پسران نظامی باید در اختیار خان باشند اگر از این فرمان سرپیچی کنند، کشته می شوند. هر کس پست خود را بدون اجازه تغییر دهد باید کشته شود. ۱۶. چنگیزخان به فرماندهان سپاه خود عنوان بوگاتیر (پرس) و نویان (ژنرالها) و نفرات سپاه را به گروه های ده نفری (آزبن) صد نفره (یغوز) و هزار نفره (منگ غال) و ده هزار نفره (تومان) تقسیم کرد. (ابن بطوطه، ۱۳۳۷، ص ۱۷ (۳۴۱). فرماندهان کهنسال در صورت تخلف از یاسا باید خود را تنبیه کنند و آن قدر خود را زجر دهند تا متبیه شوند اگر چه با این کار جان خود را از دست دهند. ۱۸. ارتباطات پستی ثابتی باید تأسیس شود که تمام اخبار کشور را به اطلاع او برساند. ۱۹. شکارچینی که شکار فراری از نخجیرگاه را شکار کنند، آن قدر باید آنان را با چوب دستی زد تا بمیرند. ۲۰. اگر سرباز مغولی به عمد، فرد مسلمان یا یک فرد چینی را بکشد باید به ازای فرد مسلمان، چهل سگه طلا و به ازای فرد چینی یک الاغ به عنوان دیه بپردازد. ۲۱. اگر دارایی فردی تنها یک اسب باشد و آن اسب، دزدیده شود و اگر دزد پیدا شود باید، وی علاوه بر اسب ربوده شده، نه اسب دیگر به

کلیسا بر تفکر را به اندیشه‌های او نسبت می‌دهند. جان درایدن شاعر و منتقد انگلیسی درباره بیکن می‌نویسد: جهان تنها علم کنونی اش را مدیون بیکن نیست، بلکه آینده اش را نیز مدیون اوست. آثار بسیاری تدوین کرد که از آن جمله می‌توان به کتابهای «درآمدی بر تاریخ طبیعی و تجربی»، «الفبای طبیعت»، «تاریخ مرگ و زندگی»، «تاریخ سبک و سنگین» و «تاریخ طبیعی در ده قرن»، امپراطوری‌ها و اتلانتیس نو و... اشاره کرد. وی برای رهایی از قرون وسطا، بنیانی جدید در فلسفه می‌ریزد لبّ سخنش در رویاپردازی خیالین در اتلانتیس نو این است که طبیعت را شلاق زنید تا قانونهایش

را برای شما فاش کند به طبیعت رحم نکنید طبیعت، دشمن شماس است برای شما سیل، زلزله، فقر، بیماری و گرسنگی را همین طبیعت می‌آورد پس به مقابله با طبیعت برخیزید تسخیرش کنید تازیانه اش بزنیید تا قانونهایش را افشاء کند بنیان فلسفه جدید غرب که سرآغازی بر علم جدید غرب بوده با فرانسیس بیکن آغاز می‌شود و با این جمله فرانسیس بیکن، یورش بر طبیعت به قصد مکیدن آن و حفاری بی امان طبیعت، آغاز شد. محملهای معرفتی چهارگانه در فلسفه جدید غرب همان نگاه به خدا، طبیعت، خویشتن آدمی و دیگر انسانها متفاوت و متباین با فلسفه فارابی صورت بندی

نگاهها و عملها در هر دو متفاوت و متباین است. زیرا در فلسفه فارابی و ابوریحان بیرونی طبیعت، دوست است مادر است بر اساس اسطوره های تورکان باستان با طبیعت نباید خصمانه رفتار کرد حتا شمنها قبل از بریدن درختی از او اجازه می‌گرفتند آلت پرستی منتسب به شمنها و تورکان باستان یک کج فهمی است آن تصویر و اثر باستانی در قبرستانها نمادی از یاشام آغاجی (درخت حیات) است که تصویر و تمثیلی از فلسفه آفرینش و جهانهای سه گانه است ریشه درخت تمثیلگر جهان زیرین (ارلیک)، تنه تمثیلگر زمین و موجودات در آن، شاخه ها تمثیلگر جهان بالا و آسمان (اولگن) که درخت

حیات سرانجام به ستاره قطب (نمادش صلیب شکسته) می‌رسد و قطب همان است که راه را می‌نماید و از انجا به عرفان ما وارد شده مگر مولانا نمی‌گفت: شیر قطب و صید کردن کار او* باقیان این خلق باقی خوار او. قطب دیدن عارف کامل، برداشتی از اسطوره و مفکوره

و عقلانیت تورکی است حتا در مساجد نیز یاشام آغاجی به صورت مناره بروز و ظهور نموده است و گنبد یا گنبد که کلمه ای تورکی است به معنی گون بیگ یعنی، سلطنت و آقایی آفتاب که در مساجد و معابد خود را نشان می‌داد نمونه ای از استمرار مفکوره تورکی در هنر اسلامی بود. باری در غرب، فیلسوفی به نام فرانسیس بیکن سیاستمدار، حقوقدان انگلیسی قرن ۱۶ میلادی به عنوان پیامبر علم جدید و بنیانگذار فلسفه علم ظهور می‌کند. بسیاری وی را محور اصلی تحوّل فکری در قرون وسطی میدانند تا جایی که او را از بنیان انقلاب علمی می‌شمارند و پایان سلطه

اصناف پنجگانه علیه مدن چهارگانه (جاهله، فاسقه، متبدله و ضالّه) صف بندی دارند اصناف پنجگانه که فونداسیون مدینه فاضله را پی ریزی می کنند عبارت است از: ۱. صاحبان فضل که اهل حکمت و فضلند و به حقائق امور معرفت دارند. ۲. صاحبان بیان و زبان که قشر فرهنگی جامعه و اهل خطابت و کتابت و شعر هستند. ۳. صاحبان حساب که شامل حسابداران، مستوفیان، هندسه دانان و منجمان هستند. ۴. صاحبان شمشیر که حریم مدینه را از تجاوز مدن غیرفاضله صیانت می کنند. ۵. صاحبان مال که تهیه ارزاق طبقات مختلف را به عهده دارند و به معاملات و انواع صناعات و زراعت اشتغال دارند. فعالیت آزادانه اصناف مدینه فاضله منوط به مبارزه با دشمنان آنست ما تا بدین جا رسیدیم که فلسفه غرب خدا را بازنشست کرد طبیعت، بی صاحب ماند انسانی طمعکار، حریص، بی رحم و غارتگر پا به عرصه نهاد این انسان، تازیانه زدن به طبیعت را با استمداد و استظهار از فلسفه فرانسیس بیکن آغاز کرد. بیکن وکیل هم بود جاه طلبی و بلندپروازی وی در دادرسیهای توأم با موفقیت وی را خرسند و خوشنود نمی کرد. آن چه او می خواست احراز یک مقام سیاسی در دربار بود. با وساطت عمویش که مقامی مهم داشت توانست «مشاور فوق العاده ملکه» شود. بیکن سعی کرد از راه پارلمان هم وارد حیات سیاسی شود، در نتیجه در ۱۵۸۴م به عضویت مجلس عوام انتخاب گردید و به عنوان مشاور «ارل اسکس» (یکی از چهره‌های سیاسی معروف انگلیس) مشغول به کار گردید. ترفیعات بیکن در مدارج سیاسی انگلستان ادامه یافت و در ۱۵۸۶ و ۱۵۸۸ م نیز مجدداً به عضویت مجلس عوام برگزیده گردید. در سال ۱۵۹۵م چندین نوشته

شد خدای فلسفه جدید غرب، خدایی شد فاقد اختیار، بازنشسته، انسان فلسفه جدید غرب، انسانی شد فاقد معنا، بیمار، سودانگار، ابزارانگار، زیاده خواه، مصرف‌گرا. با طبیعت نباید مترحم بود بلکه باید آن را مکید طبیعتی تخریب شده، محیط زیستی آلوده، جامعه ای پریشان و تاجر مسلک ساختند که هر نوع تجارتی را ممکن، مطلوب و مشروع می دانست از موادّ تخدیری گرفته تا اعضاء و جوارح انسان و حتی خود انسان و بهره کشی جنسی از انسان. فیلسوفی دیگر نیز کنار فرانسیس بیکن نشست و آن کسی نبود جز ماکیاولی که سیاست ورزی عریان را در کتاب شهریار تئوریزه کرد فرانسیس بیکن از سهامداران کمپانی هند شرقی و شریک تجاری ملکه در استعمار شرق و تجارت برده از آفریقا شد. ما مشغول شکایت از زمانه بودیم آنها مشغول استعمار، استثمار، استضعاف و استحمار ما به تعبیر ابی العلاء معری فیلسوف عرب: نشکو الزمان و ما اتی بجنایه * و لو استطاع تکلم لشکانا. در فلسفه ملّی تورکی اسلامی، تورکان مسلمان طبیعت را دوست و مادر خود می دانستند و سرّ کشف و بکار بست دیرهنگام تکنیک و تکنولوژی از سوی اینان در همین بینش نهفته است لذا با آن مهربانانه، مشفقانه مواجه شدند طبیعت اگر دوست و اگر دشمن باشد دو نگاه فلسفی است و از این نظرگاه فرقی است فاحش میان این دو فلسفه.

فلسفه ملّی (تورکی اسلامی) ۲۳

فلسفه علیه فلسفه: تقابل فلسفه ملّی تورکی

اسلامی با فلسفه غربی مسیحی صلیبی ۲؛

در فلسفه فارابی و مدینه فاضله (قیزیل آلمان)

قریب به ۵ قرن است این اندیشه و این فلسفه در غرب حکمرانی می کند از دل این اندیشه در نتیجه تخریب و تازیانه طبیعت، غارت ثروت دیگر مملکتها هم بیرون آمد دوشیدن تمام وارلیق و ثروتهای ملل دیگر از ارمغانها و تحفه های فلسفه جدید غرب است. لذا می بینیم با تعبیری چون عمران آمدند از دلش استعمار و استحمار بیرون جهید جنایاتی که انگلیس علیه هند و ایران مرتکب شد، جنایات ایتالیا در لیبی، فرانسه در الجزایر و تمام آفریقا، جنایات آمریکا در ویتنام و افغانستان و عراق... از نتایج عملی فلسفه غرب است که کاملاً عامدانه قاصدانه صورت گرفته است. اینان برای دلربایی از روشنفکران ممالک اسلامی خصوصاً عثمانی و قاجار به خلق ایسمهایی پرداختند.

کاپیتالیسم، لیبرالیسم، مارکسیسم، کمونیسم، سوسیالیسم م؛ برای کسانی که دستشان به دهنشان می رسد و طالب تجارت و امنیت بودند لیبرالیسم و کاپیتالیسم را به میان آوردند برای دیگر افراد اجتماع که ثروت و سرمایه کافی نداشتند و در حسرت سیرکردن شکم بودند و حمایت دولت را خواستار بودند سوسیالیسم، مارکسیسم و کمونیسم را در انداختند.

فلسفه ملّی (تورکی اسلامی) ۲۴

* فلسفه علیه فلسفه: تقابل فلسفه ملّی تورکی

اسلامی با فلسفه غربی مسیحی صلیبی ۳*

اقبال لاهوری، خلف صالح فارابی و مولانا می گفت:
 شرق را از خود برد تقلید غرب*
 باید این اقوام را تنقید غرب/
 قوت مغرب نه از چنگ و رباب*
 نی ز رقص دختران بی حجاب/
 نی ز سحر ساحران لاله روست*
 نی ز عریان ساق و نی قطع پوست/
 محکمی او را نه از لادینی است*

سیاسی و قضایی منتشرکرد و برای جشنی که به افتخار الیزابت برپا گشته بود قصیده ای مداحانه سرود که منجر به اعطای مزرعه باارزشی توسط ملکه به وی شد. در سال ۱۵۹۷م نخستین چاپ انگلیسی کتاب «تبعات اخلاقی و سیاسی» خود را منتشر نمود. بیکن در سال ۱۶۰۷م معاون دادستان و شش سال بعد دادستان کل انگلستان گردید. در سال ۱۶۱۶م رایزن سلطنتی و سال بعد از آن مهردار سلطنتی گردید و نهایتاً در پنجاه و هفت سالگی به مقام صدارت عظمای انگلستان دست یافت. در سال ۱۶۲۱م به اخذ رشوه در محاکماتی که سمت قضاوت در آنها را برعهده داشت، متهم گردید البته این اتهام را نیز پذیرفت. در مجموع فیلسوفی بدکردار و بدپندار بود. فلسفه ملّی تورکان مسلمان با تأثیرپذیری از اندیشه ابونصر فارابی و ابوریحان بیرونی و تورکان باستان، طبیعت را دوست و مادر اختیاری کرد این دو فلسفه در نگاه به خدا، طبیعت و اداره اجتماع رو در روی هم بودند فلسفه جدید غرب در عمل، به فضیلت راه نیافت نمی توانست راه یابد حالیا که تمام تلاش مدینه فاضله و فلسفه ملّی تورکی اسلامی رسیدن به فضیلت بود مگر فضیلت تنها در لابه لای کتابهاست، انسانی طمعکار، حریص و غارتگر چشم به تاراج شرق چگونه می تواند به فضیلت راه یابد؟ به تعبیر عمادالدین نسیمی: طمع آدم وجودوندا بغایت زشت علّتدیر* قناعت نوشدارودور کی، دفع ائیلر بو علّتینی/وقتی یک مفکوره ای، فلسفه ای به فضیلت راه نیابد به رذیلت رسد راه بینابینی وجود ندارد و تمام فضیلتها و ارزشهای انسانی را لگدمال کند چنین فلسفه ای به دلیل عدم راهیابی به فضیلت به عدالت نیز راه نیابد زیرا عدالت امّ الفضائل است فضیلتها از رعایت عدالت و انصاف تراوش کند وقتی عدالت نباشد آدمیان به دو دسته یونانی و بربر تقسیم شوند(ارسطو) آدمیان و شهروندان درجه یک و دو، یونانیان و شهروندان درجه یک برای آقایی آفریده شده اند ولی بربرها و شهروندان درجه دو برای نوکری به آن قوم.

بزرگ اعتراف بنیانگذار آن و مجموعه‌ای از افشاگری‌های غیرداوطلبانه از خاطرات شخصی است.» چند فیلسوف غرب به عنوان نمونه در سیبل نقد می‌نشینند فی المثل در آنجا درباره ۱. ژان ژاک روسو می‌گوید: روسو زندگی بسیار پرآشوبی داشته‌است. سرقت، دروغ، بچه‌های نامشروع و سپردن آنها به پرورشگاه، رابطه با زنان شوهردار، بداخلاقی و بدخلقی، تنها برخی صفات ناپسندی است که برای روسو برشمرده شده‌است. روسو هرگز خودش را مقصّر نمیدانست و معتقد بود مدرنیته و تمدن این خباثت‌ها را به او تحمیل کرده‌است. ۲. شوپنهاور که دوست داشت مثل بودا، کانت یا اسپینوزا شناخته شود هرگز ازدواج نکرد و در جوانی روابط غیرمشروعی داشت. او که دچار همه دشمن‌پنداری شده بود در سال‌های آخر عمرش هیچ‌کس را به حضور نمی‌پذیرفت و از ترس دیگران سگه‌هایش را در شیشه دوات قایم می‌کرد. ۳. نیچه که دائماً بیمار بود را نمی‌توان دارای روابط بی‌اخلاقی جنسی دانست. مهم‌ترین مورد در زندگی او عشق به لوسالومه بود که از یک بوسه فراتر نرفت. اگر نیچه بر اثر سفلیس نمی‌مرد، می‌شد گفت که او در هنگام مرگ پسر بود. البته او یک بار به کازیمار نوشته بود که او را دوست دارد. کازیمار که همسر دوست او واگنر بود. ۴. برتراند راسل و روابط نامناسب، چهار زن و بی‌شمار معشوقه و تفکرات خاص و ضدسنّتی، چیزهایی بود که از وی در پایان عمر ۹۸ ساله اش ماند. آتئیست مرد. راسل، تسلّطی شگفت بر زنان داشت، شواهد مبهمی مبنی بر ارتباط او با عروسش وجود دارد. وقتی از او پرسیدند چرا بعد از مبنای و مبادی ریاضیات دیگر کتاب مهمّی در مورد فلسفه ننوشته، پاسخ داد چون زمین زدن دخترها از فلسفه خوشتر

نی فروغش از خط لاتینی است /
قوّت افرنگ از علم و فنّ است*

از همین آتش چراغش روشن است.

اقبال که روزگارانی دراز در غرب زیست و تحصیل کرد و تجربه اندوخت و یک متفکر بزرگ جهان اسلام گشت، کتاب احیای فکر دینی در اسلام وی به زبان لاتینی همچنان خواندنی است زیرا احمد آرام چند فصل را خصوصاً ختم نبوت را به فارسی ترجمه نموده است و اوایل عمر چشم در تحولات تورکیه و احیای مکتب تورکی اسلامی دوخته بود و امیدش البته اینک محقق گشت باید به اقبال از زبان مولانا که یگانه معشوقش بود گفت:

تو بخسپ ای شه مبارک خفتنی*

قاصدان را بر عصایت دست نی /

تن بخته نور تو بر آسمان*

بهر پیکار توزه کرده کمان.

اقبال قدرت غرب را در سکولاریسم و لائیزم و بی‌حجابی و ... نمی‌دید در علم و هنرش می‌دید به علم و هنر اقبال ازدواج مسیحیت ملی با فلسفه ملی غرب را هم باید افزود که غرب را گودزیلایی کرد اقبال با این تشخیص صائب ضمن نقد غرب توانست به همراهی محمدعلی جناح مسلمانان را از چنگال اندیشه شعوبی مجوسی هندی برهاند و کشوری مستقل، مقتدر، با ایمان و مسلمان به نام پاکستان را پایه ریزی کند کشور مسلمانی که صاحب جنگ افزار هسته ای شد. فلسفه ای که اقبال درصدد تنقید آن بود فلسفه غرب بود با فیلسوفانی بدکردار و بدپندار. کتاب فیلسوفان بدکردار را اثر راجرز و تامپسون بایدخواند آنجا که در مقدمه می‌گویند: فلسفه هر فیلسوف، نه تنها به زندگی او مربوط می‌شود، بلکه واکنشی به زندگی شخصی اوست، چنان‌که نیچه می‌گوید: «هر فلسفه

تورکی تسامحگرا و تساهلگرا و صلح طلب رخصت چنین فجایعی را نمی داد. ما بر قلّه های بزرگان تاریخ و تراثمان ایستاده ایم ازین رو چنین قد بلند گشته ایم افقها بینیم جوانان فرهیخته و تحصیل کرده ما از اندیشه ملّی، منبع عظیم و ذخّار فلسفه ملّی خویشتن غافل اند. فلسفه غربی مسیحی صلیبی در اندیشه هجوم بود اینان به رفاه تورکانِ مسلمان چشم دوخته و غبطه و حسادتِ آنان را می خوردند برای رهایی از فقر و چنگ زدن در خاکِ مسلمانان چه جنایتها که نکردند چه خونها که نریختند. ماجرای شوالیه های معبد یا سربازانِ مسکین؛ اینان پایه گذارانِ جنگهای صلیبی بودند صلیبیان حتی شکم قربانیان را برای یافتن طلا و سنگهای قیمتی که گمان می کردند آنها را قبل از مرگ بلعیده اند پاره می کردند این سربازانِ مسکین در اندک زمانی به ثروتی غارت شده دست یافتند و با فراموسونها عقدِ اخوت بستند جنایاتِ درونِ کلیسای آنان هم وحشت آور، چندان آور و زجرآور است ماجرای سوزاندن «جوردانو برونو» با کتابهایش در آتش، ماجرای سوزاندن ژاندارک و ... مگر می شود جنگهای صلیبی را فراموش کرد؟ آن هنگام که مساجد معرفتخانه بودند کلیسا متجاوز از دویست آلت قتاله و شکنجه داشت مگر مسیح چنین مسیحیتی می خواست؟ در جنگهای جهانی اول و دوم اینان دنیا را به خاک و خون کشیدند برتراندراسل می گفت: من تعجب می کنم چرا جنگ جهانی به راه افتاد ما بشریت را با اخلاق، متمدّن کرده بودیم چرا تعجب می کنی فیلسوف بزرگ! نتیجه طبیعی همان اندیشه بیکن و ماکیاولیها و کتاب شهریار و اندیشه های ابر مرد نیچه در چنین گفت زرتشت و فراسوی نیک و بد است. فیلسوفانی که عموماً زندگی اخلاقی چندان

است ۵. ویتنگشتاین که همیشه از همجنس گرایی خود شرمنده بود تلاش می کرد با خشم و ریاضت کشتی از شرّ این حسّ در خود رهایی یابد. خودبزرگ بینی هم مشکل دیگر وی بود هیچ نقدی را تحمل نمی کرد او یک بار با میله آتشدان نزدیک بود که به پوپر حمله کند ۶. مارتین هایدگر گرچه به دلیل کتابهایی مثل هستی و زمان از سوی پیروان یهودی اش تحسین می شد، اما در سال ۱۹۳۳ به ناگهان به سمت حزب نازی رونمود و نقش مهمّی در سرکوب یهودیان ایفا کرد. مردم را به دست های جذّاب هیتلر حوالت می کرد گرچه کمک کرد که معشوقه های یهودی او مثل هانا آرنت بتوانند از آلمان نازی بگریزند. هرگز صریحاً هولوکاست را محکوم نکرد. مثل یاسپرس نبود که طعم ترس و اضطراب گشتاپو را بچشد ۷. ژان پل سارتر واجد مشکلات جسمی و شخصیتی خاصّ بود او و سیمین دوبوار با دختران نوجوان زندگی های سه نفری تشکیل میدادند و این روابط گاهی ماهها طول می کشید. از آنجا که آلبر کامو از سارتر خوش ظاهرتر و در جلب زنان موفقتر بود، سارتر یک دهه تمام کارهای ادبی کامو را نقد و به شخصیت او حمله می کرد. در این روابط دخترانی مثل بیانکا لمبلین و ناتالی سوروکین دچار مشکلات روحی شدیدی شدند اوج فجایع اردوگاههای کار اجباری در شوروی اعلام کرد آنجا آزادی وجود دارد .

فلسفه ملّی (تورکی اسلامی) ۲۵

فلسفه علیه فلسفه: تقابل فلسفه ملّی تورکی

اسلامی با فلسفه غربی مسیحی صلیبی ۴

برونداد بیرون راندن تورکان مسلمان از اروپا جنگهای اول و دوم جهانی بود اگر بودند مفکوره

بوده است جایی است که خاقانِ امیر تیمور لنگ می آید جواهرات و طلاجاتی آنجا می بیند که در هندوستان آن دوران نبوده و به خاطر همین بورژوا و بازار و رونقی اقتصاد و فراوانی ثروت از تعرض به آنجا چشم پوشی می کند و اسم آنجا هم امیر بازاری می ماند قرنِ هشت هجری.. پادشاهانِ تورک چون همگی دارای شخصیت‌های ملی هویتی و مکتبی بودند به معنای دقیق کلمه اومانیست بودند یعنی، انسان‌گرا لذا هرگز به جنایت و غارتِ ملل نپرداختند ولی اینان با جعل تاریخ و نوشتن تاریخ و فرهنگ برای ملت‌ها و فریب و دغلِ مسیونرها و مبلغ‌ها و نفوذِ آنان، ما را از خود تهی کرده اند. اینان شاهانمان را مستبد و خونریز معرفی نموده اند اندیشه استبداد شرقی را فیلسوفی به نام مورگان در غرب در دل فلسفه غربی برای بیزاری و نفرت مردم از دو امپراطوری عثمانیه و قاجار در انداخت من نمی دانم چطور پادشاهانی مستبد و خونریز، وزیرانی باهوش چون خواجه نظام الملک و خواجه نصیر و امیر کبیر و ... داشته اند؟ اندیشه توره میان تورکان رخصت استبداد و عبور از عدالت را به هیچ سلطانی و پادشاهی نمی داد؛ فلسفه سیاسی ملی تورکان مسلمان با پذیرش عقلانیت مدرن در قرائتی نو از سلجوقیان، صفویان، عثمانیان و قاجار نهفته است.

پسندیده ای هم نداشتند و سالها پیش از شما آقای راسل این اندیشه را آن فیلسوفان طراحی کرده بودند. حرف‌های بی پرده ماکیاولی را در سیاست و اعمال بیررحمی در آن را فراموش نکرده ایم اشپینگر در همین زمینه کتابی نوشت به نام دیکلاین آو دست: سقوط غرب خیلی خواندنی است. اینان هنوز که هنوز است بهداشت لازم را ندارند حتی خودشان را نمی شویند بعد به دنیا درس بهداشت می دهند و سازمان بهداشت جهانی تأسیس می کنند بوی گندشان در جلساتشان عالم و آدم را پرمی کند تو معتقدی طبیعت را باید تازینه زد تا قانون‌هایش را فاش کند چرا چون طبیعت، خصم و دشمن است ولی فارابی و ابوریحان بیرونی و فلسفه ملی تورکان مسلمان معتقد است طبیعت، دوست و مادر است باید طبیعت را دوست داشت در میتولوژی تورکان، آب نماد آفرینندگی، خاک نماد باروری، خورشید نماد دولت و قدرت است. فرقی فراقی است میان من و تو رنسانس تو یعنی، بازگشت به اندیشه کم تعالی یونان باستان همان اندیشه ای که افلاطونش ارسطویش آدم‌ها را دو نوع می کنند یونانی و بربر. بربرها حق انتخاب شدن و انتخاب کردن را ندارند حالیا که رنسانس من بازگشتی است به خویشتن به مکتب تبریز و شمس تبریز. عزیزان من! دوستانم ما نیاز به فلسفه ملی داریم فلسفه ملی ما تورکان مسلمان در اندیشه های فارابی و برپایی مدینه فاضله و احیای مکتب تبریز نهفته است مقبره العرفای تبریز مدفن صدها عارف شیدایی است که هر کدام مبلغانی بر اومانیسم بودند که اینک توسط یکی از ایادی مشروطه ماسونی به گلستان باغی تبدیل شده بازار بزرگ تبریز، امیر بازاری که آن موقع و این موقع بزرگترین بازار سرپوشیده جهان

ملّیت و دیانت ما تاخند پشت مسیحیت ملّی و فلسفه ملّی آنان اولیگارشوی یهودی نشسته بودند مکتب شیطانی شعوبیه را اینان می پروراندند برایش یک تثلیث آفریدند. ۱. آنتی اسلام. ۲. آنتی تورک. ۳. آنتی عرب. تنها ملّتی که با آگاهی تاریخی زندگی کرده و می کند یهودیانند از بدو پیدایش سرقفلی طلا و کتاب و طبابت را اینان داشته اند لذا تاریخسازان سترگ از یهودیان هستند در لهستان همینک اینها دانشکده جعل دارند رسالتش جعل وقائع است و پایان نامه هایی نمره قبولی می گیرند که میزان جعلیت آن بالا باشد پاره ای تیزبینان چون پورپیرار و علامه عسگری و... بر این ظریفه خفیه وقوف یافتند حتی علامه اعلام نمود ما متجاوز از ۱۵۰ صحابه ساختگی برای پیامبر در تاریخ داریم تورکان و اعراب مهاجم نبودند زیرا صاحبان جغرافیا بودند جغرافیا سازنده تاریخ بود چین منتزع خیلی آماج حملات نبود هند مستعد آماج حملات بود. یکی از شگردهای فلسفه ملّی غرب تولید مصطلحات بود تا طبقه بندی آدمیان به سهولت در آنها انجام گیرد برای کشف اسرار درون و فنون تصمیم سازی و داشتن اختیار در ساختن ماهیت خویش اگزستانسیالیسم را در انداختند خیلی دلربا بود ولی این ظاهر قضیه بود جنگهای صلیبی میان جهان مسیحیت و اولیگارشوی یهودی با جهان اسلام تورکی و عربی و پاکستانی به مبارزه میان ایسمها (کاپیتالیسم با کمونیسم) تقلیل و تخفیف یافت همان ایسمهایی که غرب خود ساخته بود تا مسلمانان در آن ایسمها، هویت بندی خود را بیابند تا میدان مبارزه را تغییر دهند ساده لوحانی هم باور کردند برایش شرحها نوشتند حالیا که از دل تمام این مکاتب جز جنایت، غارت، رذیلت، بی عدالتی و ظلم چیزی بیرون نیامد هدف، واضح

فلسفه ملّی (تورکی اسلامی) ۲۶

*فلسفه علیه فلسفه: تقابل فلسفه ملّی تورکی

اسلامی با فلسفه غربی مسیحی صلیبی ۵*

این جهان جنگ است کلّ چون بنگری ذره با ذره
چو دین با کافری (مولانا)

در نامه آلبرت پایک

(اعظم شاخه اسکاتلندی فراماسونری حوزه جنوب قدرتمندترین فراماسون آمریکا که تا زمان مرگش در سال ۱۸۹۱، به مدت ۳۲ سال در آن مقام ماند، در سال ۱۸۷۲ کتابی تحت عنوان اخلاقیات و اعتقادات عهد عتیق و سنت مورد قبول در شاخه اسکاتلندی فراماسونری را نوشت. او در آن کتاب آشکارا اظهار میدارد: «کابالیست‌ها می‌گویند نام اصلی شیطان، وارونه‌ای از یهوه است؛ چرا که شیطان، خداوند ظلمت نیست، بلکه نفی خداوند و نور صبح است وی در همانجا تأکید می‌کند که فراماسونری، دینی بر پایه فلسفه خفیه یهودیت است که در کابالا یافت می‌شود). به جوزپه ماتزینی (رهبر انقلابیون ایتالیا در سال ۱۸۳۴ که از سوی ایلومیناتی انتخاب می‌شود تا برنامه انقلابی آنان را در سراسر جهان هدایت کند) آمده است: ما نیاز به ایجاد سه جنگ بزرگ در جهان داریم. ۱. اوّلی برای نابودی امپراطوریه‌ها (تزار و عثمانی). ۲. برای نابودی ایدولوژی‌ها (مارکسیسم و ... که خود پس از فروپاشی امپراطورها خلق خواهیم کرد). ۳. برای نابودی ایمانها (تقلیل ایمان در اسلام تورکی عربی به اعتقاد فردی و گرایش باطنی). جنگ سوم آلبرت پایک هنوز تمام نشده فلسفه ملّی غرب اگر مفاهیم خوب دارد برای خودشان است نه برای ما اینان با تدبیری منسجم برای نابودی تمام هویت،

فلسفه ملّی (تورکی اسلامی) ۲۷

* فلسفه علیه فلسفه: تقابل فلسفه ملّی تورکی

اسلامی با فلسفه غربی مسیحی صلیبی *۷

تخریب قاجاریّه، نزدیکترین و مطلوبترین مسیر برای قطع دست تورکان از حاکمیت است. پروژه ای که شعوبیه مدرن و پسامدرن مجری آنست حالیا که قاجار از منظر فلسفه ملّی، روند آرام انتقال از سنت به مدرنیته را انجام می داد سپری کردن آرام و بی دغدغه بحرانهای دوران گذار (بحران هویت، امنیت، مشارکت، مشروعیت و ...) انتقال آرام از جامعه دهقانی و ایلی به جامعه باز و مدرن شگرد شگرف قاجار بود اعجوبه چنین انتقالی شاه شهید ناصرالدین شاه قاجار تبریزی بود شاهی باسواد دارای مکتب، واجد روحیه ای لطیف و هومانیتار؛ هم شاعر بود هم خطاط هم نقاش هم عکاس هم داستانسر هم سفرنامه نویس و هم نویسنده کتابی درباره مثنوی مولانا هم جهان مدرن دیده بود هم مدرن پسند بود هم مقاوم در برابر مرتجعین بود و هم قدغن کننده مراسم عمرکشان که رسم مالوف شعوبی فارسی مجوسی هندی بود که شاید با فتوای قتلش بی سبب نبود. تکیه دولت را تأسیس می کرد که هم مراسم تعزیه امام حسین را برگزار می کرد هم اپرا داشت. به اروپا سفر می کرد و با بزرگان و رهبران جهان، عکس می گرفت و مدرنیته را به ایران می آورد در برابر فراماسونها و انگلیس سفت و سخت بود وی بنیانگذار اکثر مؤسّسات جدید الاحداث در کشور بود، پادشاه اولینها لقب گرفته بود فرمیست بود و در بهبود کیفیت زندگی رعیت می کوشید اولین مدرسه را ساخت اولین شورای دولت را با ۶ وزارتخانه تشکیل داد اولین سگه را

بود عرب، تورک و اسلام سه ضلعی بود که می بایست توسط این ایسمهای برخاسته از این فلسفه چون ناسیونالیسم و سکولاریسم و ... مورد هجوم واقع می شد. پانتورانیسم را یک فیلسوف یهودی مجارستانی به نام «ارمینوس وامبری» و پانتورکسیم را یک فیلسوف یهودی فرانسوی به نام «کئون کوهن» به خاطر از هم پاشیدگی جهان تورکی عربی اسلامی ابداع کردند و تمام این ایسمها توسط شعوبیه وارد ممالک اسلامی تورکی عربی شدند و در بیرون کنترل می شدند و می شوند. سیستمهای امنیتی و جاسوسی اینان نیز هرگز ننشستند چون مسیونرهایشان فداکارانه، صادقانه و خالصانه مثل مور و ملخ در ممالک اسلامی تورکی عربی ریختند خاطرات همفر در این باره خواندنی است همانی که نقشی مهم در ساختن فرقه وهابی و محمدبن عبدالوهاب داشت می گوید در یکی از شهرها که برای فرستادن گزارش به انگلیس از وضعیت عثمانی مشغول شاگردی پیش یک نجار بودم او از من تقاضای لواط کرد من به بالادستیهایم نوشتم چنین تقاضایی دارند گفتند اگر به هدف کمک می کند ایرادی ندارد. زیرا هدف همه وسائل و ذرائع را مشروع می کرد چیزی که فیلسوفانشان بعدها در همین نیم قرن اخیر از آن عمل (LGBTQ) شنیع مبتهج بودند چون میشل فوکو که همجنسگرا بود با دوست پسرهایش روابط سادومازوخیستی برقرار می کرد و همین رفتارها باعث رنجش و فرار آنها می شد. دانیل دفر که بیش از دیگر پسرها با او ماند بر او تأثیر زیادی گذاشت. فوکو در حمام خانه های سانفرانسیسکو از سکس همزمان با چند مرد لذت می برد و بعد از مرگش گروه های همجنس گرا او را متهم کردند که به رغم اطلاعش از داشتن بیماری ایدز، دهها نفر را به این بیماری مبتلا کرده است.

هایی چون اغوزخان و مته خان و کوراوغلو دارند در عرصه حکومتداری؛ معناداری و تشریح پیشوایانی چون حضرت محمد(ص) و حضرت علی(ع) و فنون حکمداری سلاطین و فاتحان و شاهانی چون محمود غزنوی، طغرل، آلپ اصلان، ملک شاه سلجوقی، سلطان سنجر، چنگیزخان، امیر تیمور، نادرشاه، شاه اسماعیل ختایی، سلطان سلیم، سلطان سلیمان قانونی، صلاح الدین ایوبی، عباس میرزای تبریزی، محمدشاه قاجار تبریزی، ناصرالدین شاه تبریزی و ... دارد چه نیازی به دموکراسی غربی و سازمانهای غربی دارد؟! من نمی دانم تورکان ملی گرای سکولار چگونه با تاریخ تورکان که عجین از تورکیّت و اسلامیت بوده نگاه سکولار و لاییک دارند چنین تاریخی با نگاهی سکولار هرگز قابل تعبیر نیست. آیا آلپ اسلان در جنگ ملازگرد قرآن به دل داشت یا دیوان اللغات کاشغری. دعای سپاهیان مسلمان تورک آذربایجان در جنگ سوم قره باغ حکایت از حضور ایمان و اسلام معرفتی حقیقتی تورکی دارد ما باید برای مقابله با چنین فلسفه ای که با فراماسونهای سابق ایرانشهریهای فعلی و شعوبیه همسفره و همکاسه و هم پیاله هستند تنها یک راه داریم و آن بازگشت به خویشتن است هویت تورکی اسلامی با فلسفه ملی. زیرا فلسفه غرب بمثابة ریشه، شاخه هایی در دول و ممالک دارد من جمله شعوبیه پسامدرن و از میوه های آن شاخه اندیشه ایرانشهری است که از صندوق آن جز یکسان سازی، غارت و جنایت و تبعیض و بی عدالتی، رهیافت و برون رفتی دیگر بیرون نزند.

ضرب و اولین اسکناس را چاپ کرد اولین دیوانِ مظالم را جهت دادخواهی تشکیل داد یعنی، قوه قضاییه مستقل از حاکمیت، نخستین بانک را تأسیس کرد اولین تمبر را چاپ کرد اولین تلگراف را و اولین خیابان مدرن و اولین موزه و اولین باغ وحش، اولین عمارت ۵ طبقه، اولین ساعت، اولین قطار، نخستین مجسمه شهری، نخستین کارخانه صنعتی، اولین عکاسخانه، تولید الکتریسته، شهرسازی مدرن، راهسازی مدرن، اولین خط راه آهن نخجوان جلفا و بندر انزلی و پیر بازار، سالن اپرا، مدارس فنی به روش مدرن از جمله دارالفنون، اعزام اولین گروههای دانشجویی به اروپا جهت تحصیل در شاخه های پزشکی و مهندسی، بازسازی ارتش ممالک محروسه قاجار، افزودن به مرزهای زندیه تنها پاره ای از برکات و خدمات و حسنات دوره طلایی ناصری است فعالیت بیش از ۲۰۰ ژورنال که عموماً دست ماسونها بود از آزاداندیشی آن شاه فقید حکایت داشت. فلسفه غرب به تحکیم و تقویت شعوبیه در جهان تورکی اسلامی پرداخت اصولاً شعوبیه زاده فکری آن جغرافیا بود مکتب فکری و عرفانی پادشاهان تورکان مسلمان اجازه غارت و جنایت و انسان کشی را نمی دادند نمونه آن کریدور غلات، بدرقه انسانی ارمیهای خانکندی است اصولاً بنیان نظام اقتصادی فئودالیسمی البته چنین ایجاب می نمود کسی که فلسفه فارابی و ابن سینا و سهروردی را دارد نیازی به هیوم، هگل، مارکس، انگلس و جان لاک و ... ندارد فلاسفه ای که فلسفه آنها حکم استضعاف و استعمار جهان اسلامی تورکی عربی را امضای کرد ملّتی که شمس و مولانا دارد چه نیازی به عرفان بزک شده سنت آگوستینش یا پائلوکوئیلواش ... یا کابالای یهودی اش دارد؟ وقتی تورکان مسلمان، اسطوره

فروپاشی غرب و مانع از ایجاد تغییر در مناسبات قدرتی و حاکمیتی خاورمیانه شده است. تاراج قاره های آمریکا و آفریقا و آسیا اگر نبود اگر سیل سرازیری طلا از هند نبود انگلستان را موفق به انقلاب صنعتی نمی کرد. تمدن جدید صنعتی سده نوزدهم غرب هم نبود. ژاپن در شرق به خاطر نبود منابع و گریز از استعمار به توسعه مستقل ملی راه یافت. برای همین بود که توین بی می گفت: توسعه ژاپن یک تصادف بود ثابت ژاپن و غارت سرزمین های مجاور پایه های عصر میجی را در آنجا بنا نهاد. سخن از همکاری صمیمانه فلسفه غرب با استعمار می رود؛ جان استوارت میل فیلسوف نامدار لیبرال انگلیسی (۱۸۳۶-۱۷۷۳)

که نامش آب از لب و لوچه روشنفکران قلبی ما می ریزاند از اندیشه پردازان بزرگ استعمار بریتانیا در هند بود مستخدم و بازنشسته کمپانی هند شرقی در لندن بود اواخر عمر دبیر دپارتمان امور سیاسی و مخفی اطلاعاتی هند می شود همو بود که مستعمرات را به دو گروه اروپایی نژاد مثل استرالیا و کانادا و غیر اروپایی نژاد مثل هند تقسیم می کرد برای مستعمرات اروپایی قائل به فدرال بود البته برای اروپاییان مستقر در آنجا نه برای بومیان آنجا. برای مستعمرات غیر اروپایی قائل به حکومت استبدادی بود زیرا مستبد بدون مراجعه به مردم و مجلس هر نوع قراردادی را می توانست با استعمار ببندد او می گفت به مردمی که در دوران توحش به سر می برند باید فرمانبری آموخت نخستین درس تمدن برای این وحشیان درس اطاعت از مافوق است جان استوارت میل، بردگی در آن مناطق را عامل ترقی می دانست (جان استوارت میل، تاملاتی درباره حکومت انتخابی ترجمه علی رامین نشر نی چاپ اول ص ۲۸۱) فرانسه کانون

فلسفه ملی (تورکی اسلامی) ۲۸

فلسفه علیه فلسفه: تقابل فلسفه ملی تورکی اسلامی با فلسفه غربی مسیحی صلیبی ۷

هنوز غربیها در دربیها لباس صلیبیها را به تن تماشاگران و کودکان و خردسالان می کنند تا گذشته خود را با تورکان مسلمان فراموش نکنند یعنی، جنگهای صلیبی را تمام شده نپندارند. آزادسازی تام و تمام خاک تورکان مسلمان (شیعیان) قره باغ، آزادسازی مساجدی که تبدیل به محل پرورش خوک و کارگاه مشروب سازی شده بودند، طنین انداز کردن صدای اذان، تبدیل

کلیسای مهم آرامنه به مسجد در شوشا، فتح آغدام، آغدره و خانکندی و ... سیلی ای سخت بر سیمای فلسفه ملی غربی مسیحی صلیبی بود. فلسفه غرب و جهان غرب در نسبت با جهان تورکی عربی اسلامی از حیث عملکرد در اصل رفوزه است اینان می گویند ۵ بزرگتر از جهان است اگر اینان جهان تورکی عربی اسلامی را استثمار و استضعاف نمی کردند در آنجا ناامنی خلق نمی کردند چگونه می توانستند صاحب و مالک سرازیر شدن تریلیونها دلار و میلیونها نیروی کار جوان خستگی ناپذیر تحصیل کرده متخصص باشند دلارها و نیروی کار مانع از

آذربایجان بر ذهنیت مکتب شیطانی شعوبیه مدرن و پسا مدرن سنجاق کرده است.

فلسفه ملی (تورکی اسلامی) ۲۹

فلسفه علیه فلسفه: تقابل فلسفه ملی تورکی

اسلامی با فلسفه غربی مسیحی صلیبی ۸

مکتب ملی تورکی اسلامی که با گفتمان ایسلاملیق، تورکلوک و معاصرلیک: (هویت طلبی معرفتی تورکان مسلمان) در شبکه های اجتماعی پیش می تازد از وحدت، اتحاد و فهم جمعی سخن می گوید؛ در این گفتمان، آدمیان در برابر هم نیستند واژگان در برابر هم هستند. مصطلحات و مفکوره ها در ستیز و صیقل هستند. اگر نقدی بر شعوبیه فارسی مجوسی هندی می رود نقد بر قوم فارس نیست نقد بر مفکوره و عقلانیت عقیم است. این گفتمان هم برخاسته و برآمده از فلسفه ملی است هم بیانگر و توصیفگر آن. از مدتها پیش اندیشه و معرفت دینی با مهارت، سیاست و کیاست هر چه تمامتر توسط شعوبیه در برابر اندیشه ملی قرار داده می شود. بدین روش، هویت تورکان مسلمان را به چالش کشیده اند و اندیشه ای شیطانی را مسلط نمودند. هویت، هستی و بودن ما جا را بر هویت، هستی و بودن کسی تنگ نمی کند. ما هنوز در بازگشت به هویتمان جرأت و جسارت لازم را پیدا نکرده ایم جاده هویتمان به شاهراه وحدت ختم می شود این وحدت که برخاسته از عرفان ملی و ایمان به وحدانیت باری است اتحاد دیگر باره اسلامیت و ملیت است؛ ملیت اسلامی و اسلام ملی. بگذریم از یک سلسله اعمال غیر انسانی، غیر علمی، غیر اخلاقی و خرافات که به نام اسلام اجرامی شود و باعث و بانی اسلام ستیزی عنیف در سطح وسیعی از جامعه شده

شعوبیه به بیش از ۲۰ کشور در غرب و شمال آفریقا تسلط داشت. حدود ۳۵ درصد آفریقا برای بیش از ۳۰۰ سال تحت سلطه فرانسه بود. کشورهایمانند سنگال، ساحل عاج و ... در آن سالها مراکز فرانسوی تجارت برده بودند علاوه بر برده، تمام منابع و معادن آن کشورها مورد بهره برداری قرار می گرفت. دوره پنج قرن استعمار و جنگ های استقلال بیش از دو میلیون آفریقایی را کشت. هزاران الجزایری در تظاهراتی که توسط الجزایری های که در صفوف فرانسه با وعده استقلال، کمی پیش از پایان جنگ جهانی دوم می جنگیدند، توسط سربازان فرانسوی کشته شدند. خشونت تا سال ۱۹۶۲ که الجزایر استقلال خود را از وقایع موسوم به کشتار «ستیف و گوئلما» در ۸ می ۱۹۴۵ به دست آورد، به صورت سیستماتیک ادامه یافت. حدود ۱،۵ میلیون نفر در جنگ استقلال الجزایر به دلیل دخالت مستقیم فرانسه کشته شدند. فرانسه جامعه الجزایر (عربی اسلامی) را از طریق نسل کشی فرهنگی قتل عام کرد. ۳۰۰ سال هویت محلی الجزایر را از بین برد و بسیاری از آثار فرهنگی و مذهبی را در این کشور به صلاح دید خود متحول کرد. حالیا که دولت فرانسه رسماً از الجزایر به دلیل سیاست های استعماری اش عذرخواهی نکرد که نکرد. الجزایر اعلام کرده است که چهار پرونده مربوط به دوران استعمار و پس از استعمار همچنان بین دو کشور مفتوح است، از جمله بازیابی جمجمه قربانیان و سران مقاومت ملی از یک موزه. فرانسه همچنان از بازگرداندن آرشیو الجزایری که حاوی صدها سند و اثر است خودداری می کند. این هویت کشی از نتایج عملی مسیحیت ملی و فلسفه ملی غرب و دموکراسی آنها بوده که چون پلتفرمی در سرکوب هویت ملی تورکان مسلمان این دیار خصوصاً

تورکیه با سیاست مدرن خود تمام راههای نفوذی را برای صلیبیون چه در نگاه مدرن به اسلام و چه در سیاست مدرن بریست. از جمله انتخاباتش به دور دوم کشیده شد هیچ دیکتاتوری به دور دوم کشیده نمی شود. از شگفتی هاست پاره ای از مومنان و مسلمانان فکر می کنند که حجاب نماد اسلامی است در حالی که نماد اسلامی را می توان با یک نماد کوچک از بناهای تاریخی اسلام (کعبه، مسجدالنبی، مسجدالاقصی، مسجد ایاصوفیه، مسجد کبود، شوشا و ... که به روی لباس نصب می شود نشان داد هر ملّتی در جهان اسلام تورکی، عربی و پاکستانی و مالزیایی و ... می تواند از نمادهای اسلامی ملّی خود استفاده کند مفکوره، منش، مشی و فنون حاکمیتی تورکان مسلمان و تمام امپراطوران تورک مسلمان در طول تاریخ لاییک بوده است زیرا اینان معتقد بودند هیچ حاکمیتی به اندازه لائیسزم به عدالت نزدیک نیست. عدالت، اساس الملک و فلسفه سیاسی حاکمان تورک بوده است و این عدالت است که منجر به اقامه سیستم حاکمیتی لاییک (متسامح و متساهل) می گردد. گفتیم لاییک یعنی، حفظ فاصله یکسان توسط قدرت نسبت به حاملهای معرفتی و مولفه های هویتی چون مکاتب فلسفی، عرفانی، علمی، دینی فرهنگی، زبانی و .. اگر هم پاره ای از روشنفکران قلابی، عالمان مرتجع لاییک را جور دیگر معنا می کنند از جهل و غفلتشان برمی خیزد. فلسفه در قاموس روشنفکران قلابی، سفسطه ای بیش نیست، بلغور کردن چند جمله از فیلسوفان غربی معلوم الحال چون دکارت، کانت، هگل، مارکس، نیچه و راسل و ... کسی را فیلسوف نمی کند.

است آنها اسلام واقعی نیستند آنان فلسفه نبوت را که انقلابی در هویت شناسی عربها و به تبع پیروان پیامبر بوده وارونه می فهمند دچار ترسه دوشونجه (فهم نادرست) هستند. مرتکبان چنین اعمالی خواه ناخواه به عمد یا غیرعمد بازبچه و دستاویز شعوبیه پسامدرن هستند تا با ریل گذاری ناکارآمدی اسلام لوکوموتیو سکولاریسم و آئیسزم را به حرکت درآورند. تفسیر ارتجاعی از حجاب در اصل دخالت در پوشش و محبوسگی نصف جامعه صرف نظر از متشابهات در تفسیر آیات مربوط به حجاب تا امروز باعث شکست اسلام شده در مقابل دستاویزی برای فلسفه ملّی غربی مسیحی صلیبی شده تا اسلام را مرتجع نشان دهند. در قیام اخوان مصر، (مرسی و دوستانش) همین حجاب باعث شکست آنان شد که ضربه بزرگی به جهان اسلام بود در واقع اخوان در طول مبارزات خود نه تنها خود را نقد نکرد بلکه کانون نفوذ فلسفه ملّی غربی مسیحی صلیبی شد لذا صلیبیون به همان شکل که در اخوان مصر در طرح حجاب توفیق یافتند پیشتر در عثمانی و قاجار نیز از چنین شگردهایی بهره برده بودند. اگر اخوان مصر به توصیه اخوان تورکیه (حرکت ملّی تورکی اسلامی تورکیه) عمل می کرد و حاکمیت مصر از در انداختن مسئله حجاب اعلام بی طرفی می نمود و حاکمیت را صورت بندی لاییک می نمود هرگز اخوان شکست نمی خورد زیرا اخوان عبادت را خدمت به خلق معنی کرده بود آنقدر در شهرها و روستاهای مصر پیش از قدرت کارهای عام المنفعه انجام داده بود که پذیرش عام را تحصیل نموده بودند حاکمیت لاییک یعنی، برای تمام مفکوره ها، معرفتها، دینها و دیلها و ... فاصله یکسان را حفظ کردن. هرگز به معنای بی دینی و لادینی نیست. جنبش و مکتب ملّی اسلامی

در عالمِ تخیلِ تمام فیلسوفان و عالمان علوم تجربی را در خانه حضرت سلیمان گردمی آورد تا طبیعت را اداره و مدیریت کنند. ایده نخست، تصرف بود که می بایست به هر نحوی بر طبیعت، متصرف و مسلط شد. در اندیشه فرانسویس‌بیکن، تصرف، مقدم بر علم بود. در اندیشه وی طبیعت را باید به میز محاکمه کشید و آدمیان در این دادگاه تفتیش عقاید، بسان قاضی و طبیعت بسان متهم قرار می گیرند آنقدر طبیعت را شکنجه کنید تا هست و نیست و سر و علانش را هویدانموده و از دهلیز خارج گردد و دیگر معمای طبیعت نماند. این لبّ اندیشه فرانسویس‌بیکن است. بر همین اساس، اینان به ایقان رسیدند تنها در مرگ خدا دستشان بر غارت طبیعت و محیط زیست بازخواهد شد. زیرا خداوند، خالق اخلاق بود و اخلاق، ترمز آدمیان و نگهدارنده آدمیان. این اخلاق بود که آدمی را از ارتکاب عملی قبیح و فعلی شنیع باز می داشت. آنها زیرآب خداوند را با تبر فلسفه زدند. خداوند فارابی که جمیل، مالک، ازلی، ابدی، احد و واحد و فعال مایشاء و گوگ تانری در مفکوره تورکان بود دیگر در فلسفه جدید غرب محلی از اعراب نداشت بدل و جایگزین و میراث چنین فلسفه ای انسانی شد خودبنیاد، بی رحم، قسی القلب، نامهربان، مصرفگرا، منفعتگرا و ابزارانگار که مدعی خداوندی عالم بود چنین انسانی مواریثی داشت: مواریث انسان جدید برآمده از فلسفه جدید غرب عبارت بود از: تنازع بقا، ماشینیزم، مصرف گرایی، تجمل گرایی، دیجیتالیسم و... از نتایج مخرب انسان سازی فلسفه غرب است؛ تنازع بقا بر جای تدبیر بقا نشسته، ماشینیزم، تحرک و حرکت را از آدمیان ستانده دیجیتالیسم، انسان را به ابزاری در دست یک تراشه یا حافظه تبدیل کرده است می

فلسفه ملی (تورکی اسلامی) ۲۰ تقابل فلسفه ملی تورکی اسلامی با فلسفه غربی مسیحی صلیبی ۹

اندیشه ملی و اتحادی در آذربایجان کنونی بسی ضعیف، لاغر و رنجور است فلسفه غربی مسیحی صلیبی ماسونی سکولار همینک دو نوع اندیشه را میان ما ترویج و تبلیغ می کند: ۱. ملیت بدون اسلام؛ ملیتی که اندرون آن اسلام نباشد یک ناسیونالیسم صرف و محض و شکننده و وابسته باشد ۲. اسلام بدون ملیت؛ اسلامی که در مقابل ناسیونالیسم بایستد چنین اسلامی ویژگیها و خصلتهای خاص خودش را دارد: الف) ادعای جامعیت و اکملیت دارد ب) در همه حال شاکر و توجیه گر وضع موجود است ج) فقر را فخر، رفاه را شرک می داند د) ظلم را عنایت باری و بی عدالتی را تقدیر یزدان می انگارد. کمیت هر دو نوع تفکر می لنگد هیچ یک ره به جایی نبرد در رساندن جامعه به سعادت، فضیلت و خیر، عقیم و نازا هستند. منبع و مأخذ و منشأ هر دو نوع تفکر، شعوبیه مدرن و پسامدرن هستند. فلسفه ملی تورکان مسلمان از اندیشه های فارابی و برخاسته از توره تورکان، معنویت و ملیت، هویت و نبوت را سر سفره ای واحد می نشاند؛ قدرت و قوتی معنادار، اعتمادی با مفهوم و ایمانی بی باک عرضه می کند. چنین فلسفه ای در برابر فلسفه جدید غرب می نشیند. فلسفه جدید غرب می بایست خداوند را تشییع می کرد تا دستش برای تصرف و غارت باز می شد نیچه، فیلسوف آلمانی صریح و بی پرده در ابتدای کتاب چنین گفت زرتشت می گوید: خدا مرده است. پیشتر از او بیشتر از او فرانسویس بیکن در کتاب نیمه تمام آتلانتیس نو

فلسفه ملّی (تور کی اسلامی) ۳۱

فلسفه علیه فلسفه: تقابل فلسفه ملّی تور کی اسلامی با فلسفه غربی مسیحی صلیبی ۱۰

تاسّف بار است پاره ای از روشنفکران ما با دیدن این همه فجایع برآمده از فلسفه غرب در محافل روشنفکری و کافی شبها با خرج جملاتی سخاوتمندانه از هگل، نیچه، گادامر، هایدگر، کیرکه‌گارد و ژان‌پل سارتر چون نقل و نبات خود را روشنفکر حساب می‌کنند. روشنفکر ما در آذربایجان دچار ترسه دوشونجه شده است هر کسی در فلسفه، فقیر باشد در دانش سیاسی هم رنجور خواهد بود. روشنفکر فمینیست ما از حقوق زن حرف می‌زند اما معجزش بستری را نمی‌شناسد نگار کوراوغلو، هجر قاجاق نبی، تاجلی شاه اسماعیل و تاج الملوک قاجار را نمی‌شناسد. فمینیست ما از حقوق زن حرف می‌زند در حالی که زنش در خانه مستاجری دارِ قالی گذاشته شب و روز با فرشبافی خرج تو جیبی روشنفکر فمینیست ما را می‌دهد و او هم هر از گاهی نوشیدن قهوه اش را استوری می‌کند. فمینیست ما از نیچه می‌گوید دریا که نیچه خود می‌گفت: به سراغ زنان که می‌روی تازیانه را فراموش مکن. کسی که می‌خواهد فمینیست باشد باید بداند ناصرالدین شاه تبریزی اجازه ساختن مدرسه را به سیدحسن رشدیه می‌دهد و زمینه و زمانه تحصیل دختران را فراهم می‌نماید همین سیدحسن رشدیه بود که برای پرهیز از شریعت گرایان متصلّب، سر دختران خود را می‌تراشید و در کلاس درس پسرنا تعلیم و تعلّم می‌نمود. فمینیسمی که خلاف قوانین طبیعت، دست به تقسیم بندیهای ویرانگر و غیرمتعارف می‌زد

رود که به جای آدمیان تصمیم سازی کند مصرف‌گرایی بی‌امان، مصرف‌انرژی بی‌امان را به دنبال دارد تا آدمیان را به سمت تولید انبوه غیرلازم سوق دهد از نتایج زنده آن تولید زباله، پسماند و آلوده‌کردن طبیعت است. تجمل‌گرایی مفرط برخاسته از ثروت‌های غارت شده، مفهومی به نام قناعت را پاک زدود. اثرات این نوع اندیشه در روانپزشکی به شکل بیماریهای روحی روانی و عصبی گونه‌گون که شاید به ۵۰۰ گونه بیماری رسد با خوردن و خوراندن داروهای معین، خوابی مصنوعی را به بیمار ارزانی می‌دارد و روز به روز حافظه بیماران را تحلیل می‌برد تا از تاریخشان چیزی در اندرونشان نماند. بسیاری از بیماریهای کنونی که سالها قبل از آنها خبری نبود از پیامدهای نامطلوب این نوع نگرش هستند. بی‌حالیها، رنگ پریدگیها، خستگیهای مفرط، ضعیف شدن سامانه ایمنی بدن و حتی کوچک شدن تدریجی اندام بشر و آلات جنسی آدمیان در مقایسه با انسانهای پیشین تنومند به همین موضوع بستگی دارد. با این وصف، صنعت داروسازی را به یکی پول‌سازترین صنایع دنیا تبدیل کرده است مافیای دارو و درمان چه حاجتی به انسان سالم دارد؟! خیابان ۱۷ شهریور تبریز داروخانه‌هایش از سوپرمارکت‌هایش بیشتر است. بدینگونه، آرامش و آسایش را از آدمیان ستانده است خروجی اقتصادی چنین نظام فلسفی عبارت است از پول و بانک. که با پول می‌توان همه چیز را خرید کرد. با بانک می‌توان همه را بدهکار کرد. در این سیستم برخاسته از آن فلسفه تمام مردم جهان همه چیزشان را بفروشند به آنها بدهند باز هم بدهکار سیستم ربوی هستند.

دست بکشند اگر راست می گویند کودتاهایی چون ۲۸ مرداد خلق نکنند و مراسم کتاب سوزان آذربایجان را محکوم کنند، حاکمان ملی چون عمران خان را ساقط نکنند اگر حقوق بشری هست باید از رنج ما برنجند؛ آنان ضدّ اندیشه ملی ما هستند اگر حقوق بشری هست از حمایت خرافه، جعل و تزویر و... دست بردارند از حمایت اسلام غیرملمّی و ضدّ ملی چون فتح الله گولن و حمایت ملیت ضدّ اسلامی و غیر اسلامی چون H.P. دست بردارند اگر راست می گویند ۳۰ سال گفت و گو کردیم قره باغ را که خاک مسلمّ اسلام و آذربایجان بود به ما ندادند با مشّت آهنین، تسلیم و تخلیه شد دست از حمایت ارمینیا بردارند اگر حقوق بشری هست هر کردی در تورکستان و آذربایجان اینک بالقوه یک پ.ک.ک، و پژاک، ی.پ.گ، پ.ی.د... است. این مهاجران هم ادّعی ارضی دارند و هم دست به اسلحه هستند و هر آن دست به ترور می زنند برای تبریز هم برنامه ها دارند به کردها اسلحه ندهند خیلی از پستهای بزرگ درمانی در تبریز توسط اینان اشغال شده است شما از کدامین حقوق بشر حرف می زنید از حقوق بشر روی کاغذ یا روی میز. این دو پاک متمایزند شما تنها و تنها یک مورد برای ما از خدمات و حسنات حقوق بشر را بشمارید. به نظر بنده تنها راه نجات ما از بردگی و استعمار رسیدن به میلی دوشونجه است ما همه زندانییم همه برده ایم بازار تبریز مستعمره تهران و اصفهان است. مکتب شیطانی شعوبیه برای ما تورکان مسلمان فلسفه، حکمت، عرفان، اسلام، تاریخ و اخلاق مجعول و قلابی سنجاق کرده است تمام تدبیر ما را تسخیر کرده اند حتا شعوبیه مدرن پرچم شیر

روشنفکری، نقلِ جملات از فیلسوفانِ غربی نیست اگر چنین باشد این عین الیناسیون و تنفّس آزادانه مدینه غیرفاضله فارابی و پیشوایانِ آن است. روشنفکری، شناختنِ خویشتن و هویتِ خود و بازتعریفِ اصطلاحات و پیدا کردنِ راهی برای برون رفت از مصایب در جهتِ تقلیلِ مرارت و تقریرِ حقیقت است. روشنفکری نقد و کشفِ خویشتن و شکستنِ قفسِ تبعیت از فلسفه غرب و شعوبیه است. مطمئنم تمام مفاهیم ژرف انسانی سعادتزا، فضیلت آفرین و خیرگرا در میراثِ تورکی اسلامی هست. این فلسفه رو به فضیلت و سر به خیر دارد اما غمبار است آن چه خود داشت ز بیگانه تمنا می کرد. ما تورکانِ مسلمان، واجدِ فلسفه، حکمت، عرفان و تاریخِ ملی هستیم. فلسفه ملی ما در گرو فهمِ فارابی و مدینه فاضله و مبارزه با دشمنانِ مدینه فاضله و نیل به قیزیل آلمان و شناختنِ مکتبِ تبریز و شناساندنِ آن است. مکتبِ تبریز، جغرافیایِ صرف نیست. وقتی تبریز می گوئیم یعنی، تمام تورکانِ مسلمان. اینک شعوبیه مدرن و پسامدرن در محافلِ روشنفکری و حتا حرکتِ ملی آذربایجان و جمعی هویت طلبان به تبلیغِ حقوق بشر می پردازد تا افسار بر ذهنها زند و باب هر نقد غرب را بر بندند حالیا که حقوق بشر پدیده ای غربی برآمده از ذهنیتِ فیلسوفانِ غربی است تنها و تنها برای کلّوپ مسیحی جهان غرب است در مواجهه با شرق و جهان اسلام چهره استعمار، استثمار، استحمار و استضعاف و... به تن می کند اگر حقوق بشرچی ها راست می گویند ثروت و رفاهشان را با ما برابر کنند اگر راست می گویند حکومتهای فاندامنرال چون طالبان را که به زعمشان ضدّ حقوق بشری است از میان بردارند اگر راست می گویند به همه ویزا بدند اگر راست می گویند از حمایت شعوبیه

دینی آشکار و نشانه ای پایدار و قرآنی نوشته شده و نوری درخشان و چراغی تابان و فرمانی قاطع فرستاد) *إِزَاحَةً لِّلشَّبَهَاتِ*، (تا شکها را بزدايد) و *اِخْتِجَاجاً بِالْبَيِّنَاتِ* (با دلايل روشن استدلال کند) و *تَحْذِيراً بِالْآيَاتِ* (با آیات به احتیاط فراخواند) و *تَخْوِيفاً بِالْمَثَلَاتِ* (از کيفر بترساند) و *النَّاسُ فِي فِتْنٍ* *أُنْجِذَمَ فِيهَا حَبْلُ الدِّينِ* (خدا نبی اکرم را زمانی فرستاد که مردم در فتنه ها بودند فتنه یعنی، فریب خوردن، طناب دین پاره شده بود) و *تَرْغِزَةً سَوَارِي الْيَقِينِ* (ستونهای يقين تکان می خورد یعنی، ناپایدار بود) و *اِخْتَلَفَ النَّجْرُ* (کوک) در ریشه و هویت و کیملیک اختلافی بود، بحرانی در هویت بود. نجر یعنی، ریشه و بن نجار از همین کلمه است یعنی، تراشنده ریشه درختان) و *تَشَتَّتَ الْأَمْرُ* (دستور پراکنده بود یعنی، معلوم نبود فرمان دست کیست) و *صَاقَ الْأَمْحَرَجِ* (راه نجات تنگ بود یعنی، هر کسی روی نجات را نمی توانست ببیند) و *عَمِيَ الْأَمْصَدَرُ* (سرچشمه معرفتها دیده نمی شد) *فَالْهُدَى حَامِلٌ* (هدایت کور بود) و *الْعَمَى شَامِلٌ* (و کوری همه جا گیر بود) *عَصِيَ الرَّحْمَنُ* (اندیشه رحمانی یعنی، خیر و فضیلت مورد عصیان و سرپیچی بود) و *نُصِرَ الشَّيْطَانُ* (اندیشه شیطانی یعنی، شر و رذیلت یاری می شد) و *خَذَلَ الْإِيمَانَ* (ایمان خوار بود لذا عربها قدرتی نداشتند چون ایمان قدرت بود)... *فَهُمْ فِيهَا تَائِهُونَ* (عربها سرگشته و گیج و منگ بودند چون هویتشان در ابهام بود) *حَائِرُونَ* (در سرگشتگی بودند) *جَاهِلُونَ* (نادان بودند) *مَفْتُونُونَ* (به دلیل نداشتن اجماع در هویت مدام فریب می خوردند) *فِي خَيْرِ دَارٍ* (در بهترین سرزمین بودند یعنی، کعبه و خانه خدا بودند) و *شَرَّ جِيرَانٍ* (با بدترین همسایگان منظور اهل الفرس یا همان فارسی هندی مجوسی بودند که بعدها نامه پیامبر را پاره

و خورشید تورکان را از آن خود کرده اند. برای رهایی و آزادی می بایست در کلمات، ملی شویم.

اسلام ملی ۱

کیملیک و یالاواجلیق (هویت و نبوت) متن تحریر و تلخیص یافته سخنرانی تورکی به مناسبت میلاد پیامبر اسلام

گر نبودی کوشش احمد تو هم
می پرستیدی چو اجدات صنم
اولماسایدی احمدین ال توتماسی
بوته رین سنده اولایدین آیناسی (مولانا)

به همه مومنان به حضرت محمد(ص)، خصوصاً مسلمانان تورک، عرب، پاکستانی و ... زادروز نبی اسلام را تبریک عرض می کنم. موضوعی که می خواهم طرح کنم هویت و نبوت (کیملیک و یالاواجلیق) و نسبت میان این دو هست. در فارسی مجوسی هندی واژه پیامبر یا پیغمبر که ترجمه رسول است با یالاواج در تورکی به معنای یول + او + اج یعنی، راهنما و صاحب راه از منظر حمل معنایی و ژرفای مفهوم بسی تفاوت دارد. یالاواج یعنی، کسی که صاحب راه و مکتب است. تنها پیام آورنده محض نیست. نبی اسلام آنگاه که از بالای کوه سرازیر می شود اعراب در بحران هویت (کیملیک) زندگی می کردند برای این مدعا ابتدا از نهج البلاغه سپس از قرآن دلیل می آورم: در خطبه دوم که وصف اعراب پیش از اسلام است می خوانیم: *أَرْسَلَهُ بِالذِّينِ الْمَشْهُورِ وَالْعَلَمِ الْمَأْثُورِ وَالْكِتَابِ الْمَسْطُورِ وَالنُّورِ السَّاطِعِ وَالضِّيَاءِ اللَّامِعِ وَالْأَمْرِ الصَّادِعِ* (خدا حضرت محمد را با

تا خود، خویشتن و هویت خویش را نشناسد نمی تواند خدای خویش را نیز بشناسد

فلسفه ملّی (تورکی اسلامی) ۳۲

تقابل فلسفه ملّی تورکی اسلامی با فلسفه

غربی مسیحی صلیبی ۱۱

کثیری از فیلسوفان غربی کشیش و کشیشانان، فیلسوفند. تبلیغ سکولاریسم توسط پاره ای از روشنفکران آذربایجان و قرار گرفتن فرانسه (مهد سکولاریسم ستیزه گر) در کنار ارمنیهای تروریست در ماجرای قره باغ پرده از یک نقطه ظریفه دارد و آن همگنایی و هممعنایی عامدانه یا غافلانه آنان با کانون شعوبیه است. ملّی گرایان غیراسلامی و غیر مکتبی خواسته و ناخواسته در خدمت اندیشه هویت کش، چپاولگر، استعماری و استحماری و استثمارگری غرب و فلسفه ملّی آنان هستند که هویت ما را هویت نمی دانند. اومانیزم و انترناسیونالیسم آنها، دروغی عظیم برای نفی هویت و طرد کیملیک ماست تا در یک بشریت موهوم که نیست محو و نفی شویم. همین برتراندراسل می گفت: نفت از آن تمدن است مال حسن و حسین و فلان قبیله و فلان ملت نیست مال صنعت و بشریت است. یعنی، نفت مال ماست چون ما صنعت داریم و ما مصرف می کنیم. فلسفه ملّی تورکی اسلامی، آدمیان را به برپایی مدینه فاضله، دستیابی به قیزیل آلمان، فضیلت، سعادت و رحمانیت می انگیزاند در حالی که فلسفه آنانپس از استخدام مسیحیت ملّی به تمامی در عین برخاستن از نیروهای شرّ، تورکام مسلمان را به رذیلت و شرارت منتج می گرداند. پیش از پیدایش

کردند) نَوْمُهُمْ سَهْوَةٌ (خوابشان بیداری کشیدن بود این همسایه بد، خواب را از چشم عربها ستانده بودند) وَ كُحِلُّهُمْ دُمُوعٌ (سرمه چشمان اشک ریختن بود به خاطر دخالت و شرارت فارسی مجوسی هندی در سرنوشت اعراب اینان روی زیبایی و سعادت را نمی دیدند) بِأَرْضٍ غَالِمُهَا مُلْجَمٌ (کاری کرده بودند که در سرزمینشان به دهان عالمان لجام و زیپ زده بودند) وَ جَاهِلُهَا مُكْرَمٌ (و جاهلان عزیز و گرامی بودند) مولانا تعبیر نیکویی در همین خصوص دارد:

احمقان سرور شدستند و ز بیم*
عاقلان سرها کشیدند اندر گلیم

تورکها مثلی دارند می گویند آغیل اولماسا بدن عذابادیر وقتی عقل نباشد بدن در عذاب است حکمرانی ناعاقلانه، عزلت عاقلان و تعطیلی خرد و خلاقیت و ... را به دنبال دارد. نبی اکرم آمده بود تا اعراب را از بحران هویت برهاند آمده بود به آنها یاد دهد از خودتان بپرسید شما که هستید؟ در کجا هستید؟ با که برای که برای چه هستید؟ کجا می خواهید بروید؟ هم نوع سوالها را تصحیح کرد هم پاسخی درخور به آنان داد عقلانیت عربی را از حیرت رهانید. گنجینه های خرد آنان در خودشناسی و خودآگاهی شوراند. به برکت آن هویت یابی، اعراب به ایمانی راسخ دست یافتند و مسلمان و مومن شدند و اسلام را به خارج از جزیره العرب بردند و اینک به برکت درک مدرن از آن در ثروت و رفاه می زیند. تورکان به خاطر اشتراک در مفاهیم با جان و دل آنرا پذیرفتند و بسط دادند. در آیه ۱۰۵ سوره مائده می خوانیم: یا ایها الذین آمنوا علیکم انفسکم: ای مومنان! بر شما باد خودشناسی، خودیابی و خودآگاهی. زیرا آدمی

تورکان مسلمان از چین و تاتار و ... با نامه‌های محمد و ... هستند. اینان پیش از این در دل تئوری تشیع خدا برای تسخیر طبیعت زودتر به سلاحهای مرگبار دست یافتند تا اندیشه های استعماری، استعماری، استثمار و استثماری خویش را با اسلحه پیش برند. دیگر به تعبیر کوراوغلو وقتی برای نخستین بار سلاح را پیشش آوردند گفت: دیگر مردانگی از عالم رخت بر بست. اینان فتوت را برچیدند. چرا بزرگان جهان تورکی اسلامی می گویند: امکان جهان عادلانه دیگری وجود دارد. تشخیص صائبی از درد است. یعنی، یک اعتراض به نظم و تنظیم قدرت جهانی و تجمع فسادآور و ویرانگر قدرت در شورای امنیت و حق و تو است. بگذریم از برخی مظاهر فریبنده تمدن غرب چون جاده ها و خودروها و فرودگاههای خوب و راحت... اینها همه برای راحتی و تن آسایی خودشان با تاراج ما پدید آمده است در درون، حامل و قابل و واجد یک مفکوره خطرناک هستند و آن استعمار، استثمار، استضعاف و استثمار دیگر ملل خصوصا جهان اسلام تورکی عربی پاکستانی است. هر کسی به گذشته اش تکیه کند آینده اش را گم نکند. (گنچمیشینه دالدان گله جه گین ایتیرمز) فارغ التحصیلان و دانشگاه دیدگان ما خصوصا طبقه جوان از اندیشه ملی، منابع و مصادر سترگ ما، فلسفه ملی، حکمت ملی، عرفان ملی مان با تأسف در غفلتند. به هر روی آنان همان کتابهایی را می خوانند که آن فلسفه، مادر شعوبیه دست به نگاشتن آنها زده اند ما هم غافلانه با آن کتابها زیست کرده ایم و رساله ها و مقاله ها و کتابها نگاشته و کنگره ها، همایشها و سمپوزیومها در ترویج آن برپاداشته ایم.

فلسفه ملی (تورکی اسلامی) ۳۴

نظری بر اصناف مدینه های جاهله

از منظر فارابی

چنین فلسفه ای در غرب، بانیانش به حمایت مسیحیت در به کام کشیدن دنیا و خلق سیستم کاپیتالیسم نیاز داشتند، کاتولیک به چنین نگرشی و رویه ای راه نمی داد اینان در جهت پیشبرد اهداف فرهنگی و اقتصادی و استعماری خویش پروتستانتیسم را پروراندند. زیرا به فتاوی کشیشان حاجت داشتند بر همین مبنا لوتر را در آلمان، ولتر را در فرانسه، کالون را در انگلیس و آراسموس را در هلند به صحنه آوردند برای نخستین بار لوتر فتوای حلالیت ربا را صادر کرد. چنین فتوایی نوعی سنت شکنی در فهم دینی بود زیرا یهود، اسلام و مسیح هر سه ربا را حرام می دانستند اما در هر کدام مفسران رسمی دین با توجیهی و تفسیری راه را بر این پدیده شوم می گشودند یهود می گفت: ربای یهود از یهود حرام است اما اگر یهود از غیر یهود بابت پول قرضی پولی مضاف یا مضاعف، همان ربا را نگیرد باید دست او را قطع کرد همین فهم دنیاگرایانه در مسیحیت پروتستانتیسم با یهودیت رباگیر از غیر یهود ناگهان از در صلح و آشتی درآمدند و در غارت هویت و به یغما بردن ثروت تورکان مسلمان دست به تأسیس بانکها زدند. پولها را از دول ثروتمند، عموما تورک و مسلمان مکیدند همینک کثیری از آدمیان بدهکار بانکها هستند در کثیری از ممالک با در انداختن جنگهای ساختگی به بهانه های واهی هم خون ریختند هم اسلحه فروختند هم در آبادانی پس از جنگ با دادن تسهیلاتی آن کشور را مدیون خود ساخته هم شرکتهای خویش را جهت عمران برای آنجا گسیل داشتند اینان رونق اقتصادی را چنین معنای کردند اگر این یک نمونه بارز عینی در وحدت ارتودوکس مسیحی با پروتستانتیسم و کاتولیک صلیبی است. پروتستانتیسم و کاتولیک صلیبی هرگز تصمیم به محو کامل ارتودوکس مسیحی (روس) نگرفته است. زیرا مسیحیت بزرگترین مانع و رادع است. مسیحیت حلقه اتصال روس و غرب است. تأسف باد که بازندگان این جنگ همچنان شهیدانی از

براعت استهلال این مقال:

شعری از دوست فرزانه رعا اوجاق

آی عزیز آنا!!!

بو دُنیا، دُندیگین او دُنیا دُنیل!
ترسه دیر هر نه یی، آی عزیز آنا!
دُنمیشدین یاخشی اول، یاخشیلار گلسین
لاپ چیخیب سفئی، آی عزیز آنا!

دُندیگین بهشتدن خبر چیخمیری
پیس له رین ائوینی آلاه بیخمیری
حاراملار حالادی کیمسه تیخمیری
ایرین-زرداودی هئی، آی عزیز آنا!

قویون-قوزو داغدا ایت، قوردا دُن وُب
قوردلار ایتدن قورخور ایش ترسه چُون وُب
چوبان ساقال قویوب قیبله یه یُون وُب
دای چالیر توته یی، آی عزیز آنا!

تکی بیر دُنیدین دُنیادا پیس وار
یاخشی نه جور اولار؟ پیس نه جور اولار؟
قاریشیب بیر بیره هم ناخیر، هم داوار
سالان یُوخ هئی، هئی، آی عزیز آنا!

باخما کی، رحیمین، اللینی آشیب
کۆرپه دیر گرگی باخ سنه داشیب
نه بیلیم؟ بلکه ده یولوندا چاشیب
باخیرام اوته یی، آی عزیز آنا!
چالیرام توته یی، آی عزیز آنا!!

۱.مدینه ضروریّه

**فارابی در فصل ۱۰ کتاب السياسات المدنیّه مدن جاهلی را به ۶ مدینه تقسیم می کند می دانیم مدینه جاهله، فاسقه، متبدله و ضالّه از دشمنان مدینه فاضله بودند اینک فارابی در پی پرداختن به اصناف و انواع مدینه جاهله یا مدن جاهلی است:

۱. ضروریّه. ۲. ندّاله. ۳. خستاسه

۴. کرامیّه. ۵. تغلبیّه. ۶. حرّیّه

ابتدا از مدینه ضروریّه شروع می کند می گوید: فالمدینه الضروریّه و الاجتماع الضروریّ هو الذی به یكون التعاون علی اكتساب ما هو ضروریّ فی قوام الابدان و احرازه (مدینه ای است که اجتماعشان لازم و ضروری است تعاون آنها صرفا برای تحکیم بدنها و نیاز بدنی است). وجوه مکاسب هذه الاشیاء کثیره: مثل الفلاحه و الرعیاه و الصید و اللصویّیه و غیر ذلک. (صورتهاى به دست آوردن راه هایى جهت رفع نیازهای صرفا بدنی زیاد است: چون کشاورزی، دامداری، شکار و دزدی، نظایر آن...)

و الصید و اللصویّیه کلّ واحد منهما اما مختله و اما مجاهره (شکار و دزدی یا در خفا و پنهانی انجام می شود یا در ظاهر و آشکارا) و منها ما تكون المكاسب للضروری فیها بصناعه واحده مثل الفلاحه وحدها او واحده اخرى غیر ذلک. (گاهی راههای کسب برای تحکیم نیازهای صرفا بدنی تنها با یک حرفه مثل کشاورزی یا نظیر آن انجام می شود) و افضل هولاء عندهم اجودهم احتیالا و تدبیرا و تاتیّا فیما یصل به الی الضروری من الوجوه التی بها مکاسب اهل المدینه (بهترین حرفه ها نزد اینان امکان چاره اندیشی، فریب و مکر بهتر در آن فراهم می شود). و رییس هولاء هو الذی له حسن تدبیر و جوده احتیال فی ان یستعملهم فیما ینالون به الاشیاء الضروریّه و حسن تدبیر فی حفظها علیهم او الذی یبذل لهم الاشیاء من عند نفسه. (رییس مدینه جاهله ضروریّه کسی است که بهترین تدبیر را جهت رفع صرفا نیازهای بدنی می کند گاهی برخی اشیاء را رایگان در

چون به نادر گشت مستغنی ز نان*
طالب نام است و مدح شاعران

آی آدمها که در قلمرو شکم و اقلیم ثروت اندوزی
اسیرید شمایان کی فرصت و فراستی خواهید آفرید از برای
تعالی خویشان، ایجاد فهم ملی (میلی دوشونجه)

فلسفه ملی (تورکی اسلامی) ۳۵

اصناف مدینه های جاهله از منظر فارابی ۲

خواجه در عیب است غرقه تا به گوش
خواجه را مال است و مالش عیب پوش

(مولانا)

۲. مدینه ندآله (کاپیتالیسیم)

ندآله در لغت به معنی فرومایه و پست است یعنی، جامعه منحصط. فارابی در فصل ۱۰ کتاب السیاسات المدنیّه، مدن جاهلی را به ۶ مدینه تقسیم می کند که در نوبت پیشین مدینه الصّروّیه را باز کردیم. مدینه فاضله فارابی ۴ مدینه معارض یا معاند داشت که عبارت بودند از مدن جاهله، فاسقه، متبدّله و ضالّه. اگر در مدینه ضروریّه مردم صرفا به نیازهای ضروری مشغول بوده و تنها در رفع حاجات اولیه می کوشیدند و جز حاجات و نیازهای اولیه به چیزی دیگر نمی اندیشیدند در مدینه ندآله عادت مالوف جمع آوری ثروت و تن آسایی و تن پروری و انباشت سرمایه است. توسعه اقتصادی تنها برای رفاه نیست بلکه هدفی اصیل می شود که واجد مطلوبیت ذاتی می گردد. علاقه به توانگری، بخل در خرج کردن و مصرف سرمایه تنها برای نگه داشتن بدن و مابقی برای انباشت و ذخیره مال برای وراثت از ویژگیهای مدینه ندآله جاهله فارابی است. وظیفه حاکمیت در چنین جامعه ای حفظ موقعیت توانگران و ثروتمندان است. معادل امروزی این نظام سرمایه است. سیطره کاپیتالیسیم بر حیات و ممات آدمی از مصادیق مدینه ندآله جاهله است. مارکس مرده اما مارکسیسم و

اختیار اهالی قرار می دهد. مصداق معاصر مدینه جاهله ضروریّه مصرف گرایی مفرط برآمده از نتایج فلسفه غربی مسیحی صلیبی است. انسان از منظر اینان یعنی، تولید زباله. فضیلتی چون قناعت که یکی از پایه های حکمت ملی تورکی اسلامی در تدبیر منزل بوده مغفول واقع می شود. خور و خواب و خشم و شهوت نشان مدینه جاهله ضروریّه می شود. نشانی که شعوبیه در حوزه اخلاق خود را مکلف به رواج آن می داند تا آدمیان را از حیث هویت، شخصیت، تحقیر و تحفیف و تضعیف کنند. مصداق دیگر نامزدهای پارلمانی ما جهت ورود به پارلمان است، دادن شام، شیرینی و روغن و برنج و ... که مردم را تحقیر و تحفیف به داشتن صرفا نیازهای بدنی دانسته تا بتواند چند صباحی بر اریکه قدرت، بی خاصیت و بی تاثیر تکیه زنند. از فارابی بپرسید به شما خواهد گفت چنین مدینه ای راهی دراز برای رسیدن به مدینه فاضله دارد آدمیان می بایست به ارتقاء نیاز پردازند صرفا اسیر شکم بودن چگونه می تواند آرمانهای انسانی ملی را محقق سازد. آدمیان ثروتمند در جامعه ما خصوصا آذربایجان جز به آجر و سیمان و ساختمان سازی فکری نمی کنند کسی حالی از فرهنگ و فکر و اندیشه نمی پرسد. سوپر میلیاردرهایی که با کتاب قهرند. اما محقق ما میوه فروشی می کند تا کتابش را چاپ کند. ثروتمندان ما کانون های خیریه در امر فرهنگی ندارند همه چون کارنگی نمی شوند که فرهنگ جمع کثیری را با بنیادش از بن عوض کند. ثروتمندان ما به تعبیر دوستی فلج مغزی اند انس و الفتی با فرهنگ و فکر و اهالی هنر ندارند اما در این بین نوادری هم هستند چون مردانی آذر پدر معنوی هزاران دانش آموز که ساده زندگی می کند از برای بزرگداشتش در تبریز از همه سپاس.

باری مولانا می گفت:

آدمی اول حریص جان بود*
زان که قوت نام غذای جان بود

مقامها من الدرهم و الدینار و جمعها فوق مقدار الحاجة اليها، لا لشيء سوى محبة اليسار فقط و الشح عليها. و ان ينفق منها الا في الضرورى مما به قوام الابدان. و ذلك اما من جميع وجوه المكاسب و اما من الوجوه التى تتأتى فى ذلك البلد و افضل هولاء عندهم ايسرهم و اجودهم احتيالا فى بلوغ اليسار و رئيسهم هو الانسان القادر على جودة التدبير لهم فيما يكسبهم اليسار و فيما يحفظه عليهم دائما. و اليسار ينال من جميع الجهات التى منها يمكن ان ينال الضرورى و الفلاحه و الرعايه و الصيد و اللصويته ثم المعاملات الاراديه مثل التجاره و الاجاره و غير ذلك. مدينه فرومايگان است اجتماعشان از برای تعاون در دست يازيدن بر ثروت، مکت و فزونى در کسب درهم و دينار است. اندوختن سرمايه نزد اينان بيش از اندازه اى است که بدان حاجت دارند. تکاپوى آنان تنها برای آزمندى دست يازيدن به آن اندوخته ها و سرمايه هاست. آنان همان اندوخته ها و سرمايه ها را نه تنها انفاق نکنند بلکه صرفا در جهت پايدارى و قوام بدن خرج کنند. ديگر مانده سرمايه و سود را نیز انباشت کنند دست يازيدن اين گروه به سرمايه و ثروت به هر طرق و وسيله ممکن حاصل مى شود. شايد از روشهایی بهره بردند که از روشهای مرسوم آن منطقه يا آن کشور باشد. در نزد اين جماعت، برترين پيشه ها، برترين آدمها آنهايى است که ثروت بيشترى دارند و در رسيدن به ثروت از بهترين تدبيرها استفاده مى کنند. حاکم در مدينه نذاله کسی است که سردسته مافياست تمام ثروت به او ختم مى شود. حاکم کسی است که بهترين تدبير را در کسب ثروت و حفظ آن دارد. دست يازيدن بر اين نوع توانگري و سرمايه داری به هر روشی چون کشاورزی، دامداری، شکار و دزدی (اختلاس) ممکن و مطلوب است. پس از آن معاملات ارادی داد و ستد و اجاره و نظایر آن انجام می شود

نئومارکسیستها که نمرده اند مارکس معتقد بود نظام کاپیتالیستی یک نظام هرج و مرج است و تنها راه اصلاح آن اعدام آنست. زیرا برای طبقه زحمتکش یک نظام دوزخین است. فلسفه ملى غرب و مسیحیت ملى و الیگارشی یهودی، همه هستی اعم از معنوی و مادی را در خدمت کاپیتالیسم می خواهد. سودهای کلان و غیرقابل محاسبه، تجارت جنگ مسلمانان با اسرائیل، جیب حاکمان مرتجع مسلمانان، ماسونها، یهودیها و جهان کاپیتال را در آن واحد پرمی کند. بهانه به دست اسرائیل می دهد تا با حملات هوایی به غزه ملت بیچاره را از هستی ساقط کند. حمله به یک بیمارستان تنها و تنها از دل یک نظام کاپیتالیستی معتقد به حقوق بشر برآید. بعد از اتمام ماجرا هر دو بانگ پیروزی سردهند. ماشین جنگ باید روشن بماند زیرا جنگ مادر تمدتها و تضمینگر ادامه حیات نظام کاپیتالیست غرب است. تجارت جنگها و بخصوص جنگ خاورمیانه در شکل گیری و مدرن شدن نظام کاپیتالیسم جهانی تاکنون نقش اصلی را بازی کرده است. تجارت جنگها و قربانی شدن ملل تحت ستم و تولید هرچه بیشتر برده و سیاهی لشگر، لازمه نظام سرمايه داری است. تنها و تنها عقلانیت اعتدال اندیش معرفت اندیش تورکی محنک و مجرب در دیوان سالاری عثمانی است که می تواند آب لطف و صلح را بر این آتش ریزد و جهان را امن سازد. صلح خاورمیانه مساوی است با فروپاشی غرب. کاپیتالیسم جهانی از همه چیز می خواهد سودببرد مانند دندان پزشکی است که هم از کشیدن دندان سود برد و هم از گذاشتن دندان. بیشترین نفع نظام کاپیتالیسم، تجارت جنگ بوده است.

اینک مدينه نذاله:

اجتماع اهل النذاله هو الذی به يتعاون علی نیل الثروه و اليسار و الاستکثار من اقتناء الضروريات و ما قام

میلی حکومتین ایصلاحاتیندان:

(۱) آنا دیلینده تحصیل

علیرضا میانالی

حیات صحنه سینده یارانمیش اولایلاری باش وئردی یی تاریخی شرایط داخیلینده قیمتلندیریلر. ۲۵-۱۳۲۴- جی ایللرده آذربایجاندا باش وئرمیش ملی آزادلیق و دئموکراتیک حرکاتی او زمان کی، تاریخی شرایط نقطه- نظریندن تحلیل ائدن ده، آیدینلیقلا گؤرونور کی، همین حرکات ملتیمیزین مبارزه تاریخینین پارلاق صحیفه سی دیر. ۱۳۲۴- جی ایلده آلمان فاشیزمی نین مغلوب اولماسی و ایراندا دیکتاتورانین ضعیفله مه سی نتیجه سینده ملی-آزادلیق و دئموکراتیا اوغروندا مبارزه سرعتلنمه یه باشلامیشدیر.

آذربایجان، شرقله غربین کئچید نقطه سی اولدوغوندان باشقا اؤلکه لره نسبتده سرعتلی انکشاف یولونا قدم قویوموشدی. بئله بیر دورومدا چوخ طبیعی اولاراق ملی-آزادلیق و دئموکراتیا طلبلری گونده مه چیخمیشدی. فعله لر مترقی ایش قانونی، کندلیلر اوزون ایللردن بری ال ده یمه میس قالان تورروپاق اصلاحاتی اوغروندا مبارزه ده موفقیت الده ائتمه یه باشلامیشدی.

الده اولونان موفقیتلر ایسه ده ییشیک اولایلاردان کئچمیشدی. او جمله دن میتینگ و نمایشلر شهرلری، حتی گئت- گئده کندلری ده بوروموشدی. بعضی حاللاردا هله دولته قارشو سیلاحلی مقاومت گؤسته رن لرده اولوردی. سراسرایرانی بوروین آجیلیق، ایشسیز لیک اؤلکه ده انقلابی وضعیت دها دا آرتیریردی. ملتیمیزین بو دؤنمده حرکاتا باشلاماسی بوتون ایراندا حرکاتی یئنی مرحله یه استقامتلندیریردی. ائل آراسیندا دیللازبری اولان: تبریز باشلادیس، دئمک ایش بیته جکدیر!- مفکوره سی دوغورولماغا باشلامیشدی.

۱۳۲۴- جی ایلین یاییندا آذربایجان دئموکرات فرقه سینین یارانماسی، تاریخی ضرورت کیمی اورتایا چیخمیشدی. آز مدت ایچه ریسینده آذربایجاندا ملی حکومت یارانمیش، اورتا و یاخین شرق اؤلکه لری تاریخینده بیرینجی خالق حاکمیتی اولوب تکجه ایرانا دئییل، بوتون یاخین و اورتا شرق اؤلکه لرینه اؤز تاثیرینی گؤسته رمیشدی.

بو نائلیتلری قورویوب ساخلماق اوچون جمعیتی ساوادلانديرماق، اونلارین بیلکلیرینی آرتیرماق مسئله سی ان واجب مسئله اولاراق اورتایا چیخمیشدی.

بو جهتدن دیر کی، تحصیل سیستمینی یئنی لشدیرمک بیرینجی پیلانا کئچمیشدی.

۱۳۲۴- جی ایلده ایران معارف وزیر دکتتر صدیق اعلم ایران معلملری نین آغیر وضعیتینی اعتراف ائدرک یازیرکی، معلمین حقوقی اولدوقجا آزدیر. اونلارین معاشی آیدا بیرنئچه یوز ریالدان آرتیق اولمور. حال بوکی، بعضی اداره رئیسلی نین شوفرلری نین معاشی ۱۵۰۰ ریالدان آرتیق دیر^{۱}.

بو اعترافی نظرده آلدیقا تحصیل سیستمینی یئنیلشدیرمه یین چتینلی یینی و آذربایجاندا ایسه وضعیتین هله نه قدر آجیناچاقلی اولدوغونی دا بونا علاوه ائدن ده، آذربایجان ملی حکومتی نین قارشیسیندا گؤروله جک ایشلرین هانسی سه و ییه ده اولاجاغینی گؤرمک چتین دئییلدیر.

آذربایجان ملی حکومتی نین قایغیسی نتیجه سینده معلملره اولان مناسبت کؤکلی شه کیل ده ده ییشدیریلدی. " شه هر و کندلرده ابتدائی مکتبلرین

٢- بیرینجی ماده نین اجراسی اوچون آذربایجان معارف وزارتتی جنبنده ملی تدریس کتابلاری تهیه ائتمکدن اؤتری درس کتابلاری شعبه سی یارادیلین. ٣- درس کتابلارینی تهیه ائدن هیئت عالم و مجرب دبیرلردن تشکیل وئریلسین. ٤- آذربایجان دیلینده نشر اولونان بوتون درس کتابلارینا همین هیئت نظارت ائدیب اؤز نظریه سینی معارف وزارتینه بیلدیرسین. ٥- درس کتابلاری شعبه سینده ادبیات، تاریخ، حساب، فیزیک، جغرافی و سایر قسمتله عائیید اولان کتابلار حاضرلانسین. ٦- درس کتابلاری شعبه سی نین ریاستینه تجربه لی و صاحب معلومات بیر شخص انتخاب ائدیلسین. ٧- درس کتابلاری شعبه سی بئش گونه قدر شعبه نین برنامه و بودجه سینی تعیین ائدیب تصویب اوچون معارف وزارتینه وئرسین. ٨- درس کتابلاری شعبه سی نین مسئوللاری موظفدیرکی، بیر آیدان گنج اولماماق شرطی ایله بیرینجی کلاسدان ٤- جی کلاس قدر بوتون علمی و فنی درس کتابلارینی آذربایجاندا تهیه ائدیب نشر اولونماسینا انجام وئرسین. ٩- بوتون ملی و دولتی مدرسه لرین مدیرلرینه دستور وئریلیرکی، درس کتابلاری چاپ اولونوب نشر ائدیلمدیکیجه هر کلاسعا ائید اولان کتابلاردان استفاده ائدیب بلافاصله آنا دیلینده تدریسه باشلانسین. ١٠- لازیمدیرکی، حؤرمتلی مدرسه مدیر، معلمری، معارف ایشچیلری و معارفه علاقه مند اولان سایر اقالاری دیلیمیزین و ملی مدنیتیمیزین ترقی و توسعه سینه اساس عامل اولان یوخاریدا کی ماده لرین اجراسینا تئزلیکله اقدام ائتسینلر^{٤}. " ملی حکومتین قایغیسی نتیجه سینده اؤلکه نین ان اوچقار نقطه لرینده، بو واختا قدر مکتبین نه اولدوغونی بیلمه ین یئرلرده بئله مدنی- معارف

سایینی آرتیرماق و شهرلرده ایسه اورتا مکتبلره علاوه ائتمک ایشینه باشلاندی.

١٣٢٥- جی ایله تبریز حوزه سینده ١٧٩- ابتدائی و ٥٩- اورتا مکتب، زنگاندا ٢٩- ابتدائی و ٨- اورتا مکتب، اورمییه ده ایسه ١٢٧- ابتدائی و ١٥- اورتا مکتب وار ایدی. بومکتبلرده ٤٨٩٧٢ نفر طلبه اوخویوردی کی، بونلاردان دا ٩٠١٤ نفر قیز و ٣٩٩٥٨ نفری اوغلان ایدی. بونی دا علاوه ائتمک یئرینه دوشر کی، گئجه کورسلاریندا ٣٤٨٦ نفر درس اوخویوردی"^{٢}.

ملی حکومت حاقیندا بیر چوخ منفی مناسبتله جاواب اولاراق آذربایجان مکتبلرینده طلبه لرین سحر دعاسینی بورادا قید ائتمک یئرینه دوشر:

مکتبلرین سحر دعاسی

ای بیزی یوخدان یارادان تانیریمیز،

سن بیزه لطف ائیله عنایت ائله.

بیزلری دوزگون یولا، دوز ایشلره،

قدرت- ذاتینله هدایت ائله.

وئر بیزه توفیق کی، تحصیل ائده ک،

علم ادب له بیزه زینت ائله.

خدمت ائده ک بیز آنا یوردونا،

سن ده اونوی حفظ و حمایت ائله.

پاک فیکیر، آیدین اوره ک، ساغ بدن

بیزلره شانینله کرامت ائله"^{٣}.

آذربایجان معارف وزیرین نین تحصیل اوچون بیرینجی امریه سی بئله وئرلمیشدی:

آذربایجان ملی کونقره سی نین تصمیمی، مجلس ملی نین قراری و ملی دولتین برنامه سی اوزره آذربایجان خالقی نین اراده سی ایله بالالاریمیزی آنا دیلیمیزده تعلیم و تربیه ائتمک اوچون آشاغیدا کی ماده لر نظره آلینسین:

١- بوتون ملی و دولتی مدرسه لرده آذربایجان دیلینده تعلیم و تربیه ایشلرینی قورماق اوچون حاضرلیق آپاریلسین.

بیرآزدان بیغینجاغا چاتدیم. بو زمان کنندین آغ ساققالاریندان بیرى دانیشیردی:

- من بو گونی چوخدان گۆزله بیردیم. هله چوخ واخت دا دئییردیم کی، بو گونی من گۆره جه یم. آنجاق او واخت منه گولوب دئییر دیلرکی، سن یوخ، بلکه سنین نه وه لرین بو گونی گۆره جکلر.

کاوه غفار خاطره یازیسینین سونونی ئبله قورتاریب: سونرالار من بالاجا غفورون الینده "آنادیلی" کتابی توتاراق مکتبه گئتدی یینی ده گوردوم {۶}. قید ائتمک یئرینه دوشرکی، آنا دیلینده تحصیل بیرینجی کره دئییلدی کی، ملی حکومت دؤورونده باشلامیشدی. آذربایجاندا تحصیلین باشلاماسی بیر آز اوزاقلارا گئدیر.

"آخوندوفون سس اصولی ایله آنا دیلی درسلی یی یازماغا باشلا ماسی مسئله سی ایلك دفعه ۱۸۴۰- جی ایلهده معلوم اولموشدی. بو کشف آذربایجان معارف تاریخی نین اؤیره نیلمه سی اوچون اهمیته مالک ایدی؛ چونکی حاقیندا دانیشدیغیمیز درسلیک علم عالمینه معلوم اولان یازیلی منبعلرده قیده آلینمیش ایلك آنا دیلی درسلی یی دیرفارس منبعلریندن معلوم اولورکی، آخوندوفون ۱۸۳۹- جی ایلهده یازدیغی درسلیک ۱۸۵۷- جی ایلهده مؤلف طرفیندن "الفبای جدید" آدی ایله یئنی دن ایشلنمیش ، ۱۸۶۸- جی ایلهده " الفبا " آدی ایله تفلیس شهرینده چاپ اولموشدور. آخوندوف درسلی یی نین " الفبای جدید" آدی وار یانتینی ایران مکتبلرینده یوخلاماق مقصدی ایله ۱۸۵۸- جی ایلهده تبریزه گؤندرمیش، ائله جه ده اونى نشر ائتمک اوچون معارف وزیرلی یی قارشیسیندا عملی تکلیف لیره لی سورموشدی.

ایلك آنا دیلی درسلی یی حساب ائدیلن " وطن دیلی" کتابی نین مؤلفی چئرنیایوسکی سس اصولونی آنجاق ۱۸۸۲- جی ایلهده آدینی چکدی ییمیز کتابدا تطبیق ائتمیشدیر. بورادان آیدین گؤرونورکی، هله چرنیایوسکی دن ۴۳ ایل قاباق آخوندوف آذربایجان

اوجاقلاری یاراندى. بیر سیرا چتینلیک و مانعه لره باخمایاراق ادبی- بدیعی و سیاسی کتابلارین نشرینه احتیاج اولدوغونی دویان ملی حکومت نشریات یارادیلماسی ایشینده ده موفقیتلی ایشلر گوردی.

تبریز شهرینده تشکیل ائدیلمیش بیر نچه نشریات قیسا بیر مدت عرضینده ۱۷۰ مین نسخه یه قدر درسلیک کتابلاری نشر ائدیپ مکتبلرین استفاده سینه وئردی.

بو دؤورده بوراخیلیمیش بوتون درس کتابلاری نین موضوعلاری اساس اعتباری ایله اوشاقلارین سیاسی مفکوره وی تربیه سینه ، اونلارین وطنپرورلیک و ملی افتخار حسی روحوندا تربیه اولونما لارینا چوخ بؤیوک کمک ائدیردی" {۵}.

۲۱ آذر حرکاتی نین اشتراکچیسى کاوه غفار حرکاتین باشلانیش مقاملارینی اؤزونون یاشادیغی منطقه ده خاطره یازیسیندا بئله قلمه آلیب: سنتیابر گونلریندن بیرى دیر. موغان چؤلی هله ده اؤز ایستی نفسینی درمه میشدی .

بو گون باباش کندی نین چیی کرپیچدن تیکیلیمیش، اوستی کولشله اؤرتولموش بالاجا ائولرینده بایرام ایدی. پالتارلاری نین جیریق و یماقلی اولماسیندان یوخسوللوغی معلوم اولان کندیلر بوائل بایرامینی هامیدان قاباق آلقیشلاماق اوچون دسته- دسته حوزه بناسینا دوغری گئدیردیلر.

من ده جلد آددیملا بیردیم. اوزاقدایا غیش سولاریندان دولموش کیچیک دره ده موغان گونشی نین آجی ایستی سیندن ده ریلری قارالمیش اوشاقلار چیمیر و گون آلتیندا یاتیردیلر.

۹ یاشلی گؤی گؤزلی، ساری به نیز غفوردا اوشاقلارین ایچینده

ایدی. غفورالینی جاماعاتا طرف توتاراق اؤز کیچیک یولداشینا دئییردی: منیم ده آنام اونلارین ایچینده دی. آنام منه دئدی کی، اوغول، سیزه بوندان سونرا چوخلی پالتار وئره جکلر؛ سیزی اوخودا جاقلار.

من میتینگه تله سیردیم.

آچیلیمیش خالق مکتبلرینه همین مکتبلرین مدیرلریندن تشکیل تاپمیش " معارف انجمنی " رهبرلیک ائتمیشدیر.

تبریز معارف انجمنی هله ۱۹۱۳- جی ایله قدر آذربایجاندا مؤوجود اولمایان آذربایجان معارف اداره سی نین وظیفه سینی ایفا ائدیردی. " معارف انجمنی " مکتبلرین اداره اولونماسینی، تدریس پروقراملارینی و درسلیکلری مذاکره ائده رک یئنی آچیلیمیش مکتبلره متودیک یاردیم گؤسته ریردی. مشروطه انقلابی ایللرینده یئنی مکتب و معارف ساحه سینده خیلی نائلتیرالده ائدیلیمیشدی. همین ایللرده آذربایجانین شهر، قصبه و کندلرینده ۵۰- دن چوخ یئنی اصولدا مکتب آچیلیمیشدیر.

همین مکتبلرده میرزه حسن رشديه نین تبلیغ ائندی یی " سس اصولی " - ندان استفاده اولونوردی. بونی دا قید ائتمک لازیمدیرکی، تبریزده " رشديه " مکتبی باغلاندیقان سونرا حاجی میرزه حسن تهرانا گئدیرا، ۱۸۹۷ میلادی ایلینده بورادا یئنی اصول ایله بیرینجی مکتبی تاسیس ائدیر.

۱۹۰۱ میلادی ایلینده رشديه ایراندا خارجه تبعید اولونور. دؤرد ایلدن آرتیق بیر سیرا غرب اولکه لرینده یاشادیقان سونرا ایرانا قایدیرا، مشروچیلر طرفیندن گیزلی فعالیت ائدن کمیته لردن بیرینه عضو سئچیلیر و همین کمیته نین منتشر ائندی یی " لسان الغیب " ، " غیرت " و باشقا نشریه لرین ایشینده یاخیندان فعالیت گؤسته ریر. بونا گؤره ده محمد علی شاه استبدادی طرفیندن حبسه آلینان آزادیخواه‌لار سیراسیندا رشديه ده " کلات " قلعه سینه سورگون ائدیلیر.

مشروطه حرکاتی نین غلبه سی نتیجه سینده آزاد اولونان رشديه یئنه ده اؤز مقدس ایشینی داوام ائدیر. خالق آرا سیندا " معارفین آتاسی " آدی ایله مشهور اولان رشديه نین تکجه آذربایجان خالقی دئییل، بوتون ایران خالقلاری نین معارف‌لنمه سینده تقدیره لایق خدمتی اولموشدور. حاجی میرزه حسن

دیلی نین آنا دیلی کیمی تعلیم ائدیلمه سینده سس اصولوندان استفاده ائده رک بو باره ده الفبا درسلی یی ترتیب ائتمیشدیر. آخوندوفون یازدیغی الفبا درسلی یی ۱۹- جی عصرده آذربایجاندا، تورکیه و ایراندا بیر سیرا پداگوژی نائلتیری ، اوجمله دن سس اصولونی یایان ایلك درسلیکدیر"^{۷}.

شبهه سیز کی ، درسلیک مسئله سیندن سؤز گئتدی یی حال دا ، مکتبلرین آچیلیمیشندان دانشماماق اولماز. " ۱۹- جی عصرین ۹ - جی ایللریندن باشلایارق تبریز شهری مترقی معارف و یئنی مکتب حرکاتی مرکزینه چئوریلیمکده ایدی .

مشروطه انقلابیندان قاباق ، داها دوغروسو ۱۹- جی عصرین آخیرلاری و ۲۰- عصرین اوللرینده آذربایجانین میرزه حسن رشديه کیمی اجتماعی خادیم‌لری و مترقی معارف پرورلری طرفیندن تبریزده " رشديه " ، " کمال " ، " تربیت " ، " لقمانیه " ، " رشد و قدس " و " بصیرت " ادلی یئنی اصولدا مکتبلر آچیلیمیشدیر.

بو مکتب بانیلری نین هر طرفلی فعالیتینه باخمایارق استبداد و مرتجع قوه لر تبریزده باشلانمیش یئنی مکتب و معارف اوغرونداکی، حرکاتین انکشافینی موقتی اولسادا بیر مدت (۱۹۰۶ - ۱۹۰۴ - جی ایللرده) دایاندیرا بیلمیشلر.

مشروطه حرکاتی ایللرینده آذربایجاندا مترقی قوه لر مبارزه نین اؤن سیرالاریندا حرکت ائتدیکلری اوچون یئنی اصول ایله مکتب تاسیسینه قارشو مرتج روحانیلرین بوتون عنادلی مقاومتلرینه باخمایارق، بوساحه ده بیر سیرا ایره لی لمه لره امکان اولموشدور.

بئله کی، ۱۹- جی عصرین ۴- جی ربعیندن اعتباراً تبریزده یئنی مکتب و معارف اوغروندا باشلانان حرکات مشروطه انقلابی دؤورونده، خصوصی ایله ۱۹۰۸-۱۹۰۷- جی ایللرده و قیسماً ۱۹۰۹- جی ایله یوکسک انکشاف سه وییه سینه چاتمیش و آذربایجانین اساس ماحللارینی احاطه ائتمیشدیر. مشروطه انقلابی ایللرینده تبریزده یئنی اصولدا

مضمونلی درسلیکلر حاضر لاییب استفاده یه بوراخماسی تقدیره لایق ایشلردن ایدی. بئله بیر فاکت اولدوقجا ماراقلیدیرکی، ملی حکومت خالقین معارفلمه سینی نظره آلاراق ۱۳۲۵- جی تدریس ایللی نین سون ربعی اوچون آیردیغی بودجه ایران دولتی نین او زامان بوتون معارف ساحه سینه آیردیغی بودجه دن ایکی دفعه چوخ ایدی. ملی حکومتین بیر ایللیک بودجه سینده تکجه معارف ساحه سینه ۱۰ میلیون ۶۲۰ مین ۲۰۰ و سائط آیریلمشیدیر"^{۹}.

مللی حؤکومتین ایصلاحاتییندان

(۲) تبریز دارالفنونی

تحصیل سیستمینین یئنیشدیرلمه سینده شهبه سیز تحصیل اوجاق لاری نین عوضسیر رولی اولموشدور . بو تحصیل اوجاقلاری سیراسیندا تبریز دارالفنونون یارادیلماسی چوخ بؤیوک اهمیته مالک ایدی. آذربایجان خالقینی نین اراده سینی تمثیل ائدن ملی مجلس ۱۳۲۴- جی ایلین دی آییندا ۴ ماده دن عبارت قرار قبول ائده رک تبریز دارالفنونون تشکیلینی آذربایجان ملی حکومتینه تاپشیردی. اجرا ائدیجی اورقان اولان آذربایجان ملی حکومتی، قانون و ئریجی اورقان آذربایجان ملی مجلسی نین تاپشیریغی اساسیندا تبریزده آذربایجان دولت دارالفنونی تشکیلی حاقیندا قرار قبول ائندی . قرار آشاغیدا کی شه کیل ده وئریلدی:

قرار

ملتیمیزین آرزولارینی و آذربایجان ملی کونقره سی نین قرار لارینی نظره آلیب ملی و مدنی ترقیمیزی تأمین ائتمک اوچون آذربایجان ملی حکومتی اوزوموزه گلن درس ایلیندن وطنیمیزین مرکزی تبریز شهرینده آذربایجان دولت دارالفنونون تشکیلینی ضروری سایدیغی اوچون آشاغیدا کی قراری قبول ائدیر:

رشدیه نین تدریس متودی، الفبائین اؤیره نیلمه سی، درسلیک و دیلچیلی یین آیری- آیری ساحه لری باره ده اوتوزا یا خین کتابی چاپ اولموشدی"^{۸}.

"رضا شاه تزه معارف حرکاتی دؤورونون (۱۹۱۱- ۱۸۹۷) بوتون ثمره لی محصولونی اؤزآدینا یازدیрмаق اوچون او دؤورون معارف خادیملرینی بیر- بیر نین آردینجا آرادان آپاردی. خالخال دا تزه معارفین بانسی ابراهیم ناصر روائی (ناصر دفتر) معارف ایشیندن کنار ائدیلدی. ایران معارفی نین "آناسی" آدلاندیریلان میرزه حسن رشدیه خانه نشین اولوندی. ۱۹۲۴ - جی ایله جبار باغچه بان طرفیندن تبریزده تأسیس اولونموش "لال- کار" مدرسه سینه، دولت طرفیندن وئرلن پول و سائطی ۱۹۲۸- جی ایله که سیلدی و حسین امیدین دئدی یی کیمی" آذربایجانین فخری اولان" ، " لال - کار" مدرسه سی تعطیل اولدی . مترقی قوه لر طرفیندن اساسی قویولوب یاشاماغا مجبور اولان مدرسه لرین ایسه آدلاری ده ییشدیریلدی. ۱۹۱۶- جی ایله اورمییه ده تأسیس اولونان " نوید دانش" مدرسه سی، " پهلوی" دولت مدرسه سی آدلاندیریلدی.

ملی حکومت دؤورونه گلدیکه اؤلمز معارف پرور میرزه حسن رشدیه نین " وطن دیلی" کتابی اساسیندا حاضرلانمیش " آنا دیلی"- نین مکتبلریمیزده موفقیتله تدریس اولونماسی بیر داها ثبوت ائندی کی، آنا دیلیمیزی "محللی لهجه" آدلاندیرماقلا خالقیمیزین وارلیغینی انکار ائتمه یه جهد ائدن مرتجعلرین ادعالاری نین عکسینه اولاراق دوغما آنا دیلیمیز یاشاییب انکشاف ائتمه یه قادر بیر دیلیر.

اهالیسی نین چوخ سوادسیر اولان و اوشاقلاری مکتبدن کناردا قالان بیر اؤلکه ده اجباری ابتدائی تحصیل حیاتا کئچیرمک اوچون آذربایجان ملی حکومتی جدی آدیملار آتدی.

آذربایجان معارف وزیرلی یی نین قیسا بیر مدت عرضینده ابتدائی و اورتا مکتبلر اوچون یئنی ایدئیا و

اولارسا ملتیمیزین اوزونه ترقی یوللاری آچیلیمیش اولاجاقدیر.

بیز مخصوصاً دارالفنوندا پداگوژی شعبه سی نین تشکیلینه اهمیت وئریریک؛ چونکی اساس معلملردیر. معلم سیز فرهنگ ترقی ائده بیلمز^{۳}.

بو پروبلئمترین حلی یولوندا، ستارخان بایراقلی تبریز شه هر کمیته سی نین ۷- جی حومه کمیته سینده، ملی اؤندرسید جعفرپیشه وری دئییردی : گمرکلرین عایداتی دولتین دیر. آما آذربایجان گمرکلری نین عایداتیندان یوزده ۲۵- ی آذربایجان ملی دارالفنونونا وئرله جکدیر. بودا آیدا یوزمیندن ۱۲۰مین تومنه قدر تخمین اولونماقادیر.

اؤزوموزده ایلهده میلیون یاریم تخصیص ائتمیشیک. بودا دارالفنونوموزون دیپلوملاری تهران دارالفنونی ایله رسماً بیر اولاجاغی دئمکدیر.

گمرکلرین یوزده بئشی دارالتربیه یه، یوزده بئشی ده شهریمیزین اهالیسی نین گردشگاهی و سیاحت محلی اولان شاه گؤلی نین آبادلیغی اوچون وئرله جکدیر. بونلاردا قیرخ مین تومن میزانیندا اولار. بو پوللاردان علاوه اؤزوموزده آذربایجانین تمام شهرلری نین دارالتربیه لرینه و شهرلری نین آبادچیلیغینا بؤیوک پوللار تخصیص ائتمیشیک و ائده جه بیک . دارالتربیه لریمیز اوروپا دارالتربیه لری کیمی تام معناسی ایله حقیقی دالتربیه اولمالی دیرلار^{۴}.

" آذربایجان دارالفنونون آچیلیشی اولدوقجا بؤیوک اهمیتته مالک ایدی. بونه تک آذربایجاندا، یا کی، ایراندا، حتی شرق عالمینده علم و معارف ساحه سینده چوخ بؤیوک بیر حادثه ایدی. آذربایجان دارالفنونی خالقین ایستکلری اساسیندا تشکیل تاپمیش، اونون احتیاج لارینی تأمین ائتمک اوچون یارادیلیمیشدی"^{۵}.

"آذربایجان" روزنامه سی، افتخار حسی ایله یازیردی: چهارشنبه گونی خرداد آیی نین ۲۲- سی آذربایجان ملتی اوچون تاریخی بیرگون ایدی. دئمک اولارکی ، ایکینجی ۲۱ آذرایدی^{۶}.

۱- آذربایجان معارف وزارتلی دارالفنونون تشکیلی اوچون لازیم اولان بودجه نی تنظیم ائدیب بیر آیا قدر هیئت دولته تقدیم ائتسین.

۲- آذربایجان دولت دارالفنونی هله لیک اوچ فاکولته دن عبارت اولمالی دیر:

آ- طب فاکولته سی؛

ب- فلاحت فاکولته سی،

ت- پداگوژی فاکولته سی کی بودا تاریخ و دیل ، ادبیات ،

فلسفه، حقوق، فیزیک، ریاضیات، طبیعیات شعبه لریندن تشکیل تاپمالیدیر.

۳- معارف وزارتلی ۱۰ گونون مدتینده آذربایجان دولت دارالفنونی اوچون لازیم اولان بنانی سئچیب هیئت دولته اطلاع وئرملیدیر.

۴- آذربایجان معارف وزارتلی ایندی دن دارالفنونون استادلار هیئتینی سئچمه یه و دارالفنون اوچون آذربایجان دیلینده علمی وسائط حاضرلاماغا باشلامالیدیر^{۱}.

" وطن یولوندا " قزئی ایسه اؤز صحیفه لری نین بیرینده بو معلوماتی چاپ ائتمیشدیر:

تبریزده تشکیل ائدیله جک آذربایجان دولت دارالفنونی سنتیابر آییندان ایشه باشلاياچاق و هله لیک اوچ فاکولته دن- طب ، فلاحت و پداگوژی فاکولته لریندن عبارت اولاجاقدیر^{۲}.

ملی اؤندر سید جعفر پیشه وری بو حاقد کفایت قدر یئترلی فیکیر ایره لی سورور و یازیر: گونده لیک ایش ثابت ائدیرکی، ملت اؤز حقیقی حاکمیتینی اله ساخلماق اوچون ساوادلی اولمالیدیر.

کئچمیش سیاستدن کفایت قدر بحث اولونموش، ایندی ایسه گله جک دن دانشماق لازیمدیر . بیزده فرهنگ ایشینه چوخ آز اهمیت وئرلییر. معارف وزارتلی گره ک گلن تحصیل ایلینده اؤز پوقرا میندا اساسلی اصلاحاتا یول وئرسین . ملی دارالفنون باره سینده جدی قدملر گؤتورولموشدور. بو بؤیوک آرزو اگر عملی

تشکیلینین اهمیتیندن دانیشاراق قید ائدیردی کی ، بیز کندلی بالالارینی کندلردن گتیریب بورادا تعلیم و تربیه ائده جه بیک ؛ بوندان سونرا اؤز کند تصرفاتلارینی معاصر و علمی اصوللا اداره ائده بیلینلر^{۸}.

ملی اؤندر پیشه وری دارالفنونون آچیلیشی مناسبتی ایله یازیردی: من فکرائدیره م کی ، بوگون آچدیغیمیز مؤسسسه ائله بیر مؤسسسه دیرکی ، اگر بیز بیرایل بوندان قاباق بو باره ده بیر سؤز دانیشسایدیق تعجلی نظره گه لردی . لاکین ، ایندی خالقیمیزین قدرتی سایه سینده بیز چوخ بؤیوک ایشلری انجام وئرمه یه موفق اولموشوق. آچیق دئیک ، ایندی آذربایجان خالقو افتخار ائدیوکی ، آسوده لیکله خیابانلاری آسفالت ائدیر، دارالفنون آچیر، لوله کتشلیک واسطه سی ایله شهره سو گه تیریر. بیر زاماندا کی ، ایرانین باشقا نقطه لرینده امنیت یوخدور، اوغورلوق و فساد حکم سورور، ایشسیزلیک و آجلیق خالقین حیاتین هده له بیر، آذربایجان خالقو ترقی یه دوغری گئدیر.

دئموکراسی، خالقین اؤز مقدراتینا حاکم اولماسی و حقیقی آزادلیق شرایطینده یاشاماسیندان عبارتدیر. بیزالده ائندی ییمیز آزادلیغین سایه سینده ترقی و تکامل مرحله لرینی سرعتله گئدیریک؛ بیز اؤلسک ده آلدیقلاریمیزی ساخلایب و نسلیمیز مدنی بیر ملت کیمی یاشایاجاقدیر. بیز، بو دارالفنونی شهرت اوچون آچمامیشیق. ایندی کندلرده، قصبه لرده اهالی اوچون دکتور یوخدور. بیزی احتیاج وادار ائتمیشدیرکی، بو دارالفنونی آچاق و لازیم اولان موقعده خالقین ساغلاملیغینی حفظ ائتمک اوچون بورادا تحصیل ائتمیش دکتورلردن استفاده ائدیو خالقین ساغلاملیغینی تأمین ائده ک^{۹}!

" آذربایجان ملی دارالفنونون آچیلیشی مناسبتی ایله حرکاتیمیزین جاوان قیزلار اوچون یاراتدیغی بؤیوک ترقی و انکشاف امکان لارینی خرداد آیی نین

آشاغیدا وئرین سؤزلر تاریخی سند کیمی یازیلیب، شوشه داخیلینده قویولوب موملانمیش، ۲۱ آذر نهضتی نین تشکیلاتچیسو و رهبری سید جعفر پیشه وری نین واسطه سی ایله تبریز دارالفنونون بینووره سینه قویولموشدی:

آذربایجان ملی نهضتی علم و معرفت نهضتی اولدوغی اوچون آذربایجان ملی حکومتی تشکیل تاپدیقدان آز بیرزمان سونرا کئچمیش دوورلرده ظولم و استبداد آلتیندا یاشایان آذربایجان خالقو نین تمدن و معارفدن گئری قالماغینی نظره آلاراق علم و تمدنه دوغری گئتمک و خالقیمیزین آمال و آرزولارین حیاتا کئچیرمک مقصودی ایله آذربایجان ملی دارالفنونو نین تأسیسی ۹ دی ۱۳۲۴ تاریخی (۹- جی) اجلاسیندا قرارا آلیب و بوملی دارالفنونون تأسیس مقدماتینی فراهم ائدیلمه سینی معارف وزارتینه تاپشیردی. بوتون مدنی ساحه لرده بؤیوک قدملر گؤتورمه یه موفق اولدوغی کیمی خوشبختانه ملی حکومت آز بیر مدته ملی دارالفنونون تأسیس وسایلینی فراهم ائتمه یه نایل اولوب چهارشنبه گونی ۱۳۲۵- جی ایلین خرداد آیی نین ۲۲- ده بو علمی مؤسسسه نین هییم (بنا) داشی آذربایجان دئموکرات فرقه سی نین صدرو و آذربایجان ملی حکومتی نین باش وزیر آقای پیشه وری نین الی ایله قویولدی. بوملی دارالفنون واسطه سی ایله آذربایجان خالقو اؤز گله جک نسیللرینی متمدن و دیری ملتر کیمی تربیت ائده جک و بو وسیله ایله ابدی سعادت یئتیشه جک و بو علم منبعیندن آزادلیق نوری همیشه لیک ایشیقلا ناجاقدیر^{۷}.

اونیورسیتته نین آچیلیشی مناسبتی ایله تشکیل تاپان ییغینجاقدا ملی حکومتین باشی ناظیری سید جعفر پیشه وری آذربایجان اونیورسیتته سی

نین قاباقجیل آداملارینی و آزادخیواهلاری حبس ائتدیرمک و خالقین گؤزونی قورخوتماق اوچون صاحب دیوان باغیندا بیر زندان تیکیلیمکده ایدی. بو زندانین تیکیلیشینده آذربایجان خالقیندان آلینان وئرگی دن ۴۰۰ مین تومن پول خرچلنمیشدی. ملی حکومت همین یئرده اونیورسیتیه نین بناسینی قویددی. زندانین یئرینده علم و معارف اوجاغی دوزه لدیلمه یه باشلادی. ملی حکومتین گؤردوی بو ایش کهنه ارتجاعی قورولوشلا یئنی قورولوشون ، دئموکراتیک قورولوشون مختلف منظره لریندن بیرینی گؤسته رن ایش ایدی. بو، آذربایجان ملتی نین یاخین و اورتا شرقده وجودا گه تیردی یی مثل گؤرونمه میس بیر حادثه ایدی. بو علم و مدنیت اوجاغی نین رهبرلی یی، ملی حکومت طرفیندن دکتر نصرت الله جاها نشاهلویا حواله اولونموشدی.

" آذربایجان " درگیسی تبریز اونیورسیتیه سی نین رکتوری دکتر جاهانشاهلونون مقاله سینی چاپ ائتمیشدی. مقاله ده او، یازیردی: آذربایجان اولکه سی قدیمدن بؤیوک علم و مدنیت اوجاغی اولموشدور. ماراغا شهرینده بؤیوک علمی فعالیت گؤسته رن خواجه نصیرالدین رصد خاناسی و بو رصد خانانین جنبنده اولان عالی مکتب، تبریز شهرینده خواجه رشید الدین محمد و غازان خانین دستوری ایله یارانمیش عالی مکتبلرین شهرتی او زامان آذربایجانندان چوخ اوزاقلارا گئدیپ چیخمشیدی. سلطانیه شهرینده اولجایتو آتاریندان اولان بؤیوک مکتبلرین و علم اوجاقلاری نین خرابه لری بو گونه قدر دورور.

آذربایجان تورپاغیندا یئتیشن شاعیر و عالمرین بیر چوخی دنیا مدنیتی نین فخری دیرلر. سون اون ایل عرضینده ایراندا ایش باشیندا اولان مرتجع دولت آداملاری نین هر جور ظولم و فشاری مدنیت قاپیلارینی آذربایجان خالق نین اوزینه باغلامیشدی .

آذربایجان

۲۲- سینده اولان جشنده تبریز قیزلاریندان بیرری ساده جمله لرله ایفاده ائده رک بئله دئمیشدیر:

اوزون ایللر بوی خالقیمیزین آرزو ائتدی یی سعادتلی گون گلیب چاتدی. آزادلیق و سعادت گونشی اولکه میزده پارلاییب آذربایجان خالق نین مدنیت و سعادتیه دوغری گئتدی یوللاری ایشیقلا ندیر دی" {۱۰}. ملی حکومت اونیورسیتیه نین ابتدائی مخارجینه ، اونیورسیتیه طلبه لرینی پالتارلا تأمین ائتمک اوچون ایکی میلیون تومن، اونیورسیتیه نین حاضرلیق کورسلاری اوچون ۹ میلیون تومن اعتبار وئرمیشدی.

اونیورسیتیه نین ۱۳۲۵- جی ایل تحصیل ایلی اوچون طب فاکولته سینه ۶۰- نفر، پداگوژی فاکولته سینه- ۱۲۰ نفر، فلاحت فاکولته سینه- ۶۰ نفر طلبه قبول ائدیلمیشدی. طلبه لر تقاعددن و مجانی یاتاخانادان دا استفاده ائدیردیلر" {۱۱}.

غربی بئرلین ده نشر اولان " وارهایت " روزنامه سی یازیردی: ایران مدنیتی تاریخینده بیرینجی دفعه اولاراق ایران آذربایجان نین پایتختی تبریز شهرینده دارالفنون تشکیل اولوندی. همین دارالفنون آذربایجان دئموکرات حکومتی طرفیندن بوراخیلیمیش بودجه نین اوچده بیر حصّه سی کهنه شاه رژیم نین مدنی ایشلراوچون بوتون ایران آذربایجانینا آیریدینی و سائطدن قات- قات آرتیق ایدی {۱۲}.

ملی حکومت دؤورونده آذربایجان اونیورسیتیه سی حقیقی علمی بیر مؤسسسه یه چئوریلدی و هر جوره علمی و سائطله تجهیز اولوندی. بو علمی مؤسسسه نین تشکیلی آذربایجان و ایران خالقینا بیرداها گؤستردی کی ، هر بیر ملت اؤز مدنیتینی زنگینلشدیرمک و انکشاف ائتدیرمک اوچون اؤزمقدراتینا مالک اولمالیدیر.

آذربایجان دارالفنون موقتی اولاراق ، اولکی اوغلانلار دانشسرا سیندا یئرلشمیشدی . ملی حکومت یئنی اونیورسیتیه نین بناسینی تیکمه یه باشلادی . واختی ایله رضا خان حکومتی دؤورونده آذربایجان خالق

ملی حکومت زامانی دارالفنونون یارادیلیماسی آذربایجان دایکینجی تجربه ایدی. بیرینجی تبریز دارالفنونی " ۱۸۷۳- جی میلادی ایلینده آذربایجان معارف پرورلری نین فداکار سعیری و آذربایجانین او تاریخده کی والیسی میرزا فتحعلی خان صاحب دیوانین معارفه اولان رغبتی نتیجه سینده تاسیس ائدلمیشدیر.

تبریز دارالفنونی تاسیس اولان تاریخدن ۱۸۹۱- جی ایله قدر دولت مدرسه سی و یا دارالفنون آدلانمیشدیر.

۱۸۹۱- جی ایله مرتجع روحانلرین تضییقی و حیلله گرلیکلری نتیجه سینده تبریز دارالفنونی موقتی اولاراق باغلانیر. بو تعطیل اوزون مدت داوام ائتمه میش و آذربایجان خالقینی نین قاباقجیل معارف پرورلری نین عنادجیل و قطعی مبارزه سی نتیجه سینده دارالفنون یئنی دن آچیلمشیدیر.

بو آچیلیشان سونرا تبریز دارالفنونی ولیعهدین آدی ایله مظفری و یا مظفریه مدرسه سی آدلانماغا باشلامیش و باغلانیلان تاریخه قدر همین آدلا مشهور اولموشدور.

تبریز دارالفنونی ۲۱ ایل آغیر شرایطده فعالیت گؤسته ره بیلیمیش دیر. اگر ۱۸۹۱- جی ایل موقتی تعطیل نظره آیینمازسا دئمک اولارکی، همین مدتین ۲۰ ایلینی چوخ منتظم و فاصله سیز اولاراق ایشله میشدیر. سون بیرایل عرضینده ایسه بیر سیرا سبیلردن دارالفنون اوژ فعالیتینی داوام ائتدیره بیلیمیر و نتیجه ده ۱۸۹۴- جی ایله تمامی ایله باغلانیر.

تاریخاً آز مدت فعالیت گؤسته رن تبریز دارالفنونون بلاواسطه تأثیری نتیجه سینده آذربایجانین بوتون شهر و قصبه لرینده یئنی معارف اوغروندا کوتله وی جانلانا عمله گه لیر؛ نتیجه ده بیر چوخ شهرلرده او جمله دن تبریزده: رشديه، طالبیه، لقمانیه، اردبیلده: نصریه و جعفریه، اورمیه ده: کمالیه و اسلامیه، مرنده: ملی و مساوات، ماراغادا: سعديه و شکوهی، خوی دا نوبر ترقی، سلماس دا- سعديه، آستارادا - صادقیه و سایر مدرسه لر تاسیس اولونور. آذربایجان

خالقی عالی مکتبلرده اوخوماق کناردا دورسون، اوژ آنا دیلینده ابتدائی و اورتا تحصیل آلماق امکانشینان دا محروم اولموشدور. ایران مرتجع دولتری نین سوء نیتی نتیجه سینده او تاپدالانیب ازیمیش، مدنیت عالمی نین فیضلریندن بی بهره قالمیشدیر. علم و مدنیتین هر بیر خالق اوچون نه قدر اهمیتی اولدوغوندان بحث ائتمه یه احتیاج یوخدور. حیات مبارزه سینده سعادت مند اولماق اوچون خالقین، ملتین، دیل و عنعنه لرینی محافظه ائتمک، کئچمیش آنالارین، بابالارین گؤستردیکلری فداکارلیقلاری یادا سالماقلا جاوان نسلی اوژ تاریخی ایله تانیش ائدیبا اولاردا همت و غیرت دوغورماق، عینی زاماندا دنیانین مترقی علملرینی همان ملته چاندیرماق، اونون مالی ائتمک ان ضروری شرط لردندیر. بومقصدده ایسه آنجاق معارف و مکتبلر واسطه سی ایله چاتماق اولار. هر بیر ملتین مدنیتی عینی زاماندا اونون عالی مکتبلری نین مقداری ایله اولچولور. ملی حکومتین تشکیله قدر ایران آذربایجانیندا هئچ بیر عالی مکتبین اولماسی البته تحمل ائدیلمز بیر حال ایدی.

آنا دیلینده اولمایان متوسطه مکتبلرینی بیتیرنلرین چوخی مادی وسائط یوخلوغونان باشقا شهرلرده گئدیبا اوژ تحصیلرینی اکمال ائده بیلیمیردیلر.

آذربایجاندا اونیورسیتته ویاخود باشقا بیرعلمی مؤسسه اولمادیغیندان آذربایجان ملتی علم و مدنیت ساحه سینده هئچ بیر جهتجه ترقی ائده بیلیمیر، ملتین اوژ عالمیری یئتیشمیردی. ملی حکومت ایش باشینا گلن کیمی مکتب و معارف قاپیلارینی خالقین اوزونه آچدی. آنا دیلی رسماً دولت دیلی کیمی مکتبلره داخل اولدی. درس لر دوغما آذربایجان دیلینده کئچیریلمه یه باشلادی. آنا دیلینده درس کتابلاری نشر اولوندی و آنا دیلینده درس وئرن معلملر حاضرلاندی" {۱۳}.

ساراب شهری نین حکیمی خسته له نن زامان اونا
 معالجه ائتمک اوچون اورادا ایکینجی بیرحکیم
 تاپیلمامیشدیر. آذربایجاندا صحیه وضعیتینی بئله اولدوغی
 حالدا ایران حکومتی تبریزاونیورسیتیه سینین طب و سایر
 مهم فاکولته لرینی باغلا یاراق، بونون عوضینده فارس دیلی
 و ادبیاتی فاکولته سینی گئنیشلندیریر {۱۶}.

ادبیات و منبعلر ۱- «آنا دلینده تحصیل»

۱- اصول جدید(یئنی اصول). چاپ یئری - ۱۳۲۴- جی ایل. تهران.

* ایران معارف وزیری دکتر صدیق اعلم.

۲- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۲۸- جی ایل. نمره - ۲۱۰.

ملی حکومتین معارف ساحه سینده حیاتی کئچیردیی تدبیرلر.

* جعفر مجیری.

۳- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۲۴- جی ایل

* مکتبلرین سحر دعاسی.

۴- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۲۴- جی ایل. نمره - ۸۴.

۵- " آذربایجان " روزنامه سی. ۱۳۳۳- جی ایل. نمره - ۶۹۶

آذربایجان خالقینین دیل و مدنیتینی آرادان آپارماق اولمازا

* محمدرضا عاقبت .

۶- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۳۴- جی ایل. نمره - ۷۷۳.

* کاوه غفار- ائل بایرامیندا.

۷- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۵۰- جی ایل. نمره - ۱۸۷۷.

* اسد یعقوبی - ایلک آنا دیلی درسلی ییمیز.

۸- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۴۳- جی ایل. نمره - ۱۵۲۰.

* اسد یعقوبی - یئنی مکتب اوغروندا مبارزه.

۹- " آذربایجان " درگیسی ۱۳۵۵- جی ایل. نمره - ۸. ص - ۲۳.

پهلوی خاندانی ملی معارفین دوشمنی دیر.

* م. شمسی.

ادبیات و منبعلر ۲- تبریز دارولفونوی

۱- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۲۴- جی ایل. نمره - ۹۶.

۲- " وطن یولندا " قزنتی. ۱۹۴۶- جی ایل. نمره - ۵.

۳- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۲۴- جی ایل.

* سید جعفر پیشه وری- معارف و مدنیت مسئله سی.

۴- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۲۵- جی ایل. ۱۰- تیر.

۵- ۲۱ آذر. چاپ یئری - ۲۰۰۵- جی ایل. ونکووتر.

ملی حکومتیمیزین معارف ساحه سینده- تدبیرلر.

* جعفر مجیری.

۶- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۲۵- جی ایل. نمره - ۲۰۵.

۷- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۴۹- جی ایل. نمره - ۱۸۴۹.

۸- ملی حکومتین فدائی و قیزیلباش خالق قوشونلاری. ص - ۴۹.

۹- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۲۵- جی ایل. ۲۲- مهر.

۱۰- ۲۱ آذر. چاپ یئری - ۲۰۰۱- جی ایل. ونکووتر. ص - ۶۶.

جاوانلار ملی حکومت دورینده.

* غفار کندلی.

۱۱- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۳۱- جی ایل. نمره - ۴۵۶.

۱۲- باخ گیریش ده ۵- شه.

۱۳- " آذربایجان " درگیسی ۱۹۴۶- جی ایل. نمره - ۹.

* دکترجاهانشاهلو- تبریز اونیورسیتیه سی.

۱۴- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۴۰- جی ایل. نمره - ۱۳۵۲.

تبریز دارالنفونی حاقیندا.

* اسماعیل طریق پیم.

۱۵- باخ ۱۳- چه.

۱۶- " آذربایجان " روزنامه سی ۱۳۳۴- جی ایل. نمره - ۸۲۶.

ایران و آذربایجاندا عالی مکتبلرین وضعیتینی.

* م. فخرزاده.

دارالفونوی ۱۸۹۴- جی ایلده باغلاندیقدان سونرا ایران
 حاکم دایره لری طرفیندن اونون یئنی دن برپا اندیلمه
 سینه اصلا دقت وئرلمه دی.

آذربایجان دارالفونوی تقریباً یاریم عصر سونرا ، یعنی
 آذربایجان ملی حکومتی دؤورونده یئنی دن تاسیس
 ائیلدی و بونولادا خالقیمیزین ایللردن بری داوام ائدن
 مدنی- معارف عنعنه لری یئنیند داها دا قوتله جانلانماغا
 باشلادی. آذربایجان ملی حکومتی دؤورونده تاسیس
 ائیلن دارالفنون معاصر تیپلی دارالفنون ایدی " {۱۴}.

تبریز دارالفنونون رئکتوری دکتر نصرت الله جاها
 نشاهلو یازیردی کی، آلتی آی مدتده آذربایجان
 اونیورسیتیه سی آچیلماسی اوچون لازیم اولان حاضرلیق
 ایشلری گؤرولوب قورتارمیش و بو درس ایلینده
 اونیورسیتیه ایشه باشلامیشدیر. اونیورسیتیه اوچون معلملر
 تاپیلمیش، درس کتابلاری و سایر لوازمات تدریجله تهیه
 اولونماقدادیر. اونیورسیتیه اوچون حکومت بیرمیلیون تومن
 پول بوراخمیشدیر.

آذربایجان گنجلری اونیورسیتیه نین آچیلیشین بؤیوک
 ملی بیر بایرام کیمی قیمتلندیره رک
 اورایا بؤیوک سئوینجله گلمیشلر. اونیورسیتیه یه جمعی
 ۱۹۰ طلبه قبول ائدیلمه لی اولدوغی حالدا داخل اولماق
 اوچون ۳۰۰ نفردن آرتیق جاوان عریضه وئرمیشدیر. طلبه
 لر مسابقه امتحانلاری یولی ایله گؤتورولموشدور.
 اونیورسیتیه یه داخل اولماق ایسته ين طلبه لرین بیر
 قسمنه یایدا آچیلان حاضرلیق کورسلاریندا یاردیم
 ائدیلمیشدیر. شهر یورآبی نین ۲۰ - سینده اونیورسیتیه
 ده درس لر باشلانمیشدیر {۱۵}.

" او واختا قدر تهراندان باشقا ایرانین هئچ بیر یئرینده
 علمی مؤسسسه و عالی مکتب یارتماق ایسته مه ين تهران
 حکومتی آذربایجاندا اونیورسیتیه یارادیلماسی نین تاثیر
 آلتیندا و خالق کوتله لری نین تضییقی نتیجه سینده
 مشهد، شیراز و اصفهاندا طب فاکولته لری آچماغا مجبور
 اولور.

ملی حکومتین مغلوبیتیندن سونرا ایران مطبوعاتی نین
 وئردی یی خبرلره گؤره ، آذربایجانین ابهر
 ولایتینده ماما اولمادیغی اوچون دوغولان اوشاقلارین
 اکثریتی تلف اولور. شبستر ماحالی نین ۵۰ مین اهالیسی
 نین صحیه ایشلری بیرنفر فلدشیره تاپشیریلیمیشدیر.

فصل اول

در فصل اول، از «ادب» بحث می‌کند. در این بحث «علم معاشرت» را در اخلاق عملی موضوعی اصلی می‌شمارد.

این فصل دارای یک مقدمه‌ی کوتاه و ۸ ملاحظه است. در هر ملاحظه، به تعلیم یک اصل معاشرت می‌پردازد که در عصر نویسنده دارای اهمیت بوده است.

فصل دوم

نویسنده در این فصل دوری از تبهاران و بدکرداران را توصیه می‌کند. در مقدمه‌ی این بحث اشاره می‌کند که آدمی از سه گروه زشتکار باید دوری‌گزیند و سپس حکایتی نقل می‌کند و می‌گوید:

«مخفی نماناد راقم اوراق، در ضمن بعضی از فقرات نصایح، حکایات بطور مثل می‌نگارد و خالی از شک و شائبه و کذب است و از دیگری نشنیده است. جمله را به چشم خود دیده، به جهت عبرت اولوالابصار عرض و اظهار می‌نماید.»

حکایتی که در این فصل آمده بدین قرار است که نویسنده همراه یکی از دوستانش در منزل یکی از خوانین مهمان می‌شوند. در طول شب در خانه‌ی او به قمار بازی بر روی سکه‌های عثمانی می‌پردازند. خان، بلافاصله بازی را می‌برد. اما در پایان بازی هر چه را به دست آورده بود، از دست می‌دهد. سپس با زن خود به مشاجره می‌پردازد. مشاجره‌ی خان با خانمش در این‌جا به شکل گونه‌ای تئاتر عرضه شده است. نویسنده، عنوان آن را «سؤال و جواب» گذاشته است. توصیف صحنه‌ی قمار و بگومگوی خان با خانمش، نشان از میل و رغبت میرزا آقا به نمایشنامه‌نویسی دارد.

سؤال و جواب خان و خانم

خلاصه‌ی فصول رساله‌ی اخلاقیه‌ی میرزا آقا تبریزی

مرحوم دکتر ح. م. صدیق (دوزگون)

«رساله‌ی اخلاقیه» اثر میرزا آقا تبریزی عبارت از یک مقدمه، ۱۴ فصل و یک مؤخره است. مؤلف در مقدمه از این که هر شخص در طول حیات خود باید نفعی به کشور و ملت خویش برساند و در ضمن از دشواری و صعوبت تحصیل در ایران آن زمان سخن می‌گوید و از این که پس از آموزش الفبا به دست اطفال مکاتب، خلاصه‌ی الحساب و گلستان سعدی داده می‌شود، اظهار نارضایتی می‌کند و ادعا می‌کند که رساله‌ی اخلاقیه را برای کمک به روند آموزش و به عنوان یاری به آسان‌سازی تعلیم و تربیت نگاشته است.

آنها در این کار، ما فرصت غنیمت داشته، برخاسته نصف شب پی فانوس از معرکه در رفتیم، و خان هنوز مبتلا است. وقتا ربنا عذابالنار.

فصل سوم

عنوان فصل سوم «در بیان نهفتن راز از زنان و برخی از حالات ایشان» است. در این فصل پس از مقدمه‌ای کوتاه حکایتی با عنوان «زن تاجر شامی» آورده است.

حکایت این‌گونه آغاز می‌شود:

در سنه‌ی هزار و دویست و هفتاد و نه، از اسلامبول به طرف بغداد می‌رفتم. در عرض راه در شهر دیاربکر به خدمت شیخ معموری و محترمی رسیدم و در مدت سه روز که از استفاضه‌ی فیض خدمت ایشان مسرور و بهره‌یاب می‌گردیدم، روزی صحبت از بی‌اعتنایی دنیا و بی‌وفایی اهل روزگار در میان بود.

خلاصه‌ی حکایت این است که در شام پیرمردی اسرار خود را به زنش بازگو می‌کند. روزی پاشایی مقداری طلا به امانت به او می‌سپارد. پیرمرد جعبه‌ی طلا را به زنش سپرد. چند روز دیگر که پاشا فوت کرد، تاجر غافل از عواقب امور، از ماجرا مسرور گردید و برای رد گم کردن مدتی به حلب رفت. زن نیز که با جوانی معاشقه داشت و جعبه را به او داد و پس از بازگشت پیرمرد ادعا می‌کند که همه را دزد برده است. پیرمرد نیز چند روزی بیش دوام نمی‌آورد «غصه به دل ریخته، مریض گشت و روز به روز بر شدت یافته، درگذشت.»

پس از نقل این حکایت سه ملاحظه می‌آورد:

ملاحظه‌ی نخست آن که نباید آدمی زن و یا نوکر خود را آزاد و رها سازد.

ملاحظه‌ی دوم آن که کمال مرحمت و محبت شوهر در حق زن و آقا به نوکر آن است که از

خانم به اندرون آمد و پشت سر هر چه در را کوبیدن گرفت. و خان نیز با پای برهنه خود را به خانم رسانید. سؤال و جواب می‌کنند:

خان خانم، خانم!

خانم زهر مار:

خان چرا همچین می‌کنی؟

خانم تا چشمت کور بشود.

خان یواش حرف بزن رسوایم کردی، آخر مردم می‌شنوند.

خانم مردم سگ کی‌ست، پول‌ها را باختی زبان هم داری، آخر لیره‌های زیر بازو...

خان برو گم شو مرده شور زیر بازوهای را ببرد، یواش!

خانم بلند می‌گویم تا بشنوند، ای بی‌حیا، لیره‌ها از یادم نمی‌رود.

خان مگر لیره‌ها مال پدرت بود؟

خانم ای بی‌شرم، چه غلط کردی که اسم پدر [مرا] بردی.

خلاصه، خانم و خان به هم چسبیدند از صدای زد و خورد این‌ها و قیل و قال کنیزان در و دیوار از زن و بچه‌ی همسایگان تماشا گاه نظاره گیان گردید. هنگامه بر پاست، که گوش نشنیده و چشمی ندیده است. کنیز داد می‌کند:

«ای خانم زلفهای آقا را بریده، همه را کندی حیف نیست؟»

گیس سفید فریاد می‌کشد: «ای وای! ای وای! آقا به شکم خانم می‌زنی که آبستن است.»

«خان می‌گوید: ای سلیطه، انگشتم را می‌جوی؟ ول کن!»

خانم می‌گوید: «ای فلان فلان شده، فردا ببین چه بلا سرت می‌آورم.»

ادای حقوق ایشان غفلت نورزد و آن چه لازم است به آنان بدهد.

ملاحظه‌ی سوم آن که نوکر و اقوام و اتباع خود را در تحت فرمان زن ندهد و هر یک را به قدر اندازه و شأن و مقام خود نگهدارد.

فصل چهارم

عنوان این فصل «صرف نظر از حسب و نسب، تحصیل کمالات در خور استعدادهای خود انسان است.»

در این فصل نیز مقدمه‌ای دارد و پس از آن دو حکایت آورده است. مقدمه چنین است:

و خود مثل زیر را هم می آورد که: «از کوزه همان برون تراود که در اوست.»

خلاصه‌ی حکایت دوم نیز چنین است که مردی فقیر پسری با ذکاوت داشت، اما پدر «که برای مخارج یومیه معطل و در نزد طلبکاران مستأصل» بود، نتوانست او را به مکتب بفرستد. ولی فرزند خود در اثر استعداد ذاتی با خودآموختگی به تحصیل زبان‌های فارسی، عربی و فرانسه پرداخته، موقعیت ممتازی در جامعه یافت و لقب «میرزا» گرفت.

در پایان فصل به موضوع کلامی «جبر و اختیار» می‌پردازد و می‌گوید:

«انسان در جمیع امور و مهمات، متوسل به قدرت و رفتار کامله‌ی حضرت جلّ و علا بوده، به قدر تکلیف خود حرکت نماید...»

فصل پنجم

فصل پنجم «در بیان شکر نعمت و کفران» است. در این فصل نیز مقدمه‌ای دارد و در آن تأکید می‌کند و می‌گوید:

ای عزیز، مرد عاقل و انسان کامل آن است که تکیه بر حسب و نسب و مال و دولت پدر و مادر ننماید و به اقتضای حسن استعداد فطری و جوهر جبلی تهذیب اخلاق و تحصیل آداب بکند. ادب پیرایه‌ی جداست و حسن خلق شکوه روح آمد. و غرور و شجاعت و دولت پدر از تربیت و ترقی غیرت و استعداد و ماهیت ذاتی، بر شأن و رتبت می‌افزاید. چنان که هر دو را به چشم عبرت دیده شده و مشاهده گشته و به عرض می‌رسد.

خلاصه‌ی حکایت نخست این است که فردی اهتمام زیادی در تربیت فرزندش داشت اما «چون قامت تربیتش از لباس استعداد و قابلیت عاری و بری بود، هر چه سعی کردند، سودی نبخشید.» و فرزند پس از مرگ پدر به کژ راهه و انحراف افتاد و مردم «قطع نظر از این که سلام او را نگیرند، نسبت سفاهت و جنونش می‌دهند.»

نظریه‌ی تربیتی میرزا آقا در این حکایت نفی تأثیر تربیت بر نااهل است و به جبلت و موروثی بودن خلق و خو تأکید دارد. مانند سعدی که گوید: «تربیت نااهل را چون گردکان بر گنبد است.»

در بیان مکافات عمل است

میرزا آقا پیش از آوردن سه حکایت در موضوعی مکافات عمل، حسن سلوک با همگان و پرهیز از اجتناب و اذیت و آزار را از بهترین خصایص و نیکوترین صفات آدمی می‌شمارد و می‌گوید: «بدون شک و شبهه، درهای انتقام و مکافات باز است و خداوند منتقم و بنده نواز.»

و آن‌گاه به حکایت در بیان مکافات نیکی می‌پردازد. حکایت مربوط به سال ۱۲۷۹ هـ است که نویسنده گوید:

«... قسمتی از غنایم را به اسلامبول کشیده و از آن‌جا می‌بردم به سمت بغداد. در اسلامبول به کشتی بخار می‌نشیند و پس از سه شبانروز به بندر اسکندرون می‌رسد و شبانه همراه محمد بیگ طبیب نظام و عصمت پاشا، از طریق جاده‌ای سنگلاخ راهی حلب می‌شود. او در جاده از اسب می‌افتد و پایش می‌شکند. محمد بیگ او را سوار استری می‌کند و با سه نفر محافظ گسیل می‌دارد و امر می‌کند که در حلب به کاروانسرای که عجم (= اهل ایران) در آن‌جا سکونت دارند ببرند.» «... از مستحفظین التماس نمودم که مرا در کاروانسرای عجم‌ها ببرند. و از بس که عجم‌های آن‌جا با کاروانسرادارها بدرفتاری نموده بودند، به در هر کاروانسرا که رسیدیم، انکار نمودند که در این‌جا، عجم نیست! و به هیچ‌جا راهم ندادند.»

تا آن‌که در بازار به یک عجم (= ایرانی) برمی‌خورد و از او می‌خواهد «یک شب مرا در جایی راه بدهند تا چاره‌ی پای شکسته نمایم.» خلاصه، آن ایرانی برایش منزلی تهیه می‌کند و در آن‌جا، جوانی وی را می‌شناسد و

«ای عزیز، در هیچ وقت و مقام، مراتب شکرگزاری و قدر نعمت را از دست مده و این طریقه‌ی خجسته را بر طاق نسیان و غفلت منه.» او می‌گوید:

«فضلیت هیچ عملی در دین‌داری و خداترسی، بهتر و بالاتر از شکرگویی و قدردانی نبوده و نیست.»

جملات زیبا و مسجع زیر در همین فصل است: حمد خداوند را به جا بیار، و از کفران اندیشه مدار. شاکری را پیشه کن و از کفران اندیشه دار.

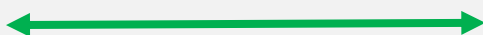
میرزا آقا پس از این مقدمه‌ی کوتاه، حکایتی از زندگی خود نقل می‌کند و می‌گوید روزگاری در مقامات عالیه بوده است، روزی از رفتار نوکران خود با مهمانانش، برآشفته و با خشم و عصبانیت هر چه بلورجات داشته، شکسته بود. پس از آن حادثه به ناداری و فقر افتاده بود.

به خلاف آن روزگار که خود گوید: بختم یار بود و مساعدت روزگار، اسباب معیشتم فراهم بود و عزت و نعمتم به دام»، «چند وقتی طول نکشید که نعمت مبدل به نعمت و عزت مبدل به ذلت گشت.

در آن حال به خود می‌آید و به روایت خودش: «... متنبه شده، فی‌الغور مشت خاکی از زمین برداشتم و بر دهن زدم و به سجده افتاده و به خالق بخشنده لابه کردم.»

در پایان حکایت گوید:

اغفرلی الذُّنُوبِ التی بغیر النِّعمِ خداوند کریم جمیع بندگان خود را از شر نفس سرکش و شقی و مراتب کبر و غرور و خودبینی محافظت فرماید، گوش شنوا و چشم بینا دهاد که بندگان ضعیف قدر نعمت بدانند و شکر دولت بجا آورند.

ماجرای باز گفتند. چون مطلب واضح بود و عمل لایح، سارقین را حکم بر حبس دادم. سپس آن حاکم از بدرفتاری‌های دیگر خود نیز با محبوسان و دیگران گفت و در انتها ادامه داد: باری فقره ستم ماجرای بر دزدان و چوب زدن آن مرد بی‌گناه در ماه شعبان اتفاق افتاده بود که ناگاه در شب یازدهم شهر شوال آن سال مکافات مجسم شد. بهمان طور بی‌گناه چوبیم زدند و یک تا پیرهن چون دزد و قاتلانم در اتاق حبس کردند.

و در انتهای این سه حکایت نویسنده نتیجه می‌گیرد:

اگر اندکی در این نکات تأمل و تعقل فرمائی، خواهی دریافت بلکه عین الیقین خواهی دید که مکافات هر عمل بنی نوع آدم واضح است و محسوس است و مجسم. پس پناه باید برد به خدا و بر ذات پاک واجب الوجود از این قسم تنبیه و مکافات که چوب و چماق و ضرب و شکنجه و کشته شدن در مقابل آن راحت است و نعمت است.

فصل هفتم

عنوان فصل هفتم «در بیان حق‌شناسی و سپاس‌گویی و پاس‌نیکی» است. بر این فصل هم مقدمه‌ای آورده و گفته است که:

هر گاه شخصی نیکی کسی را پوشیده دارد در یک فقره دو ظلم کرده است. اولاً تکرار روی کار عمل خیر کسی ادای حقوق نیکی کننده است. اگر نکردی یک ظلم. ثانیاً اظهار خوبی شخص موجب تشویق و ترغیب خود او و سایرین است در خیرات و احسان اگر این را هم بجا نیاوردی این دو ظلم.

«فریاد کشید و بر روی پاهایم افتاد، گفت: «قربانت بگردم، تو کجا، این‌جا کجا و این‌چه حالت؟ من چنین روزی را از خدا می‌خواستم که توانم تو را خدمت نمایم و نیکی را که به من کردی تلافی کنم.»

در آن‌جا پنجاه و سه روز می‌ماند و به کمک آن جوان مداوا می‌شود.

اما، **حکایت دوم:**

میرزا آقا پس از آن حکایت کوتاه دیگری نقل می‌کند به این مضمون که:

روزی از والدهی ماجدهی آقاخان محلّاتی می‌پرسند:

«آیا این راست است که مریدهای حاجی میرزا هادی از سرکاره برسید آیا این راست می‌گویند که مریدهای شما وقتی که دست آن‌ها به شما نمی‌رسد نذرها و نقدها را به حیث کما در دریا می‌ریزند و اعتقاد ایشان است که نذورات در هر جا باشد به شما می‌رسد؟

او می‌گوید: «بلی مریدهای ما در **هند** پول می‌ریزند به دریا و از حوض سردابه‌ی **حاج میرزا هادی** سردرمی‌آورد و به ما می‌رسد!»

میرزا آقا در استنتاج از این حکایت می‌گوید:

«معامله‌ی خدایی، نقد و نسیه و دور و نزدیک ندارد. در **بغداد** می‌دهی، در **حلب** به تو می‌رسد.

در **هند** می‌دهی و در **بغداد** می‌گیری.»

حکایت سوم از زبان یکی از معمرین روزگار نویسنده است که می‌گوید:

من وقتی در صفحات بلوچستان حاکم شهری بودم و امر جمعی، از قضا روزی دو سه نفر نترد که در بازار برفت (برفته) آشکار کرده و عین مال در دست آن‌ها گرفته بودند. نزد من آوردند و

حضرت لم یزل و لایزال چنان است که همه‌ی ما بندگان روسیاه را در راه مرحمت خدائی از لباس مروت و حق شناسی عاری نفرماید و تقصیر سیّات را بر ما نگیرد.

فصل هشتم

فصل هشتم رساله‌ی اخلاقیه در موضوع مذمت و منع کسانى است که نخوانده و دعوت نشده به جای می‌روند و یا این که کسی را به طفیلی به آن جا می‌برند. در این جا نیز مقدمه‌ای روان در شرح موضوع آورده و سپس حکایتی نقل کرده است. این حکایت نیز از زندگی خود نویسنده اخذ شده است. حکایت از ماجرای روزگاری است که می‌گوید:

موجب کم داشته و مخارج زیاد، مقروض بودم و پریشان، مفلوک بودم و حیران. در چنین حالی عصر وقتی به خانه می‌آمده، پول اندکی داشته و در اندیشه بوده که با آن پول چگونه خواهد توانست مواد شام خانهاش را تهیه کند که ناگهان دیدم یک نفر از خویشان بسیار دور زلم که قریب به اجتهاد است، با پشت نه نفر از ریش سفیدان بلوک و دهات با یک اسب و قاطر که سر و کار با دیونی داشته‌اند تشریف آورده در اتاق نشستند. چه عرض کنم چشم من که بر اینها افتاد، از پریشانی و بی‌پولی که داشتم از سر تا پای بدنم خشک شد و زبانم (و) ناطقه‌ام لال گردید و سوای لفظ «سلام» حرفی بر زبانم جاری نشد.

سپس حکایتی را مبنی بر احسانی که از یک «زن مخدره‌ی عقیفه‌ی خراسانی» دیده، نقل می‌کند که در سال وفات محمدشاه قاجار در خراسان شورش رخ داد بدین‌گونه که «ترک کیشی» راه افتاد:

در طغیان سالاری‌ها... دو ساعت از شب گذشته، آن شورش و خون‌ریزی در گرفت و قتل و غارت اتراک شروع شد. من بنده از شب ۲۶ تا روز نهم شهر ذی‌حجه الحرام که روز عرفه باشد، در ارک

مشهد مقدس مثل سایر ارکیهای متحصن و متأمل انواع صدمات و اقسام زحمات قحطی نان و هول جان بودم و دیدم آنچه که بایست دید. تا آن که یکی از نوکرها او را به خانه‌ای برد و به حکم سالار در کوچه و بازار جار کشیدند که هر کس از اهل شهر بماند خود کشته و مالش یغما و خونش به گردن خودش خواهد بود.

در مشهد زنی که میرزا آقا به منزل او پناه برده بود،

شخصی موسوم به حاج رستم را به او معرفی می‌کند که یاری‌اش نماید و به شاهرود برود. مدتی در خانه‌ی آن زن پناه می‌گیرد و سپس به شاهرود می‌رود.

در انتهای حکایت می‌گوید

از آن وقت تا بحال آنی از خیال آن نیکی‌ها و طرز محبت و مردانگی‌های آنها غافل نیستم و تا جان در بدن دارم، شکر گزارم. امید از کرم عمیم

اعتماد و دوستی نیستند. در این باب پای بندی خود را به دین اسلام نشان می‌دهد و پیروان هر دینی را نیز محترم می‌شمارد و می‌گوید:

بدانکه محبوس نظر به آن کیش و آئینی که دارد، از اذیت و آزار بندگان خدا باز یک ملاحظه و اندیشه دارد، و این طایفه لامذهب اگر دنیا اهل عالم را آتش گرفته بسوزاند باکی ندارند و بغیر از خویش و استراحت خویشتن [نمی‌خواهند] چنانکه در این عهد و روزگار بسی گرگان آدم خوار در لباس گوسفند [اسم] درویش و فقیر را بر خود بسته، دام تزویر و ریا را در سر راه هر بیچاره ساده لوح گسترده، در قول درویشند و در فعل مایه‌ی تشویش. طالب ازدحام و راغب راهزنی خاص و عام می‌باشند. حاشا و کلا وارستگان دنیا و مردان راه خدا را از اجتماع انام و دست بوس عوام چه اعتبار و سر حلقه‌ی دایره‌ی طریقت و مرشدین ملت را با جلب منفعت و جمع کردن مال و دولت چه کار. یله هشدار در این بادیه طرارانند.

فصل دهم

عنوان فصل دهم «در بیان بازداشتن دوستان از اعمال شنیعه» است. در این فصل نیز پیش از آوردن حکایتی از زندگی خود، بحثی مستوفی در باب این که چگونه شخصی را باید به رفاقت برگزید بحث می‌کند و پنج شرط برای این کار قائل می‌شود:

اول دوستی و مودت باید برای شخص محض بوده باشد نه از برای احتیاج و جهات دیگر از قبیل مال و دولت و شأن و رتبت.

دوم رفیق آنست که معایب تو را بدون اغماض و بلامضایقه با تو بگوید و مخفی ننماید و در حرکات و رفتار بهیچوجه تملق نکند.

تا آن که به در خانه‌ی یکی از رفیقان سلیم النفس خود می‌رود و مقداری پول از او می‌گیرد و «روغن و گوشت و نان و وسائل سائر هر یک را از جایی تهیه می‌کند.»

سرانجام سفره پهن می‌کند و

عرض کردم جناب آقا بسم الله غذا میل بفرمائید. آقا چه کردند در کمال متانت تسبیح برداشته استخاره می‌فرمایند که بخورند یا نخورند و اگر بخورند چه قدر بخورند. حالا به دقت تصور بفرمائید ببینید من بیچاره چه حالتی باید داشته باشم و به این آقا چه عرض کنم. آخر ای آقای مسلمان این استخاره می‌خواستی قبل از آمدن به خانه خراب بکنی و به خدا، به پیغمبر، به امام یقیناً خوب نمی‌آمد.

در انجام فصل از خوانندگان می‌خواهد که «ان شاء الله ذکر این حکایت را حمل بر اکره مهمان نخواهند فرمود، منظور حفظ مراتب حسن سلوک و قاعده‌دانی است نه چیز دیگر.»

فصل نهم

موضوع فصل نهم «مداومت و استقامت در امور و پایداری در انجام تکالیف» است. در این فصل به جای حکایت، چهار نکته و اندرز مهم آورده است. **نخست** این که شخص در کار و وظایف خود مسامحه روا ندارد و کار امروز را به فردا نیفکند که در غیر این صورت ضرر می‌کند.

دوم آن که در کار و زندگی پیش رفتن و ترقی کردن را مدنظر داشته باشد و پیوسته در این اندیشه سیر کند.

سوم آن که با کسی بی‌جهت به مخالفت نپردازد و برای خود دشمن تراشی نکند.

چهارم آن که با افراد ناباب دوستی نکند به ویژه افراد فاسد العقیده و لامذهب که شایسته‌ی

جواب: چه برتری دارد محض فعل است یا به دلیل و برهان. اگر آدمی به کد یمین و غرق جبین کسب روزی حلال بکند چه علت دارد که محتاج و خدمت گذار دیگری بوده باشد؟

سؤال: بلی درست، اما حرف من در تشخیص و بزرگی است و ترقی است. می‌بینی آحاد ناس از اولی درجه نوکری می‌تواند به رتبت صدارت عظمی برسد و انواع مراتب ترقی و افتخار حاصل نماید و تسلط به رعیت کسبه داشته باشد، ولی در کاسبی اینقدرها ترقی و تسلط نیست و نبوده.

جواب: این فرمایشات صحیح است. ولی اگر درست ملاحظه نمائید، باز آن تسلط و اقتدار محتاج برکاسب و رعیت بوده است. هر گاه تجارت و زراعت رعیت نباشد، و مالیات ندهد، بزرگان شما از کجا گذران می‌کنند و امر معیشت ایشان از چه ممر فراهم است؟

سؤال: شما مگر نمی‌بیند بهترین نعمت‌های دنیا در عمارت عالیه و البسه‌ی فاخر و اسباب تجمل مال و منال عزت و راحت همه در طایفه نوکر باب جمع است و رعایا ابدًا از این لذایذ و اقتدار بهره و حسی ندارند مگر اتفاقاً در یک دوره آن هم بسیار کم و مختصر.

جواب: اگر انصاف دارید در عرایض من قدری تأمل و تدبیر بفرمائید، آن وقت ملتفت می‌شوید که دنیا چه خبر است. می‌فرمائید بزرگی عبارت از مذهب و مرتبه است و مال و منال و اسباب تجمل.

پس از آوردن این گفتگو حکایت از زندگی خود در تبریز که در شغل دولتی کار می‌کرده و ماهی ۲۰ تومان مواجب می‌گرفته، سخن می‌راند و خود را با جوانی جوراب فروش که در آن زمان با هم رفاقت داشتند مقایسه می‌کند و می‌گوید:

من که ماهی بیست تومان نقد داشتم به او که در سال صد تومان مایه داشت همه محتاج او بودم و از برای صد دینار وجه نقد هر روز می‌بایست آدم فرستاد در نزد او گردن کج نماید و پول بگیرد. حالا سنجید

سیم در تحمل زحمات و بردباری و بذل مال همیشه تقدم بر تو جوید و در این مورد همواره بر دیگران سبقت ورزد.

چهارم آن چیزی که خود اکراه دارد، بر رفیق خود نپسندد.

پنجم از ارتکاب ملامی و مناهی و از اشتغال در اعمال شنیعه و قبیحه حتی الامکان رفیق خود را منع نماید و نگذارد مرتکب فعل ناشایسته بگردد.

موضوع حکایت که از زندگی خود اخذ کرده است، منع رفیق از هوس‌بازی و میل به زنان و سوق او به احترام بر همسر حلال خود است. و در انجام فصل به عنوان نتیجه می‌گوید:

معلوم است اگر عمل بد در دنیا عاقبت خوبی داشت، اینهمه ابنیه و اولیاء سلام الله علیهم و حکما و ناصحین زحمت‌ها بی‌جا نمی‌کشیدند و اینهمه کتب و اخبار از برای ما نمی‌گذاشتند. این است که پدران تجربه آموز و مادران محبت و دلسوز دائم الاوقات اولاد خود را از مجالست مردمان بی‌تربیت و نانجیب منع می‌نمایند و به مؤانست و معاشرت رفیق درست کار نجیب و باحیا ترغیب و تحریص می‌فرمایند.

فصل یازدهم

عنوان فصل یازدهم «در بیان تربیت اولاد و تعلیم علم و کسب معرفت» است. در مقدمه می‌گوید که پس از تعلیم واجبات مذهبی باید فرزند را با علوم و فنون آشنا ساخت و در صورت عدم امکان به آن باید «او را به کسب صنعت و حرفه و آموختن هنر مجبور ساخت» تا این که در بزرگی، از بیکاری برای امر معیشت لابد نماند و نوکری کسی را اختیار ننماید. در مقدمه و پیش از آوردن حکایت، به نقل دیالوگی می‌پردازد که خود در مجلسی شاهد آن بوده است.

سؤال و جواب از نوکری و کاسبی

سؤال: اگر کسی پرسد کاسبی بهتر است یا نوکربابی، من می‌گویم نوکرباب از حیثیت تشخص بر کسبه برتری داشته باشد.

بی‌شرم‌ترین، اشخاص و بی‌حیات‌ترین مردم طایفه‌ی قمارباز است و جماعت حیل‌ت پرداز... در میان هر سلسله ننگی و عاری است الا در سلسله‌ی قمارباز و صفات آنان را دروغ‌گویی، بدقولی، سرقت، بی‌عاری و ... می‌داند.

دوم آن که می‌گوید:

«عزیز من! هیچ وقت غیرت و حمیت ملت خود را از دست مده زیرا که تعصب ملی صفت مخصوص مردان است و بی‌غیرتی و بی‌حمیتی مخصوص نامردان.»
سوم «درست حساب و درست قول بودن با مردم که صاحب این صفات بر حسب اعتبار و اعتماد، شریک مال مردم است و همیشه حاجت رواست.»

چهارم سرزنش نکردن و طعنه نزدن بر کسی که عیبی خدایی نظیر کور بودن و یا لنگ بودن داشته باشد.

پنجم پرهیز از سخن چینی و نمایی و او را «رو سیاه‌ترین اهل روزگار» می‌نامد.

ششم: هیچوقت بی‌تامل و ملاحظه حرف مزین مبادا وقتی حرف از دهن بیرون آید که باعث هزار گونه خجالت و انفعال و مایه هزار قسم فتنه و جنگ و جدال بشود. پس موقع و مقام و یمین و یسار مطلبی را درست ملاحظه بکن و حرف را دو دفعه از دهن برگردان و دفعه سیم بگو.

نکو گو اگر دیر گوئی چه غم

همین‌گونه تا پایان فصل اندرزهایی مفید با نثر مسجع زیبا و آوردن شواهد و امثال از متون نظم و نثر فارسی بیان می‌دارد.

خاتمه

مؤلف در انتهای تألیف خود بخشی باعنوان خاتمه دارد که به تقلید از باب هشتم **گلستان سعدی** یعنی باب «در آداب صحبت» حاوی نکات تربیتی و اندرزهایی است که به نثری زیبا نگاشته شده است.

که نوکری چه چیزی است و کاسبی چه لذتی دارد و استراحت دارد.

فصل دوازدهم

عنوان این فصل «در بیان مذمت خست و شرح این صفت ملامت اثر» است. او می‌گوید:

و بدترین صفات عالم و آدم خست است و لثامت و دنائت، زیرا که کراهت و سخاوت مایه هر گونه محبت است و شهرت نیست و لثامت سبب هزار قسم کراهت است و نفرت. این حیف است که شخص کامل به اندک عقلی خود را در نظرها خوار نماید و به جهت دنائت طبع و خست مذموم و مردود هم جنسان خود گردد.

سپس، حکایت حاج محمود را می‌آورد که خود نمی‌خورد و خانواده‌اش را در عسرت و تنگدستی ننگه می‌داشت و پس از مرگش، زنش با جوانی ازدواج کرد و اموال بازمانده از او را پایمال ساخت. در در انتهای حکایت، به اندرز می‌گوید:

دیدهی بصیرت بگشای و از حالت غفلت به در آی، کی انصاف بوده است که در آن کوری باطن با این همه زحمت و مرارت مال و دولت اندوخته نمایی، در وجود خود و عیال و اطفال از خست و لثامت سخت بگیری، آخر الامر بگذاری و بروی، دیگران آن مال و دولت را با زن و دختر تو تصرف نمایند و بخورند و عیش بکنند و تو را مذمت و ملالت بدارند. و حال آنکه چندین نفر را دیدی که حالش چه بوده و مالش چه شد، که اندوخت و که برد، که جمع کرد و که خورد.

فصل سیزدهم

نمایشنامه‌ی حاج مرشد کیمیاگر را دربردارد.

فصل چهاردهم

این فصل در موضوع «آداب معاشرت» و حاوی نصایحی چند است:

نخست پرهیز از معاشرت با قماربازان است. وی آنان را «بی‌شرم‌ترین اشخاص و بی‌حیات‌ترین مردم» نام می‌دهد:

روانی معرفی می کنند و نحوه تاثیرگذاری متغیرها در تعاملات اجتماعی را توضیح می دهند.

بین روانشناسی اجتماعی با جامعه شناسی یک تفاوت عمده وجود دارد. در روانشناسی اجتماعی رفتار افراد در گروه به عنوان یک عضو از گروه مورد توجه واقع می گردد. این در حالی است که در جامعه شناسی کلیات یک جامعه نظیر مهاجرت، آمار و پیش روی جامعه به یک گرایش ویژه مدنظر قرار می گیرد.

کاربرد روانشناسی اجتماعی در ملل گوناگون اصلی ترین کاربرد روانشناسی اجتماعی در سطح جامعه به بهبود روابط انسان ها اختصاص دارد.

روانشناسی اجتماعی در خصوص تقویت روابط به ارائه تکنیک های ارتباطی می پردازد. در واقع روانشناسی اجتماعی یک علم است که به منظور بهینه سازی رفتار های اجتماعی، تعامل و تقابل افراد جامعه را بررسی می کند و بهترین روش ها را ارائه می سازد.

جامعه مقرر ارتباطات و رفتارها به شمار می رود. گردانندگان نظام اجتماعی در راستای تداوم زندگی بشر در اجتماع به ایجاد ارزش و هنجار های اجتماعی می پردازند. زمانی که افراد جامعه از ارزش های موجود در فرهنگ پیروی کنند، ساختار جامعه را شکل می دهند.

روانشناسی اجتماعی بر آن است که ضمن حفظ ارزش های اجتماعی، یک ارتباط را میان اعضا جامعه و ارزش های انسانی برقرار سازد. بدین ترتیب موجبات رشد و تعالی فراهم می گردد.

موضوعات روانشناسی اجتماعی چیست؟

به طور کلی موضوعات روانشناسی اجتماعی شامل پدیده های درون فردی و پدیده های بین فردی می شود.

پدیده های درون فردی

خود پنداره

خودپنداره به مجموع باور هایی اطلاق می شود که فرد درباره خود آگاهی دارد. خودپنداره متشکل از

روانشناسی اجتماعی چیست؟

تهیه و تنظیم: دکتر حسین شرقی دره جک

یکی از روش های مطالعه علمی، روانشناسی اجتماعی است که در خصوص درک ماهیت و علت رفتار های فردی در سطح اجتماع طراحی شده است. روانشناسی اجتماعی به مطالعه علمی چگونگی تاثیر افکار و احساسات افراد از حضور دیگران اطلاق می گردد. موضوعات روانشناسی اجتماعی شامل پدیده های درون فردی و پدیده های بین فردی می شود. ما در این مقاله قصد داریم درباره "روانشناسی اجتماعی چیست؟" اطلاعاتی را ارائه دهیم.

روانشناسی اجتماعی چیست؟

روانشناسی اجتماعی یک مطالعه علمی به شمار می رود که با هدف درک علت و ماهیت رفتار های فردی در سطح اجتماع طراحی شده است. در واقع روانشناسی اجتماعی روش هایی را بررسی می کند که در شکل گیری احساسات، رفتار و افکار مردم نقش بسزایی دارند. به عبارتی دیگر روانشناسی اجتماعی به مطالعه علمی چگونگی تاثیر افکار، رفتار و احساسات افراد از حضور واقعی و تصویری دیگران اطلاق می شود.

در روانشناسی اجتماعی به مشکلات، موضوعات و مسائل موجود در روانشناسی و جامعه تمرکز می شود.

روانشناس های اجتماعی عمدتاً رفتار انسان را به عنوان نتیجه رابطه میان موقعیت اجتماعی و وضعیت

موضوع تحقیق در شناخت اجتماعی، اسناد است. اسناد نحوه توضیح رفتار فردی و دیگران را توضیح می دهد.

یکی از عنصر های اسناد نسبت دهی علت رفتار به عوامل درونی و بیرونی می باشد. زمانی که علت رفتار به یک عامل درونی نسبت داده می شود، رفتار را از ویژگی های درونی نظیر منش، توانایی و شخصیت بر می شمارد.

این در حالی است که در یک انتساب خارجی رفتار تحت تاثیر عناصر موقعیتی نظیر آب و هوا شکل می گیرد. جالب است بدانید علت رفتار با عوامل پایدار و ناپایدار در ارتباط است.

طرحواره ها

یکی از موضوعات کلیدی شناخت اجتماعی، طرحواره ها هستند. در شناخت اجتماعی باور بر آن است که واقعیت به موجب برخورداری از پیچیدگی به راحتی قابل تشخیص نیست. لذا انسان تمایل دارد جهان را مبنی بر طرحواره ها یا تصاویر ساده واقعیت مشاهده کند.

در واقع طرحواره ها بازنمایی ذهنی تعمیم یافته ای به شمار می روند که دانش را سازماندهی می کنند و در هدایت پردازش اطلاعات نقش دارند.

عملکرد طرحواره ها عمدتاً خودکار و غیر خودکار است که می تواند موجب سوگیری در ادراک و حافظه گردد.

بهتر است بدانید طرحواره ها قادر هستند انتظاراتی را به یک فرد القا نمایند که انسان را به دیدن مفاهیم غیر حقیقی سوق دهند.

اکتشافی

اکتشافی یک میانبر برای شناخت است که به جای سنجش شواهد برای تصمیم گیری در خصوص صرفه جویی در انرژی و زمان به اکتشافات توجه می نماید. هنگامی که افراد احتمال یک نتیجه را بر اساس

جنبه های شناختی به نام طرحواره های خود است. طرحواره های خود شامل باور هایی می شود که افراد درباره خود دارند و در هدایت پردازش اطلاعات خود ارجاعی نقش دارند.

به طور مثال یک رزشکار به صورت فردی اطلاعات مربوط به ورزشکار بودن را نظیر هدف گیری یک شلیک و تشخیص پاس ورودی را پردازش می نماید. بدین ترتیب خودپنداره ها جزئی از هویت انسان به شمار می رود. علاوه بر این اطلاعات خود ارجاعی به اطلاعاتی اطلاق می شود که در خصوص واکنش و پردازش به خود متکی می باشد.

خودپنداره شامل طرحواره های گسترده ای است. به طور مثال برای فردی که شکل ظاهری بدن به عنوان یک خودپنداره حائز اهمیت است، بر اساس توجه به وزن، طرحواره هایی در نظر گرفته می شود.

در حالی که افرادی وجود دارند میزان وزن بدن شام بخش مهمی در زندگی به شمار نمی رود و نسبت به آن صفت بی اهمیت هستند. برای این قبیل افراد ممکن است مجموعه ای از رویداد هایی نظیر لباس نو، خرید مواد غذایی، رفتن به ساحل و غذا خوردن در بیرون از خانه به خودپنداره منجر گردد.

نگرش

نگرش در روانشناسی اجتماعی ارزیابی های آموخته شده به صورت جهانی است که عمل و فکر انسان را تحت تاثیر قرار می دهد. نگرش ها حاکی از بیان اولیه تایید و عدم تایید دارند.

انسان در موقعیت های مختلف تحت تاثیر عوامل گوناگون قرار می گیرد. لذا نگرش های عمومی برای رفتار های خاص پیش بینی های کاربردی را ارائه نمی دهند. به طور مثال ممکن است فردی برای محیط زیست ارزش قائل شود با این وجود حتی یک بطری پلاستیکی را بازیافت ننماید.

شناخت اجتماعی

در شناخت اجتماعی درباره نحوه درک اطلاعات، تفکر و باز خوانی اطلاعات مطالعه می شود. اصلی ترین

پدیده های بین فردی

نفوذ اجتماعی

نفوذ اجتماعی اصطلاحی فراگیر است که به تاثیرات متقاعد کننده افراد در یکدیگر توجه دارد. در روانشناسی اجتماعی از پدیده نفوذ اجتماعی به عنوان یک ارزش اساسی یاد می شود.

مطالعات نفوذ اجتماعی به طرز چشمگیری با تحقیق درباره متقاعد سازی و نگرش ها همپوشانی دارد. علاوه بر این، تاثیر اجتماعی با مطالعه پویایی گروه مرتبط است. علت ارتباط بخشی بین تاثیر اجتماعی و مطالعه پویایی گروه به تاثیر قوی که در گروه های اجتماعی شکل می گیرد، اختصاص می یابد. اصلی ترین حوزه های تاثیر اجتماعی شامل اطاعت، انطباق و تبعیت می گردد.

نخستین حوزه تاثیر اجتماعی به همنوایی اختصاص دارد. همنوایی در معنی تمایل به انجام یک عمل و تفکر کاربرد دارد.

انطباق به تغییراتی که به دلیل درخواست دیگران در رفتار شکل می گیرد، اطلاق می شود. در تعیین سطح انطباق یک فرد هویت اعضای گروه، تخصص، شباهت، انسجام، تعهد و پاسخگویی کمک شایانی می کنند.

یکی از روش های انطباق تکنیک پای در خانه است که در آن متقاعد کننده در وهله اول یک درخواست کوچک را بیان می کند و به مرور میزان درخواست ها را افزایش می دهد.

سومین شکل حوزه تاثیر اجتماعی، اطاعت می باشد. اطاعت به عنوان یک تغییر در رفتار حاصل دستورات مستقیم دیگران است.

پویایی گروه

گروه حاصل برقراری ارتباط بین دو الی چند نفر است. در اکثر موارد گروه ها نسبت به برقراری تعامل و ارتباط تمایل دارند و با تاثیرگذاری بر یکدیگر از هویت مشترکی برخوردار می باشند. اعضای یک گروه

آسانی تصور یک نتیجه تخمین می زنند، اکتشافی رخ می دهد.

بدین ترتیب احتمالان واضح در مقایسه با احتمال هایی که به سخی قابل درک هستند، محتمل تر می باشند که زمینه را برای شکل گیری سوگیری شناختی فراهم می کنند.

سوگیری های شناختی شامل سوگیری پیش بینی، اغراق در پیش بینی های واقعی و سوگیری تایید می شود. سوگیری تایید موجب تمایل به جست و جو و تفسیر اطلاعات می گردد که در تایید پیش فرض های فرد نقش دارد.

اقناع

روش اقناع یا متقاعد سازی یک روش پویا برای تاثیر گذاری به شمار می رود. این روش فعال سعی دارند افراد را به سمت اتخاذ یک ایده، رفتار و نگرش با بهره گیری از ابزار های عقلانی و احساسی رهنمون سازد. اصلی ترین مسیر متقاعد سازی، بر واقعیت مبتنی است و در شکل گیری تغییرات طولانی نقش دارند. جالب است بدانید روش اقناع در خصوص پردازش نیازمند انگیزه است.

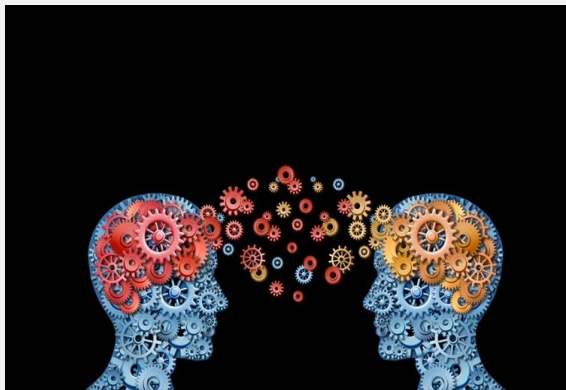
فرآیند متقاعد سازی تحت تاثیر متغیر هایی نظیر ارتباط دهنده، پیام، مخاطب، رسانه و زمینه شکل می گیرد. متغیر ارتباط دهنده دربردارنده ی تخصص، اعتماد، جذبیت و اعتبار است.

متغیر مخاطب بیانگر گونه های مختلف جمعیت شناختی، ترجیحات و ویژگی های شخصیتی می باشد.

متغیر پیام نشان از درجات گسترده ای از علت ها و احساسات دارد. علاوه بر این، متغیر رسانه شامل وسایل ارتباط جمعی نظیر رادیو، تلویزیون، کلمات چاپی و اینترنت می شود.

همچنین متغیر زمینه دربردارنده ی اطلاعات اولیه، محیط و پویایی گروه است.

واقع، به میزانی که دو نفر از نظر نگرش، پیشینه، جهان بینی، محیط و .. با یکدیگر شباهت هایی داشته باشند، احتمال جذب شدن آن ها به یکدیگر افزایش پیدا می کند.

در شکل گیری روابط عاشقانه به ویژه در مراحل اولیه که عمدتاً با اشتیاق همراه است، جذابیت فیزیکی اهمیت دارد. به مرور زمان با تداوم یک رابطه عوامل سازگاری و شباهت ها اهمیت پیدا می کنند.

رابرت استرنبرگ بر این باور است که یک عشق کامل دربردارنده ی سه جزء اصلی نظیر صمیمیت، اشتیاق و تعهد است. بدین ترتیب در صورتی که بین دو نفر اجزا عشق به طور کامل تجربه شود، می توان گفت عشق کامل شکل گرفته است.

نقاط ضعف و قوت روانشناسی اجتماعی روانشناسی اجتماعی در پیش بینی های صریح و روشن عملکرد مناسبی دارد. در این روانشناسی توضیحات از منظر علمی مورد آزمون واقع می شود و تحت شواهد مورد حمایت قرار می گیرد.

علاوه بر این، یکی دیگر از نقاط قوت روانشناسی اجتماعی، تاکید بر اندازه گیری عینی است و آزمایش هایی را در خصوص حمایت و پشتیبانی از نظریه های اجتماع انجام می دهد.

یکی از نقاط ضعف روانشناسی اجتماعی، عدم توجه به تفاوت های فردی است. در این نوع روانشناسی عوامل بیولوژی نظیر تستوسترون مورد توجه قرار نمی گیرد و یک تصویر سطحی از فرایند های اجتماعی ارائه می گردد.

دارای ویژگی های نوظهوری با عنوان مجموعه های اجتماعی هستند که وجه تمایز آن ها به شمار می رود.

مجموعه های اجتماعی شامل روابط، نقش ها و هنجار ها می شوند. هنجار ها انتظاران و قوانینی هستند که اعضای گروه ملزم به رعایت آن ها می باشند.

قوانین و انتظار هایی که برای یک اعضای خاص مسئولیت هایی را به دنبال دارد، نقش گفته می شود. سومین ویژگی در مجموعه های اجتماعی، روابط است که بیانگر الگو های مورد علاقه در یک گروه می شود. علاوه بر این، تفاوت در اعتبار و موقعیت نشان از روابط دارد.

گروه ها ضمن ارائه احساس تعلق و حمایت اجتماعی، به موجب مکمل خودپنداره بودن اهمیت بسزایی دارند. لذا یک گروه قادر است انسان را با عضویت های گروهی که تشکیل دهنده هویت اجتماعی است، تعریف نماید.

در رفتار بین گروهی، هویت اجتماعی مشترک اعضای گروه تاثیر گذار است. این هویت اجتماعی مشترک نشان از نحوه رفتار و درک گروه ها دارد.

در اکثر موارد گروه ها روند تصمیم گیری را تعدیل و بهبود می بخشند. علاوه بر این، گروه ها در عملکرد و تسریع روند بهره وری تاثیر گذار هستند. به طور مثال تسهیل اجتماعی نوعی تمایل به کار کردن در حضور دیگران است. تسهیل اجتماعی با تمایل به بهبود عملکرد در کار های ساده و پیچیده احتمال نتیجه غالب را افزایش می دهد. لذا هیئت ها و کمیته ها برای پویایی یک گروه ارزش ویژه ی قائل هستند.

جذابیت بین فردی یکی از اصلی ترین حوزه های روانشناسی اجتماعی در مطالعه روابط افراد با یکدیگر، جذابیت بین فردی است. به نیرو هایی که انسان را به برقراری روابط عاشقانه، اجتماعی و دوست داشتن سوق می دهند، جذابیت بین فردی اطلاق می شود.

مهم ترین عامل در جذابیت بین فردی آن است که دو فرد خاص به چه میزان مشابه یکدیگر هستند. در

گزیر ووقارلا .
 او یئرش دن تانیمیشدی،
 سیزی تانییان،
 دوغما ائللر آلقیشلادی
 بیر ایفتیخارلا .

حربی ذکا، دمیر یومروق،
 ۴۴ گون و خالق !
 عصرین هله گورمه دیی
 معجوزسیدی .
 آذربایجان آوروپانی
 حیران قویاجاق، -
 اولو اؤندر اؤزو دئییب، -
 تؤولوصیه سیدی .

جناب آلی باش کومان دان،
 وار اولون سیزی،
 نه او یئرش یاددان چیخار،
 نه او یول، نه ایز .
 دییشدیردی آذربایجان
 تاریخیمیزی،
 قاراباغدا او شاهانه
 بیر گزینتینیز .

وطن هیمنیمیز

سفر یولداشیمیز
 آیگون خانیم زئینالووا، حؤرمتله .

باکیدان گنجیه گندن او یوللار،
 منیم کؤنلوم کیمی پاکدی، تمیزدی .

شعیرمیز ŞEİRİMİZ

نریمان حسن زاده
 Nəriman Həsənzadə

QARABAĞ GƏZİNTİSİ قاراباغ گزینتییسی

جناب آلی باش کومان دان،
 وار اولون سیزی،
 نه او یئرش یاددان چیخار،
 نه او یول، نه ایز .
 دییشدیردی آذربایجان
 تاریخیمیزی،
 قاراباغدا او شاهانه
 بیر گزینتینیز .

دئدیلم کی، آتابیدی، -
 جاهان پهلوان،
 قدیم آتا تورپاغینی

او دمیر یومروغا سیغین سین گرک،
بیر منزیل باشینا راحت یول گئدن .
گنجه یوللارینا بیز سلام وئرک،
گله جک ایلله،
سلام، ایندیدن !

آند ایچنلر ...

جناب پرتزیدنتت ایلهام الیئو خانکندن ده کی

تاریخی چیخیشین دا یئتیشن یئنی روحلو گنجلردن ده
دانیشدی .

مؤلف

صینیفده ایلشیب دی
دئدیینیز او گنجلر .
وطنین تالئینی،
اؤز طالعی بیله نلر .
بیر شهید تابوتونا
چیین وئریب گلنلر .
او، آتاسیز، آناسیز،
بونلار - قارداشوزی،
طالعیین سون توهفه سی !
میللی آکادئمییام،
دونیا دا یئنی دونیام !
منیم طلبه لریم !
یئنی بیر شاه اثریم !
یئنی آچیلان سحر !
ایچین ده آند ایچنلر !

میلیون دان

دوققوز نفر :

باریش،

موراد و

آیخان؛

فرید،

او شکیل اوغوللار، شهید اوغوللار،
تورپاغا یازیلیمیش
تاریخیمیزدی .

بیر جاوان، الینده سلاحی، گولور،
او بیرری سنگردن قالخیر آیاغا .
جبهه ده دان یئری تزه سؤکولور،
بیری ده، دوربینله باخیر اوزاغا .

اوردا، شکیللرده وطن هاواسی،
اوردا یازیلمامیش بیر آند وار - قیصاص !
شهید آناسینین خیر-دعاسی،
وطن هیمنیمیزدی،
شاعر، قولاق آس .

قدیم آرخیولری آچین، اوخویون،
هونرله قورویوب، او، صاف لیغینی .
یا باشقا خالقلارلا یاناشی قویون،
پاک لیکلا قورویوب،
قوچاق لیغینی .

هونر سرگی سیدی بو دوغما یوللار،
پاک لیک سرگی سیدی، گتیرین یادا .
او شکیل اوغوللار، شهید اوغوللار،
بوردان سس وئره جک،
یوز ایل سونرا دا .

بیر آنا ایلشیب ایندی یانیم دا،
تانریم !

گئدنلرین اوزی نیدی؟ !
گؤردوم، بیر آه چکیب، گلدی فریادا،
بیلمدیم، سوکوتون او سسی نیدی؟ !

نجات و

حاقان؛

عامل،

طالع و

ائلمار !

فداکار،

تواضوکار ...

اونون اؤزو ده .

سئویب اینسانلاری، او قیمت وئریب،

گؤروبلر آرخادی، او بیر دایاق دی .

قنیره بیر گنجه زمانت وئریب،

بو، عضو سئچیلیب،

او، اؤزو یوخدو .

یوز جان دا چیرپینان او، بیر اورکدی،

هؤکمو اوزسیزدی آندین، نیتین .

اؤمرو-عؤمورلره حصر ائلمکدی،

بلکه، بیر سیرری ده، ابدیتین؟! !

قضنفر معلم، عمیسیسینیز،

همی دوغماسینیز، همی سیزسینیز !

بو آغیر گئدیشه آغیردی دؤزمک،

گؤینبیر وطنین قیزی، اوغلو دا .

اکبر قوشالییا تسللی وئرمک،

شاعر اوربینه، درد اولار بو دا .

بوردا نه تسللی، نه اومید یئری،

بوردا او پاک روحون اؤز صورتی وار .

اونون اورکلرده نیطقی و شعر،

آذربایجان آدلی امانتی وار .

آیاغا قالدیردی، او، هامیمیزی،

قویمازدی،

بیلسه یدی، بیر آغلایان وار .

او، سئودی، سئودیردی تورپاغیمیزی،

تومریسین قانیندان – قانیندا قان وار .

قویمازدی، بیلسه یدی،

بیر آغلایان وار .

او قیز بیر نغمه یدی

قنیره خانیمین خاطره سینه

دونیادان قازانجی بیر قلم-کاغید،

بیر قلبین اودونا او یانا بیلدی .

آنا لایلا سینا اویویان او قیز،

بشر ناله سینه،

اویانا بیلدی .

گوردوک، بختیمیزه دوغان سحر،

عصرین،

اولو اؤندر شاه اسریدی .

ژورنالیست بیر قیزلا او گوروشلری،

اونون، آتا-بالا تۆهفه لریدی .

تورکییه سفری... او دا بیر رومان،

اوخو، ستیرلرین اودونا قیزین .

سن کیمی ایتیردین، جان، آذربایجان،

دئپوتات قیزییدی تورک دونیامیزین !

او قیز بیر نغمه یدی، بیز اوخویوردوق،

قالیر کورسولرده سسی، سؤزو ده .

بیز اونو تاج کیمی باشا قویوردوق،

بیز ده گورونوردوک،

ساغینا باخیرسان، ساغین دا یوخ دو،
 سولونا باخیرسان، سولوندا یوخ دو .
 اولوب، یا اولماییب؟ -
 آغلین دا یوخ دو .
 قولونا گیردیین قولون دا یوخ دو،
 آییلیب گؤرورسن، یانین بوش قالیب،
 قولاق حسرت قالیب، گؤز چاش-باش قالیب .

دونیانین سیرری

-شاعر، یئنه یازیرسانمی؟ -
 سوال وئردی بیری، منه .
 تانیتماق ایسته دی یقین،
 من ده کی شاعری، منه .

آخشام اولور، صباح اولور،
 من یازماسام، گونا اولور .
 یازان زامان آگاه اولور،
 بو دونیانین سیرری منه .
 سویوماسین اود نفسین،
 اوزی یوخ دو هئج کسین .
 اولو تانیریم چوخ گؤرمه سین،
 اؤز وئردی شعری منه .

محبت

حؤرمتلی خالق آرتیستی موراد داداشووا

او گؤروش، تاریخی بیر تاماشایدی،
 یغریشی باشقایدی موراد بین ده .
 دئییرم، حیات دا کاش ساغ اولایدی،
 اؤزو ال چالایدی،
 یوزایللیین ده .

اٹشیده جکدی

قلم دوستلاریما

بیر سس هارایلادی موشفیقی حاقدان،
 ناراحات ائلین شاعری نیدی؟!
 «شاعره م سؤیلییر یئرین دن دوران،
 آدامین اوزون ده حیا گر کدی .»
 چاخان شیمشک ایدی، اسن بیر کولک،
 بیر دئدی،
 تا بیر ده او دئمه یه جک .

او، دونه ن دوغولان بیر گله جک دی،
 او، بیزی هر یاش دا اٹشیده جک دی .

رقص ائل یه - ائل یه

او قیز منی رقصه دعوت ائلدی،
 رقص ائل یه - ائل یه .
 بو دعوتی بیر آز خلوت ائلدی،
 رقص ائل یه - ائل یه .
 بو خلوت ده گؤردوم خیففت ائلدی،
 رقص ائل یه - ائل یه .
 پاکیزه نین قیزیام من، - دئییردی،
 رقص ائل یه - ائل یه .
 ساچلارینین عطری منه دییردی،
 رقص ائل یه - ائل یه .
 بیر گؤزه لی خاطرلادیم او دم ده،
 رقص ائل یه - ائل یه .
 ایلك گؤروشون سون حسرتی سینهم ده،
 رقص ائل یه - ائل یه ...

معجزه

اینسانلار گؤر نئجه حییف اولورلار،
 بیلیمیرسن هارایا «قیب» اولورلار .

تاریخ او مکتوبون او خوجوسویدو

لنین آتاتورک یاردیم ائلدی،
دئدیله، تورک آزادی، آنتانتا بؤیوک .
-روس دان آلدیغیمیز بورجدو بو، - دئدی،
تورکون خیلاصکاری داهی آتاتورک .

قیزیل پول گؤندردی دوکتور نریمان،
اؤلکه دن نفت گئتدی سیستم نرله .
تورکیه مرد چیخدی سون ایمتاحان دان،
سنگردن-سنگره، یالینیز ظفرله .

«نه قدر بورجوموز وار ایندی بیزیم؟» -
آتاتورک دئییردی آذربایجانا .
«قارداشیم، ابدی سیندی بو تیلسیم» -
مکتوب دا گؤندردی، او، نریمانا .

مکتوب گزدی ال-ال، دولاشدی ال-ال،
سؤیکه دی الینی دوکتور، باشینا .
بورج اوسته گلن ده، هر شئیدن اول،
فیکرینی بیلدیردی تورک قارداشینا .

«یوخ، قارداش-قارداشا بورج وئرمیر هئچ واخت»،
جاواب مکتوبونون ایلک سؤزو بویدو .
دونن او مکتوبا سس وئردی بیر خالق،
تاریخ، او مکتوبون اوخوجوسویدو .

یاییردی نورونو آچیلان سحر،
میللت اوپانمیشدی بیر نفر کیمی .
گۆره نلر دئییردی، گۆرممیش دیلر،
نه تورکیه کیمی، نه تورکلر کیمی،
بئله بیر عوزسیز وطنپوروی .

سن بیر عابده سن، ای تورک عسگری !

زامان دایانمیشدی، آنلار اؤتوردو،
موراد صحنه دیدی، حکمت صحنه سی !

حیدری حیدره تقدیم ائدیردی،
احسن داداشوون اوغول نوه سی .

آددیمی تمکین لی، باخیشی حساس،
سسین ده بیر اووسون، سالون دا سوکوت !
ائله کی، او دین دی، دانیشدی آز-آز،
ال وئریب گؤروشو ...
دیشدی موحیط .

بیز اوندا گؤردوک کی، آغزی دعالی،
موراد هر سؤزونون تأثیرین ده دیر .
بیر «حیدر» صحنه ده
- درین، معنالی - !
بیر حیدر سالون دا اوغونوب گئدیر .

سنین اورینه عشقی، اولفتی،
وئره ن او قوه یه، او گوجه احسن !
او داهی اینسانا، بو محبتی،
اؤزو ده، صحنه دن اعلان ائدیرسن !

من ده سالوندا دیدیم، اوندا یوزو ده،
میللت حیران ایدی او بؤیوک آدا .
شان لی سرکرده میز ایله هام اؤزو ده،
سنه ال چالیبدی، شرفدی بو دا .

او گؤروش، تاریخی بیر تاماشایدی،
یئریشی باشقایدی موراد بین ده .
دئییرم، نه اول، کاش ساغ اولایدی،
اؤزو ال چالایدی، یوزایللیین ده .

جنوبلو بستره کار - مغنی

عارف مهماندوستا

قالمیرسان یئنه یقین،
سن اؤز ظارافاتین دان .

حیات - بیز یازدیغیمیز،
ترجومه یی - حال دئییل،
ندیر بیزی آیران،
بیزی گؤروش دورهن ده؟
گئتدی سنین خانیمین،
دونیان ایتدی ائله بیل،
اوچدو، گئتدی الیمدن،
گؤردوم تکلیگی من ده .
ندیر بیزی آیران،
بیزی گؤروش دورن ده؟

خاطره گؤزل قیزیم،
کونول ده گؤزل قیزین،
اوزسبز بیر توهفه سی
دئیلمی دونیامیزین؟
«دونیا - یالان دونیادی»، -
دئدیلم، بیرر-بیرر،
گویا کشف ائلدیلر .
قویمادیلار یاشایاق،
تصادف ده وار آنجاق،
«یالان دونیادا» یاصیف،
دئییرم، یاشا، حیات !
قیزلار رفیقهدیلر،
باجیدیلار، شادام-شاد،
دئییرم، یاشا، حیات .

عادت

بوگون، بو تدبیردن قاچا بیلردیم،
شعریمین اوستون ده ال گزدریردیم .
نوهم گؤزلیبیردی، گئدیب دیردیم،

آرزدان او تایدا دوشوب ساچا دن،
بو تایدا صبرینمی آزالیب، عارف؟!
باشیندا آچیلیر سحر دئییه سن،
گونورتا اوستونه،
آز قالیب،
عارف !

بو تایدا صبرینمی آزالیب، عارف؟!

نه یاخشی

طلبه یولداشیم، قلم دوستوم یاصیف نصیرلینین ۸۵ ایلیینه

هاردان دوشدو یادیم،
ائتیدیم من او سسی،
ایستدیم کی، چاغیرام،
دئیهم، نه یاخشی وارسان !
هره میز بیر ساحه نین
موسکوا طلبه سی،
باخ، او گولوشلرین دن
سن منه یادیگارسان .
ایستدیم کی، چاغیرام،
دئیهم، نه یاخشی وارسان !

یاصیف، قوی سنین اولسون،
آچیلان یئنی سحر،
قالمیرسان یئنه یقین،
سن اؤز ظارافاتین دان .
بیز نه وخت یاشادیق کی،
بئله کئچدی بو ایللر؟ -
۸۵-ین موبارک !

نه وخت گل دی، بو، هاردان؟

ھردن منہ باخایدین،
 یاندیرایدین-یاخایدین .
 یوخوم گلیر دئییدین،
 منی سحیرلییدین .
 بوداقلاری اییدیم،
 گون دن کؤلگلییدیم .
 گۆزدن-نظردن اوزاق،
 سن یوخولو، من اویاق .
 اوخومایین، دورنالار،
 او یوخودان اویانار .

اوچ قارداش ناغیلی

(اوشاقلار اوچون)

اونلار اوچ قارداشییدی،
 بؤیوک قارداش - باشییدی .
 اورتانجیل - اورتادایدی،
 کیچیینه - آتایدی،
 ساغ و سالاماتییدی .
 کیچییی - ساده، حساس،
 یولداسی - داردا قویماز ...

هانسی عالیجنابدی؟
 هانسی سادهدی، صافدی؟
 وارمی بیر خیرخاهی؟
 بو دونیادان آگاهی؟
 سئچین، دئیین اؤزونوز،
 نه دئسه نیر، یوزه-یوز!
 شریکم من ده سیزه،
 گلن صحبتیمیزه،
 گلن دفعه باشلا یاق،
 قالیبی آلیشلایاق .

ایشدهن آختاریبلار، زنگ ائلیردیم .
 بیر قاضی دئییردی شعیر یازمیشام،
 دعوت ائلمیشدیم ائوه بو آخشام .
 ایندی گؤرورم کی، تامام عکسینه، -
 تدبیره قاچمیشام،
 ایش اوزوندن ...

دردیش

سن دن نیگاران قالمیشام،
 اینصافین هاردادی، دردیش .
 سن هارداسان، من اوردایام،
 جانیم دا اوردادی، دردیش .

سن عزیزیم، مهربانیم،
 نئجه سوسوم، نئجه دانیم .
 سن سیز گونوم-گوذرانیم،
 گۆزه بیر پردهدی، دردیش .

سؤزومو ساخلا یادیندا،
 اووسون وار سنین آدیندا .
 کؤلگه م آیاغین آلتیندا،
 یانیندا - یئردهدی، دردیش .

ھردن منہ باخایدین

(نغمه متنی)

من یئنی یئتمه بیر جاوان،
 سن بیر آز اوشاق اولایدین .
 من آییق، تمکین لی-فیلان،
 سن یئنه شیلتا ق اولایدین .
 او شلاله گولوشلره،
 قاتایدین بو «جان!» سسینی .
 آچایدین سن او گۆزلری، -
 او تانری پنجره سینی .

صدیاری وظیفه ائل اوغلو دان شعیر لر جرراحلار

آی سئویم لی جرراحلار
اومیدسیز خسته لرین
ایستگی سالخیم - سالخیم
سئوگی دولو آیینیزدن آسلانار
منه یاردیم گؤسترین
سبز منیم ایدراکی می
احساسیملای جالایین
منه بیر کسر وئرین
اووخارلانمیش، ایتیلیمیش
اووخارلانمیش ایناملای
ایتیلیمیش ایزتیرابلا
من ده بیر حکیم اولوم
محکمه سیز، هؤکوم سوز
هؤکومو دووران وئر
ویجدان محکمه سین ده
اوچولماز محکمه ده
دیشمز فلسفه ده
ساغلام یاشار اینسانلار
بوتون یئر کوره سین ده
نه اوچولار محکمه
نه پوزولار نیتیم
منه بیر کسر وئرین
پارلا سین کسریم ده
ایتیلیگیم، اینادیم
بوتون یئر کوره سین ده
باشلا ییم هکیملیگه
بیچیم او کسرله من
قلبلرین قورخوسونو
گؤزلرین یوخوسونو
قلبلری قایناش دیرسین

گوزلری قاماش دیرسین؟
کسریمین اووسونو
منیم کسریم قلم
قلبلر اولار محکمه
نه دئیره م جرراهم
نه دئیره م هکیمه م
گؤرر اینسانلار منی
یالنیز علیم ده قلم
بیر قلمکی، شیمشگین
کسرین دن یونولموش
دونیادا مین هکیمین
مین بیلجی کیشینین
هونرین دن یونولموش
منه قلم گتیرین
قولاق لیق ایسته میرم
ائشیدیرم اونسوزدا
قلبلرین دؤیونتوسون
قلبلرین اورک سسین .

ساز

ئل اوغلو

ساز،
اورک دن آسی لیدیر .
اورک سازدان .
منیم اوزان بابالاریم
سارایلاردا،
یئمه دیلر چؤرک سازدان
ساز، قورقودون اورکلره آتش آچان
دویغولارا ایشیق ساچان
مرمیلردن گوجلو سسی
سوسماز دیلی
سازین سیزی

اۋپوب، اۋپوب	جان نغمەسى
اۋز باغرىنا باسارىكن چاغلایارمىش	ساز، ماھنىلار اۋلكەسىنىن
اوزانلارین قىزىل سازى	ياراشىغى، خزىنەسى
توى دوگون دە	ساز، «بستى» نىن
قىزىللا نىمىش ھىكلینە	كوللار اوستە قىزىللا نىمىش بىر چىگىدیر
آل گونشین زر تئلیله ایلەنمىش	اورگىدیر
مخمر یلین گئیرمىش	ساز، «بستى» نىن آغ لچگى
دۇيوش واختى	قىزىل تئلى
آشيقلارین تئلى سازى	ساز گونشین رایحەسى
قىلینچ اولدو	دويغولارین اینجە سسى
قالخان اولدو	ساز، قورقودون سوسماز دىلى
سسە گل دى اوردو - اوردو	ساز، «کرەم» این اورگین دە یانار کۆزۈ
ار آشىغین قىزىل سازى	ساز، «پرى» این اینجە بئلى
ھوجوملاردا، دۇيوشلر دە	سرو بوى لو
زیرە لردن گئیدی کۆینک	گوموش تئلى
ساز شىغیدی دۇيوشلر دە	شىرىن دىللى
اۋن سیرادا	ماھنى گیزی،
يارالارین آجى سىنى دادا - دادا	بخت اولدوزو
ساز شىغیدی،	ساز، یانیق لى
اۋن سیرادا بىر اوغول تک	ساز نىسگىللى
ساز اۋزودە	ساز، «دىلقم» این،
دۇيوشلر دە یارق اولدو	ساز، «قریب» این
اورکلر دە چىراق اولدو	اسیرلردن - اسیرلرە
دۇيوشلر دە سازدا گرک	کسىلمە یەن اینىلتىسى،
تئلى سازین آیاغینا	اورک سىزى
دويونلر دە تۆکولرمىش	سرو بوى لو «شاه صنم» این
خزانەلر اتک - اتک	ماھنى قیزی، بخت اولدوزو
ساز گولرمىش،	تئلى سازى قورقود بابا
ساز گولرمىش	مجليسلر دە، مغرور - مغرور، چالا - چالا
آغلاماق دا،	اۋز چىنىن دن آسلارمىش
آغلایارمىش اورک - اورک	تئلى سازى آشیق «جنون»
ساز، «دىلقم» این آلوانان اورگى سە	ظفر چالان بىر اوغول تک
کور اوغلونون،	

قنیملره قان آغلادان
 قیلیچ کیمین گرگی سه
 العسگرین بیر قرینه
 آییخ قالان بیگیدیر،
 اورگیدیر
 ساز، «آلی» نین اورگیدیر
 ساز، «گوچیچ» نین دوداقلاری
 چیچکلرله ایلملنمیش گلینیدیر
 ساز دینه ده،
 اورکلرده ماهنی گولر
 الهام جوشار،
 دالغانار پرده - پرده
 آشار، داشار
 خان «آراز» دا، «دلی کور» ده
 ساز دینه ده،
 قوچاقلارین اللرینه ده
 دونوب قالان پاس لی قیلیچ
 اورکلنر، اورکلنر
 اینام دوغار
 قیلینجلارین کسرینه ده
 هوجوم چکسه کۆنولره قاران لیقلا
 سازین قیزیل ساچاغین دان
 قاران لیقلا اوردوسونا اوچوب گئدر،
 کلمه لردن آلولانمیش قیغیلجیملا
 قارانلیغی یانديرارلار
 روز ساچاق دان اوچوشانلار
 میزرا بلارین قانادین دا یاتیشانلار
 ساز، اودلارا قالاقلاندى، اریمه دی
 میزرا بلارلا قامچیلان دی کیریمه دی
 بلکه ده ساز تورپاقلارا کۆک سالان دا
 بیر آغاجین گوؤده سین ده
 عینی دؤزوم هئیکلیدی
 ساز آسیل دی ایگید کیمی

دیزی - دیزی یئریمه دی
 آنجاق، سازین آسلاناغی
 آشیقلا رین اگیلمه یه ن قامتیدیر
 ساز اورک دن آسی لیدیر
 اورک سازدان
 ساز آسیل دی قم لی - قم لی
 مین اورگین نغمه آخان تئلریله
 نئچه - نئچه اورک تئللی
 میدانلاردا اولدو کن دیر
 آشیقلا رین
 ایراده سی پولاددان دیر، دمیردن دیر
 او میدان دا اوغول کیمی
 آددیمینی قویماز گئری
 ساز اورک دن آسیلیدیر
 اورک سازدان
 ساز ازیل دی چیلیک - چیلیک
 اورکلرده قالدی یئری
 ساز ازیل دی چیلیک - چیلیک
 هر تاختاسی بیر ساز اولدو
 تاپان باس دی سینه - سینه
 اوبا - اوبا، اویماق - اویماق
 یاشا منیم سازیم، دئدی .
 قوچ آنالار
 نئجه دؤیوش میدانین دا
 دؤنه - دؤنه
 ساچاقلاری قانا باتمیش
 قیزیل سازا
 سازیم دئدی
 قیزیم، دئدی
 گوڑوم، دئدی
 اؤزوم، دئدی،
 ساز نئیه دی،

آناسیزلیق دا

اٹل اوغلو
 آتام نئیلییر من سیز،
 ایندی بیلیرم دوزو
 من سیز ایلییر قددی،
 من سیز قیریشیر اوزو
 من ائوه گئج گئدن ده
 اورگی دؤیونرمیش
 مکتب دن تئز گلن ده
 آتامین، سئوینرمیش
 منی گؤره ن ده گؤزو
 ایندی بیلیرم دوزو
 اوزون - اوزون گئجه لر
 آنام ناغیل دئییه ن ده
 گؤزلریم خومار لانیب
 بویالی رؤیالارین
 قانادینا مینن ده
 بس دئییردیم ناغیلار
 باشا چاتیب دیر بوتون
 ایندی بیلیرم دوزو
 من یاشا دو لا - دو لا
 من آتا اول ا - اول
 آتامی یوخلویان دا
 اوپوب قوجاقلایان دا
 او، آیسیز گئجه لردن
 آنامین اتگینه
 ال نه ن اینجیلردن
 آتامین اورگین ده
 وار، منه دئیجگی
 مین کیتاب لیق ناغیلی
 قور تارما ییب دیر هله
 نه ناغی لی، نه سؤزو
 ایندی بیلیرم دوزو
 بیلمز دیمکی، آتام دا
 آناسیزلیق چکیب دیر

ساز نئیه دی
 آنجاق سازین
 کؤک دن دوشمز ساچاقلاری
 آخدی سازین تئلرین ده
 میللتیمین ایلك عصیانی
 ایلك هارایی
 داغ نفس لی آشیقلا رین
 بارماقلارا سیغیشمایان میز رابلاری
 ایلمه له دی -
 نئچه دؤیوش چوخاسینی
 زامان - زامان، پرده - پرده
 شوش داغلارین قیلینجلانمیش هیکلینه
 ار اوزانین
 قیزیل سازی دیلننه ن ده
 پولادلاری یونتالایان ایراده لر
 بوز داشلارین
 قینتاسینی ایتیلدر لر .
 قوش قونمایان زیروه لر ده
 قان لی - قان لی دؤیوشلر ده
 سازین قیزیل تئلرینه داراق چکهن
 ساده جه بیر میز راب دئییل
 بلکه، اینام قایناغین دا
 سووار یلمیش بیر گیلینج دیر
 بیر قیلینج کی،
 حقیقتین گئری دؤنمز کسرین دن یونولوب دور
 بیر قیلینج کی، نئجه گونش جیغیرین دان
 اوزرینه جان سورولور
 اویناغین دا جان دورولور
 ساز گونش دیر
 ساز گونش دیر ...

 Türk Türk

پروفیسور علی اکبر ترابی (حلاج اوغلو)

پدر جامعه شناسی نوین و علوم اجتماعی ایران، جامعه شناس، مردم شناس، ادیب، نویسنده، محقق، شاعر، استاد علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه تبریز، دانشمند و فیلسوف برجسته معاصر آذربایجان؛ بنیان گذار جامعه شناسی، مردم شناسی، فلسفه علوم و "تاریخ ادیان و مذاهب" در ایران است.

باریشیق نغمه سی

باریشماز شاعیر هاچان باریشار؟
قوی ووروشسون دایانیقلی داغیمیز
پارچالاییب قووسون اوزوندن
قارشیسیندا دایانان هر نه قارانیق توره دن هرزه دومان وار؛

قوی دوروشسون یاراشیقلی باغیمیز
یول آچاراق یای _ یازا قیشدان
پاک یئنیلسین نه کی یئر اورزه یامان اولدوروجو شاختا بوران وار.
قوی بولانلیق نه کی چای وارسا دورولسون،
چای چمنده صونالار مجلسی شنلیک له قورولسون،
ائل یولوندا چاپان ات صاحبی
داشلیق قایالیق اولسادا یوللار
نه بیخیلسین، نه یورولسون.

اودورکی، ایستمز میش
حایاتیمدا بیر ساعت
منده آتاسیز قلام
آتاسیزلیق آغلادیر
ایندی منی بو یاشدا
بیلیرمکی اوغومون
گۆزلرین دن آخینیر
گیله - گیلنه بو یاشدا
نه بو هیجران بوراخیر
نده بیر دئینه اولور
اوزاقلاردا نئجه دیر
منیم آتاسیز بالام
منیم بالاسیز قلام
آتام نئیلیر من سیز
ایندی بیلیرم دوزو
من سیز ایلیلر قددی
من سیز قیریشیر اوزو .

پاییز آخشامی

ائل اوغلو
پاییز آخشامی تک اریگیر خیال
قوربت اولکه لرین اوفوقلرین ده
هیجران یوللارین دا، یورغون باخیشلار
آوارا قوش کیمی بوینو چینین ده

گومانلار داری تک سپیلیر یولا
دویغولار قوش کیمی یولو ائشیرلر
قوربت آخشامین دا، سفیل - سرگردان،
باخیشلار نه یازیق جوگولدشیرلر

من ایچه بیلمدیم سئوینجلی می
قوربت ده مین کره نئشلندیم سه
قالیر لاله لرین اوووجلارین دا
منیم سئوینج پاییم، هله ندنسه .

عالمه بسدی محبت گونشی تا کی قیزیشسین؛
نه سویوقلوق کوره میزده نه سازاخ، ساختا، بوز اولسون؛
"حاللاج" ین سوزلو سسله نه ره ک عشق هاواسیندا،
سوزلو "عاشیق" سازی اولدوقدا دئمک سازلی سوز اولسون.

یاشات منی

پ ب "کئیوان" حسین اوغلو

ایجازه وئر آدقلاشاق
دوداغیندا یاشات منی
اونودولماز محبیتله
قوجاغیندا یاشات منی

گیزلی گوروش وئرمیر دادی
آشکار ائله هر بیر زادی
ائل ایچینده قازان آدی
اوجاغیندا یاشات منی

سویله خلام اوغلو گلیب
دردین قمین باغرین دلیب
سئوینجیمیز دای یوکسلیب
اوتاغیندا یاشات منی

گوزللیکده بیر اینجی سن
لعلی مرجان بیر اینجی سن
اولر "کئیوان" بیر اینجی سن
تورپاغیندا یاشات منی

قیدیغلار سنی

پ ب "کئیوان" حسین اوغلو

بالتا کسمز آغزی اولماسا گولوم
اوزونو دویمایان قیدیغلاری سنی
یالچین قایالار تک سینه گرمه سن
سرتدییین قانمایان قیدیغلاری سنی

حق گونش نور ساچاراق هر یانی توتسون،
ظولوم آدلی نه گولک وارسا قورتسون،
بشریت نه یامان وارسا، یالان وارسا، سوپورسون،
قاموسوندان داها ناکس لیگی سیلسین،
ظالمین، قولچوماغین نسلی کسلسین،
جانا وارلیق دبی نی انسان اونوتسون؛

حاخلی سان اوندا دئسن کی:
نه شیرین دیر، نه یئرینده،
گوزه ل ائلرله باریشماق،
یئری واردیر دئییه سن اوندا:
گره ک گوپره آل تاپمادا ائلرله یاریشماق.

قوی بوتون یئر اوزو گولسون،
عشق بال تک هر اوره کده اریسین
دیله، سوز اولدوقدا، سوزولسون.

نه ظولوم، نه دوگوش اولسون،
آیریلیقلار دگیشیلسین، گوروش اولسون،
هر سوال: بیر کونول آما، هر جواب:
بیر اوپوش اولسون.

هر بیر انسان بیر "عاشیق"، هر "عاشیق" انسان
اولانین فیکرینه قالسین،
سازینی قوینونا آلسین،
باریشیق نغمه سی چالسین.

باریشاق "من" لریمیز بیر ائل ه دوندوکده "بیز" اولسون؛
قاریشاق چایلاریمیز دالغالی صونسوز دنیز اولسون؛
دونیمیزدا نه عداوت نه کدورت، نه سوز اولسون؛
گوزه ل ائلرده محبت له وفا دیز به دیز اولسون؛

قنار سئوگی محبتی
تک بوراخماز حقیقتی
زامان کیمه وئرمز آمان

آلدادیرسان سانکی بوگون
صباح ایشین دوشر دوگون
آنلایارسان سنده او گون
زامان کیمه وئرمز آمان

درده نیسگیله آلیشار
دوزگونلوگه دوست یاشایار
حقدن قیصاصدان دانیشار
زامان کیمه وئرمز آمان

حیاتیندا آیری اولما
کیمی درده ظولمه سالما
یالانچی لیق یولدا قالما
زامان کیمه وئرمز آمان

"سسسیز" اولور بو آن بو گون
سوندا وئر نامرده سون
یاخچی بیچر هاممییا دون
زامان کیمه وئرمز آمان
زامان کیمه وئرمز آمان

مکایل آذافلی

باشینا من دؤنوم، آمهربانیم،
قوللارین بوینوما سال وعده سینده!
سن اولارسان قاری، من اوللام قوجا،
قوی آمیم لبلرین بال وعده سینده.

آغیر اوتور باتمان گل ائل ایچینده
باشی اوجا یاشا گول ائل ایچینده
اوجاق قور یاشاتسین ائل، ائل ایچینده
کوزونه یانمایان قیدیغلار سنی

قورخماز هجر کیمی سیلاحلی دولان
آغزیندان هر زامان پوسکورسون وولقان
تومروس تک آلچاقلار قارشیندا دایان
کیملییین سانمایان قیدیغلار سنی

آرخا اولابیلمز هر اوزه گولن
یالاندان آغلابیب گوز یاشین سیلن
والله "کئیوان" اولماز دردین دن، اولن
تورپاغین آنمایان قیدیغلار سنی

زامان

اکبر رضایی اردشیر اوغلو

قاضی لرین ان گوجلوسو
بیر الله دیر بیرده زامان
رحم ائیلرسه الله بیزه
زامان کیمه وئرمز آمان

بیر کیمسه دن روشوت آلماز
هئچ بیر زامان دالی قالماز
اینان یانلیش قاپی چالماز
زامان کیمه وئرمز آمان

دالداناچاق یئری تاپار
الدن گله نینی یاپار
آتین ساغا سولا چاپار
زامان کیمه وئرمز آمان

جار ائيله یر صداقتی

بیلیگینی تاخمادین سن،
 بایراگی قالدیران شهید!
 تاریخه حک اولدو آدین،
 وار ایدی بیرجه مورادین،
 مورادی یئتدی رشادین،
 تورپاگی دویدوران شهید.
 گۆزو یاشلی قالدی آنان،
 بوتون عۆمرو اولدو تالان.
 حالینا اولمادی یانان.
 باغیرینی یاندیران شهید.

آنا ما هدییه م شهید لیبم دیر!

(شهید جبراییل دؤولتزاده به حصر)

آناجان، آد گونون مبارک اولسون!
 باشینی اوجا توت، گۆز یاشی تۆکمه.
 فخر ائله، شهیدلیک زیروه سیندیم،
 آغلاما، هئج زامان درد-قمی چکمه.

حاقینی حالال ائت، گله بیلمه دیم،
 بو ایل یاناغیندان اۆپه بیلمه دیم.
 اۆپموشم وطنین تورپاغینی من،
 وطنی تک قویوب، دؤنه بیلمه دیم.

فخر ائله، آناجان، غورور دوی هر واخت،
 دوشمنه بیرجه آن بویون ایمه دیم.
 حالال تورپاغیمدا دؤیوشدوم، آنجاق
 اؤزگه تورپاغینا ذره دیمه دیم.

آناجان، آندیمیز وار ایدی بیزیم،
 وطنچون یاشاییب، اؤلمگی سئچدیم.

دونیانین لذتی کئفدی، داماحدی،
 کیم گۆره _ گۆرمه یه، او باخدا باخدی،
 سورگینن کئفینی جاوانلیق واحدی،
 آغلاما قددینین دال وعده سینده،
 بیر جانیم وار، فلک بیر گون آلاجق،
 اوستوندن کروان لار یوللار سالاجق،
 بیر یئمک، بیر گئیمک، گزمک قالاجق،
 دولان، گز جانینین حال وعده سینده.

دونیادا شیریندی دؤولتنن _ آخچا*
 عدالت یولونو دوز بیلین حاقجا،
 باغبانسیز اولماسین بیر باغ، بیر باغچا _
 دَرَرَلر، تۆکرلر کال وعده سینده.

آزافلی میکاییل، یارانان کۆچور،
 انسان بیر زمی دیر، عزرائیل بیچیر،
 تاریخلر دولانیر، عۆمور _ گون کئچیر،
 دونیادان پایینی آل وعده سینده.

وصاله وطنخان

VÜSALƏ VƏRƏNXAN

تورپاگی دویدوران شهید

(شهید زئیناللی رشاد قیاس اوغونون خاطیره سین)

وطن دویدو قانین ایله،
 تورپاگی دویدوران شهید.
 ائله جاوان شهید اولدون،
 اورگی اویدوران شهید.

آرزولارا باخمادین سن،
 حیات یولو آخمادین سن،

(شهید اشرف ممدلییه حصر)

راحت او یو، ایگید عسگر،
 وطنین تورپاغیندا.
 آدین دایم اوجالاجاق،
 بوکولدویون بایراغیندا.

راحت او یو، ایگید عسگر،
 قانین یئرده قالمادی، بیل.
 سنین شو جاعتین وارکن،
 بو وطن ازیلن دئییل!

راحت او یو، ایگید عسگر،
 شهیدلیگین مقامیندا.
 آلنیمیزی آغ ائتدین سن!
 هر آددیم، اینتیظامیندا.

راحت او یو، ایگید عسگر،
 دوغما وطن، بیل، آزاددیر!
 دوشمنلردن پاک ائتدیگین،
 هر قاریشی بیل، آباددیر!

راحت او یو، ایگید عسگر،
 بو خالق سنی اونوتمازدیر.
 اوپوب سنین آیاغیندان،
 تشککور ائتسک ده آزدیر!
 راحت او یو، ایگید اشرف!...

اوشاقلیق آرزومو گئچک ائتمیشم،
 من شهید اولموشام،
 ابدی حیاتین شربتین ایچدیم.

آناجان، آد گونون مبارک اولسون،
 قویما گۆزلرینده کدر-قم اولسون.
 وطنین بایراغین اوجالتمیشام من،
 شهیدلیک مزاریم حدیییم اولسون.

وطن اوغروندا ایکی گۆزونو ده ایتیرمیش قاضی ایسماعیل حسین زاده

وطن آدلی گونش دوغدو بیر ایگیدین گۆزلرینده،
 گۆزلرینه قلیپه دین زامان، گونش اوتاندیمی؟
 گۆرن وارمی اولکیتک او طاقتی دیزلرینده؟
 بو ظولمتین آغوشوندا چاره تاپیب، توتوندومو؟

او پاک عشقین بشیگینده، وطنی نین کئشیگینده،
 توتونماغا بیرجه یئری اونون قلبینده کی یئردیر.
 اینسانلیغا اؤرنک وئرن محبتی وار ایگیدین،
 وطن ایله آناسینا سیغیندیغی قوجاق بیردیر.

گۆزلرینی بو وطنه قوربان وئرن قاضیلرین،
 سئوینجینی ایتیردیگی گۆزلرینه قوربان اولوم.
 حاق دؤیوشده سنگرلرده گئجه-گوندوز یورولمادان،
 صرف ایله آدیملایان دیزلرینه قوربان اولوم.

ایتیردیگی گونشینی، هر ایشیقلی صاباحینی،
 مرد اوغوللار یئرده قویماز ایگیدیمین بو آهینی.
 غورور دویوب، فخر ائله دی وطن تورپاغی سیزلرله،
 اوجا الله، عکسیک ائتمه ایگیدلردن پناهینی!
 اوجا الله، عکسیک ائتمه ایگیدلردن پناهینی!

من شهیدم!

(شهید رامیل بایراموون خاطیره سینه)

آتالار فخر اندر اوغول گوجونه،
مردلیگی، غئیرتی تاریخ یازیبیدیر.
گنج یاشدا باشداشی قویولان شهید،
آنا اورگینده مزار قازیبیدیر.

من شهیدم!

چونکی، منیم داماریمدا وطن آخیر قان یئرینه!
غئیرتیمده، ناموسومدا، بدنیمده جان یئرینه!
سون نفسی وطنیمچون وئرمیشم قوربان یئرینه!
سیز یاشادین بو وطنی!

وطنین سنگرده دوغان گونشی،
یوکسلن بایراگی، شرفی اولدون.
سنین یوکسه لیشین دلدی گوئلری،
جنت مقامینا قدمین قویدون.

من شهیدم،

وطنیمین تورباغیندا، آغاجیندا، سویوندایام،
یوز ایللردیر آزادلیغین یازیلمايان سایندايام،
آرتیق وارام، روحوم آزادا! بو وطنین هاییندايام،
سیز یاشادین بو وطنی!

سن ایدین وطنی قورویان ملک،
وطنه سینه نی سپیر ائده رک.
خاین آیقلاردان آزاد ائتدیگین،
تورپاغا ساریلدی آنان، اؤپه رک.

من شهیدم!

محبتیم، صداقتیم وطنیمچون موقدسدیر!
حاقیقی عشقی وار اولان شهادتی دادان کسدیر.
وطن گولو یوز ایللردیر قان آغلادی، داها بسدیر،
سیز یاشادین بو وطنی!

عؤمرونو یاریدا قویان اکبریم،
یاشاتدین گله جک نسیللری سن.
وطنیم ساغ اولسون! -دئدین و گتدین،
قوخلادین ابدی او گوللری سن.

(شهید ایلکین رضایئوین خاطیره سینه)

من شهیدم!..

من جنتی وطنیمین آزادلیغیندا ایسترم!
بایراگی یوکسلن یئری اوچوب سمادا گوؤستم.
وطن اوچون گرک ایسه روحوم ایله سفربرم،
سیز یاشادین بو وطنی!

وطن، منی باغیشلا...
شهیدلیک زیروه سینه داها اثرکن اوجالدیم.
منی تانری آپاردی، اؤزوم وطنده قالدیم.
قانیمی قوربان وئریب، دوشمنلردن اؤج آلدیم،
ظفرله آدیملادیم، آزادلیغا یول آلدیم،
منی موروو داغینا سانجین بایراق یئرینه.

(شهید اکبر حسینلی نین خاطیره سینه)

عؤمرونو یاریدا قویو شهیدیم،
چیچکلر تۆکنک شوخ لچگینی.
سولمایان ابدی جنت گولوتک،
یاشاتدی وطنین گول-چیچگینی.

اوغول، منی باغیشلا...
یانیندا اولماسام دا تاریخده یاشایاجام،
ایگیدلیگین، مردلیگین آدینی داشییاچام.
مورودا آسلان کیمی، عزمه ووروشموشام،

وطنین قوجاقیندا شهادته چاتمیشام.
باغیشلا منی الی، یاریم قالان عؤمرومه...

سن جنتین بئشیگینده
بیر گول ایدین، قوخلادیق بیز.
اولو تورپاق کئشیگینده،
ائلچین، آدین ساخلادیق بیز.

قیزیم، منی باغیشلا...

فلگین چئویردیگی ساعات سوکوتا دولدو،
سنی خوشبخت ائتمگیم اورگیمده کؤز اولدو،
سن گؤزومون نوروسان، نورون منه گؤز اولدو.
باخما کی گؤزلریمده حیات چیچگی سولدو،
کاش کدر توخونماسین او گولن گؤزلرینه.

(شهید شهریار عسگروون خاطیره سینه)

بو گون گؤیرچی نین قانادلاریندا،
یوکسلن روحوما باخیر وطنیم.
اوچ رنگلی بایراغین آپیپاراسیندا،
شهیدلیک رمزینی تاخیر وطنیم.
آنم ناله چکیب دیز چؤکن آندا،
توتون قوللاریندان، قالدیرین اونو.
منسیز بوکولمه یه ایدن وئرمگین،
شهریار اوغلو تک قورویون اونو.

آنا، منی باغیشلا...

آغارمیش ساچلارینا توخونا بیلمه یهجم،
سنله کئچن عؤمرومو سندن اسیرگیجم.
باغیشلا منی آنا، داها من گلمه یهجم،
آهه، او خومار تئلینه ساریلیب اؤپمیجم،
وطنین تورپاغینی اؤپموشم قانیم ایله...

(شهید ائلچین ایسماعیل اوو ایلقار اوغنونون

خاطیره سینه)

وطنه قانیمی حلال ائتمیشم،
بو هاق بئله آسان وئریلمز اله.
قالماسین دوشمنده بو پاک تورپاغیم،
یوخسا یارالاریم آغرایار هله.

فخر ائدیرم، وطن اوغلو،

مین ایگید وار، بیر سنسن.
هر ایگیدین مین هونری،
مین هونردن نری سنسن.

آلاها امانت قویوب سیزلری،
ابدی جنته یول آلیرام من.
آزادلیق اوغروندا ساواشان وارسا،
" شهیدلر روحوتک " یاشایار وطن.

نه گؤزلدیر بو تورپاغین،

دوز چؤرگی، ناز-نعمتی.
هم قووتی، گوج-قودرتی،
سندده اولان شوخ غئیرتی.

(شهید ایلقار بورجعلیئوین خاطیره سینه)

بو گون دوغوم گونون ایمیش،
ای قهرمان شهید، ایلقار.
گنجلیگینه ودا ائتدی،
تورپاغا دؤندو آرزولار.

مرد الینده قالخار بایراق،

یوکسکلییه اوچالدیقجا.

ایگید عسگر وطنی نین

دوشمنیندن اؤج آلدیقجا.

سوسون، يوخ، سوسمايين بير ده!
دۆنوب درياتك آخديقجا بيلين كي، قان توتار عالم،
دويونجا كۆرپه فريادين ايلاهي ديلنتر هر دم،
داها سوسما، داها سوسما، اينسان اوغلو دئييل ايسم،
من اينسانليق مایاسيندان ظهور ائتميش همين صيدقم!

عسگر قارداشما

ƏSGƏR QARDAŞIMA

قارداش، عسگرليگين موبارك اولسون!

بو وطن تورپاغی سنه امانت.

بیز، آنا-باجینی قوروماق اوچون،

دوشمنله اوز-اوزه گه لرسن البت!

قارداش، عسگرليگين موبارك اولسون!

قولومو گؤندريم، يئنه گوج اولوم،

ديزيمي گؤندريم طاقتين اوچون،

اؤزومو گؤندريم، سنه گوج اولوم.

قارداش، عسگرليگين موبارك اولسون!

داريخما، اؤزومتک ياخي نام سنه.

بو ايل يوخوسوزسان، بيليرم نئجه،

چونكى اؤز گؤزومتک ياخي نام سنه.

قارداش، عسگرليگين موبارك اولسون!

تکی ساغ-سالامات قاييت ائوينه!

سنيين بير آلاهي، بير ده وطنين،

بیر ده آنا-باجين سنه پروانه.

قارداش، عسگرليگين موبارك اولسون!

سنيينله فخر ائدير يئرله گوی اينان!

بو يولدا موقدس خيدمتين اوچون،

باش آيیر وطنی سئونلر هر آن.

وطن قوجاق آچدی سنه،

سن وطنه قوجاق آچدين.

شهيدليگين زيروه سيندن،

تورپاغا نورونو ساچدين.

گؤزلرينده ايشيلدايان،

گونش سؤنن دئييل، اوغول.

بیزی دايم ياشاداجاق،

حيات عشقيندی بيل، اوغول.

سما لارا اوجالتميسان،

سن بو وطن بايراغينی.

قانين ايله تاريخ يازيب،

اؤپدون وطن تورپاغينی.

خوجاليم

سوسون، ساكيت دورون!

دونيانين درينليگيندن بير سس گلير، كۆرپه سسی،

بوغور اينسانليغي، قوپور گؤيلرده كي آه-ناله سی.

دويون، اؤلموش ويجدانلارين قتل ائتديگی مظلوم کسی،

وئرميش حيات بطنينده كي دوغولماميش سون نفسی.

سوسون، ساكيت دورون!

گونشتك قالخسا دا ائركن، بو ائركن ياتما دونياسی،

منافع اوغرونا نئچون توكنمز قانلی درياسی؟

اوركلر اورپه دن فريادی دويماق گئج، نه فايدهسی؟

بشر دؤنموش موقووايا؟ نددير يوخدور احساسی؟

سوسون، ساكيت دورون!

بدنلر ساغ ايكن ياندى، خوجاليم يانديغي گوندن،

نه عثیبی گؤردولر افسوس، فقطدير گولدولر گئندن،

سوسون! البت بو سسسيزليک چيخاردار سيزلری دیندن!

حقيقت اولدوغو يئرده سوسان وارسا، اودور دوشمن.

قارداش، عسگرلیگین موبارک اولسون!
 قورو سن اوزونو، آنانا خاطریر.
 گؤزو حسرت چکن باجینا خاطریر،
 آناتک اورگی یانانا خاطریر!

قارداش، عسگرلیگین موبارک اولسون!
 آلاله پناهیندا ساخلا سین سنی.
 یولونو گؤز لریک، ساغ-سالامات گل،
 آنان دويا-دويا قوخلا سین سنی!

ممد آسلان

۲۰ یانوار

آغلا، قرنفیل، آغلا!

قرنفیل - شهید قانی،

آغلا قرنفیل، آغلا!

آغلا، اینلت مئیدانی،

آغلا، قرنفیل، آغلا!

جاوانلارا قییدیلار،

تانکلار آلتدا قویدولار،

قانون ایچیپ دویدولار،

آغلا، قرنفیل، آغلا!

هر شهیده بیر دوزوم،

«آبشرون» قان دنیزیم

سن منیم آغلار گؤزوم،

آغلا، قرنفیل، آغلا!

اوزاق منزیل، آجی یول،

یول دو، یول، علاجی یول.

شهیدلره باجی اول،

آغلا، قرنفیل، آغلا!

بختی آسیلان قیزا،
 هونرلی، آسلان قیزا،
 تویو یاس اولان قیزا،
 آغلا، قرنفیل، آغلا!

آغلا، اورک بوشال سین،
 اون-ون گؤیه باش آلسین.
 آغلا، داغلار یومشال سین،
 آغلا، قرنفیل، آغلا!

بو تک لنمیش شیرلره،
 بو آرخاسیز ارلره،
 بو طالعسیز نرلره،
 آغلا، قرنفیل، آغلا!

بو گوناھسیز قانلارا،
 بو دیدیلیمیش جانلارا،
 بو جانسیز جاوانلارا،
 آغلا، قرنفیل، آغلا!

بو بدنسیز قوللارا،
 بو اوچونان یوللارا،
 بو بییهسیز غوللارا،
 آغلا، قرنفیل، آغلا!

بو سنگیمز آغری یا،
 بو قان سیزان سارغی یا،
 بو آلاھسیز قورغویا،
 آغلا، قرنفیل، آغلا!

چوخلاری بویوما سئوینمز داها.
 ۲۳ یاشیمدا منی سئونلر،
 ۳۳ یاشیمدا سئوینمز داها.
 من آخی نه یولام، نه چؤل، نه کوچه،
 من آخی هامینین اولای بیلیمرم.
 منی سئونلردن اؤترو، اؤلونجه-
 ۲۳ یاشیمدا قالا بیلیمرم.
 نه قدر سؤزلر وار سؤزومدن جاوان،
 داها چیغیرماغا نفسیم گلمیر.
 داها بو دونیادا اؤزومدن جاوان،
 شعرلر یازماغا هوسیم گلمیر.
 کیریپیر، یومشالیر شعرلیریم ده،
 قوجالیر میصراعلار، سؤزلر منیمله.
 دوستلار جاوان قالیر شعرلیریمدن،
 قوجالمق ایسته میر دوستلار منیمله.
 ایلاهی! قوجالیق بویوموش دئمهللی،
 دوستلاردان سس سیزجه قیریلیر آدام.
 عؤمور بیر بولانیق سویموش دئمهللی،
 عؤمور آزالدیقجا دورولور آدام.

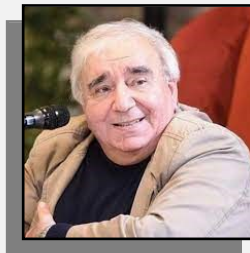
ایچیمین، چؤلومون یویولور پاسی،
 سطیرلر گؤیریر بو آغ وراقدا.
 نه چوخموش اوزکله الین آراسی،
 نه یاخشی اؤلمه دیم بو آرالیقدا.
 سؤزلر اوره ییمدن الیمه یئتدی،
 بیر آزجا سولوخدو، سولدو؛ نه اولار؟
 بیر آزجا شاخلیغی، شوخلوغو ایتدی،
 هئج کس قیناماسین، یولدو؛ نه اولار؟

بو قارا یازیلار،
 بو کؤرپه قوزولار،
 قورویان آرزولار،
 آغلا، قرنفیل، آغلا!

خئیره، شر اوستون گلدی،
 اینیلتیلی اون گلدی،
 آغلامالی گون گلدی،
 آغلا، قرنفیل، آغلا!

سینه لر گولله-گولله،
 قان آخیر، دؤنور گؤله.
 قرنفیللر آغلاپیر،
 دوشمنه گوله-گوله.
 آغلا قرنفیل، آغلا!

قرنفیللر قوشادی،
 ایکسی باش-باشادی.
 سیزدن قالان گونلری،
 قرنفیللر یاشادی.
 آغلا قرنفیل، آغلا!

رامیز رؤوشن قوجالیق

تنهالیق باشلاپیر بوردان اویانا،
 کئچدیکجه کئچیلیمز، آتام بالاسی!
 چایلاری، چؤللری توتسان بویونا،
 آیلاری، ایللری توتسان بویونا،
 اؤلچدوکجه اؤلچولمیز، آتام بالاسی!
 داها چوخلاری یلا آرام سرینلر،

هۆرومچک قوخولو بوش پیلله لردن،
 آیاقلار سوپروشن یاش پیلله لردن،
 پالچیق شاپالاقلی داش پیلله لردن -
 او ائتمک ایسته ییر، ائندیرین اونو!

دئمه یین اوشاق دیر، او نه یی قانیر؟
 بلکه ده او سیزی بیر اوشاق سانیر.
 سویوق باخیشلاردان اود توتوب یانیر،
 قویما یین کول اول، سؤندورون اونو

فیکرت قوجا

هیروشیما

گئجه

گیزلیجه، گیزلیجه
 اوغورلانیب سوخولور

اینسان حیاتیما یوخوم .

یوخودا گؤرورم کی، دنیادا یوخام.

هله بو یئر کوره سی ده ماویلیکلرین

درین سکوتو ایچینده بالاجا بیر قاییقمیش

اود آلیب ائله یانیر کی، یانیر ائله بیل

بیر چنگه قالمیش .

یانیر:

یئر،

گۆی،

سو،

هاوا.

-سوس،

داوا

باشلا ییب -

دئییر

بیر سس:

«پارتلا ییش!»

داها بالتا کسمز عاغلیم کسنی،

دونیانین دادینی بیلیرم داها .

بو قوجا دنیادا هر نفسیمی،

آغاجدان مئیوه تک دریرم داها.

سون نفس دنیادا هر شئیدن شیرین،

شاعیر ده قوجالیر، اؤلور، بیلیرم.

سؤزوندن قان اییی گلن شاعیرین،

آغزیندان سود اییی گلیر، بیلیرم.

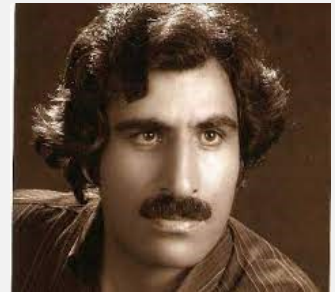
بو دنیا بیر قاینار قازانمیش دئمه،

سؤندورمز اودونو نه قار، نه یاغیش.

دونیایلا دالاشماق آسانمیش دئمه،

چتینی دونیایلا باریشماق ایمیش...

علی جوادپور

قارشیزدا بیر اوشاق بوینونو بوروب،

ائله بیل دنیادان الینی قیریپ.

بلکه ده کؤکسونده سؤز تونقال قوروب،

او دینمک ایسته ییر، دیندیرین اونو!

آغاجدان آت مینمک ایسته میر داها،

بو گوندن بویلانیر، باخیر صاباحا.

قورخمایین، باتماز سیز هئچ ده گوناها!

زامانین آتینا میندیرین اونو!

خاطیر لاییرسان می؟
 ماوی ساچلی بیر تانری کیمی سئوردیم «بوردور گؤلونو»
 او گؤل ایندی ایچیمده قوجامان بیر آنا اؤلوسو.
 گیلنار باغچالاری یلا دولو،
 نشهلی بیر شهره بنزدی سنین سسین.
 بعضا اؤلکمک ایسته بیرم،
 منی یئنیدن دوغورمان اوچون،
 ایری، تورش بیر گیلنار دانهسی کیمی.
 قیش باشیندا بیر تون کؤمور ییغاردیلار قاپییا،
 بعضاً گورولن رۇیالار کیمی قاپقارا،
 بیر تون رۇیا چیرتیلدارکن.
 سن قار یاغمدان اۇنجه باشقایدین،
 قار یاغدیقدان سونرا بامباشقا.
 سانکی هپ بلوغ چاغیندایدین.
 قوشلار اله کئچیردی سونرا هر یئری،
 صاباحلاری مینلرجه دفعه سۇیلر دیلر سۇیله یه جکلرینی.
 بیزیم هنج آنلایا بیلمه یه جه ییمیز بیر شئی.
 سنین ماهنیلارین آج قوشلارا بوغدا ساچاردی.
 پیشیکلر یوس بووارلاق دوروردو قارین اورتاسیندا.
 قار منظره لری بیر رسمین اورتاسیندا دورور کیمی،
 بوز پیشیکلر سارمیشدی اطرافیمیزی،
 بوز داغلار...
 بیر تک سنین اوشاقلار اوشویه جک رنگی ساچلارین وار ایدی.

من بو ائوه اوجوز ائو دئییرم.
 یوخلوقوندا بئله اولدوم.
 مؤعجوزه اؤلدوکدن سونرا،
 بورایا داشیندیم.
 و اینان
 او بو ائوی منه اوجوزا وئردی.
 یاشاسایدین،
 بابام، حیاتینین اورتاسینا،

دئییرلر
 ایییرمینجی عصرین
 صبری پارتلامیش.»
 یانیر کیرپیکلرده یاش،
 یانیر آرزو، موراد، تلاش،
 عؤمرون یولودور یانان قارشیمیزدا .
 زهر یاغیر کیرپییمیزه، قاشیمیزا .
 اسیر چهراهی رنگلی عجایب بیر کولک
 یوخودان گؤزلریمی آچیرام هؤلناک .
 بیر طرفده گونش - خئییرخواه بیر ایشیق
 یادیم دوشور،
 آخشام یوخودان قبابق
 هیروشمادان دانیشمیشدیق .

دیدم ماداک آنا

سئوگیلی آنام!
 یوخلوقوندا،
 مینلرجه دفعه آچیلدیم،
 مینلرجه دفعه قاپاندیم،
 قاپقارا گۆبه یینی دونیایا فیرلادا جاقمیش کیمی دوران،
 قوجامان بیر داغ لاله سی کیمی.

ایندی مؤعجوزه وی بیر یئرده ایم،
 اوجوز ائوده.
 سانکی مورگبی رطوبت آلان بیر قلم،
 دووارلارا هپ سنین رسمینی جیزیر.
 دیلی کئچمیش زاماندا بیر چوخ رسیم.
 هپ گولومسه بیرسن،
 عاغلینین اورتاسیندا ماوی بیر اولدوز وارمیش کیمی.
 و او اولدوز قارانلیق بیر «شوبات» آخشامیندا
 دورمادان سولورموش کیمی.

گوللر ییغان بیر آدام اولسون ایستردیم.
 سن بیر اوشاق رومانی آناسی اول ایستردیم.
 -اؤللو میصیر تارلاری خیشیلدا بیردی
 و قلبیمده
 جینگیلیلی ایلان سورولری-
 دئییه باشلایان بیر اوشاق رومانیندا...
 شالینا سارینیردین، تورپاغا سارینان کیمی.
 ارکن اؤلهجه یینی بیلیردیم،
 منه بوراخماق اوچون،
 بو آجیماسیز اؤللو آنا سسینی.
 ایندی مؤعجوزهوی بیر یئردهیم،
 زامان بیر ایلبیزین ووجودندا یاشاییر بوردا
 و چوخ آغیر ایرهلی لهییر.
 اوزومده کی چیللردن باشقا عوصیان ائدن بیر یوخ حیاتیمدان.
 اؤلن هر قادین اوچون بیر شعر یازدیم.
 اونلاری ائوین قارشیلیغیندا وئردیم،
 چوخ اوجوزا.
 آرتیق بوتون اوزگون اولمالاریمین آدی:
 «آنا».

سونرا گئتدین،
 بیرلیکده قیش پالتارلارینی نفتالین لهیه جکدیک.
 سؤز وئرمیشدیم،
 اونوما یا جاقدیم گؤزلرینی،
 بیر یاشیل تر کؤینه یی کیمی آلیب ایپدن،
 اوتوله یه جکدیم.
 هر کسه «خیرلی آخشامار!» دئمه یی اؤیره ده جکدیم گؤزلرینه.
 سونرا گئتدین،
 اوشاق اولدوم بیر داها، آغلادیم.
 نئچه شعر، نئچه دفعه سولار آلتیندا قالدی،
 کیتابلار، عشق، هر شئی.
 هر شئی سون بیر دفعه داها قورتارا بیلمزدیم.
 کئشکه نانه لی شوکولات کیمی، نانه عطیرلی بیر
 بولوددان دوغولایدیم!
 سونرا گئتدین،
 بیاض بیر کپک بؤیودو ائوده،
 ترسه دن یاغان قار کیمی.
 کئشکه دونیا شکر ایله چرچیوه لنمیش اولسایدی!

یاشیل تر کؤینه یی

دیدم ماداک

گؤزلرین، بالکوندا اوچوشان،
 بیر یاشیل تر کؤینه یی یدی،
 شیریلی لی یاغیش تقلیدی یدی.
 یورولموشدوم چتین کئچن قیشلاریمی آنلاتماقدان،
 بارداغا بیر نئچه چیچک ایسلاتماقدان.
 بارماغیمین اوجوندا قیرمیزی کنارلی بیر بولود،
 اونو اوزادیردیم سنه.
 یالنیزلیق کیمی ایری بیر دامجی،
 بارماغیما دوشن بیر دامجی قان ایدی عشق.

بیلیردیم اویسا ایلك، بادام آغاجلاری چیچک آچار باهارد.ا.
 بیلیردیم چیچک ساتان قاراچی قیزلارینی،
 اونلار بوتون «ایندی» لری، بوتون زامانلارا بیر گول
 پولونا ساتاردی .
 اوغلان قیزا بیر گول آلسا،
 بیلیردیم اودور ان قیرمیزی زامان،
 آدینا عشق دئییردیلر .

قلبیمین دوغوسوندا بیر یالان دونیا وار ایدی.
 کیم بیر شاعیرین قلبینی قیرسا،
 شاعیر گندر اوزون بیر میصراعنی قیرار مثلا.
 بیلیرم، کیم توخونسا شعره،
 اینه بیر تیکان سانجیلاجاق.
 بیلیرم، قیریلیمیش میصراعلاری تعمیر ائتمز زامان.
 یورغونام اویسا،

دورمادان اؤزومه بیر بورونج آیاق آختارماقدان.
 عشقین قانونو تحصیل ائتمیشدیم، قلبیمین ان دوغوسوندا.
 بوش کوفلر کیمی قیجیردایارق دانیشدیم قارانلیقلا،
 پیشیکلر کیمی میریلداناراق .

آلکولدان بیر دنیزه بوراخدیم قلبیمی،
 قیرمیزی بیر لؤتکه کیمی .
 آرخا کوچهلرده سرخوش دانیشدیم قارانلیقلا،
 اوووجلاریملا دانیشدیم،

«آلاه بؤیوکدور» دئین اینسانلار کیمی .
 پیشیکدیلی بسکویتلرینین بیر کئکله دانیشماسی کیمی،
 یومشاق و کرئملی دانیشدیم اونونلا.
 باهارد، مور یاسمن لر آچاردی بوینومدا.
 مور و پنجه دانیشدیم قارانلیقلا .
 گئجه آچیلیب گوندوز باغلانان بیر پارانتر ایدیم،
 ایشه یارامایان سؤزلر وار ایدی ایچیمده،
 سؤزلرله دانیشدیم قارانلیقلا .
 اؤنجه سؤز یوخ ایدی قلبیمین ان دوغوسوندا.
 سؤزلر،

آغرینی بوغماغا یاریان،
 بیر یاغلی اورقان ایدی...

اوشاق اولدوم سونرا، آغلادیم،
 یاغیش بئله، منی عاییب لادی .
 سؤز دئدیم، سؤز وئردیم .
 روحومو قویولادیغیم یئر هله بللیدیر
 گونشه داریخدیم، سونرا سنه .
 کئشکه کؤلگه سینه راضی بیر ریحان اولایدیم!

سونرا گئتدین،
 گؤزلرین بیر یاشیل تر کؤبنه یی،
 اونودولموش بالکوندا،
 شیریلتی لی یاغیش تقلیدی ایدی؛
 آرتیق تام اینجلدی .

دیدم ماداک

قلبیمین دوغوسو،

هر رسمه گونش چکن بیر اوشاق ایدی .

غم یوکونون کروانلاری یئر ییردی دوداقلاریمدا،
 قوورولموش و چاتلاق ایدی دوداقلاریمین تورپاقلاری .

اؤلومون اؤته سینده بیر کند وار ایدی،

اوردا، اوزاقدا، قلبیمین ان دوغوسوندا .

ایندی منه یالنیزجا،

دردلی ماهنیلارا حیس ائتدیگیم قارشیلیق سیز عشق قالدی .

گؤزل، بیاض بیر کؤرپه ات دوغوروردو هر ایل حافیظه م .

یورغون ایدی اویسا،

دورمادان،

دورمادان خاطرلاماغا قاچماقدان .

قلبیمین دوغوسوندا،

اوقیانوسلاری ماوی اولمایان، بیر یالان دونیا وار ایدی .

منیم اوچون حیات،

قلبی ساختاکارلیقدان، قیرخ ایل حبسه یاتیب

چیخمیش بیر آدم ایدی .

کئچمیشیم آغریبیر ایندی،

یالنیز منیم دئییل، منیم اؤلکه مین کئچمیشی ده آغریبیر مثلا .

بیر گون یوخلوغوم بیر کۆلگه کیمی،
دوشرسه گۆزلرینه،
اونوتما آغلایان شاعیرینی!
اونوتما... او گون ده قاپانیب دیزلرینه،
اؤز یوخلوغوما اؤزوم آغلارام.
سن آغلاما! یاخشی؟
سن آغلاما!...

علی طالبی قایاباشی

او صاف محبتی تمیز سئوگینی
ساخلارام قلبیم ده یاشارام سنه
ایلر حسرتینده قالسامدا بئله
غزل لر قوشمالار قوشارام سنه

او تبریز عطیرلی سئوگینی آلدیم
سئویندیم یئرلردن گوی لره قدر
دویغولار بئینیم ده رقص ائیله دیلر
محو اولدو کونلومو دیدن غم - کدر

دانیشدین مات قالدیم سوزوندن دئدیم
کاشکی او دانیشان دیلیندن اوپوم!
هر کلمه ن قلبیمده توی توتوموشدولار
قویمادین آییلیب الیندن اوپوم

من سنین اونونده کیریدیم سوسدوم
بالا آناسیندا کیریین کیمی
او کوورک سسینه مست اولوب جوشدو
ماهنی بسته له دی قلبیمین سیمی

اوره ییم ایسته دی دلیلم دئمه دی
اولار قوجاقلایام بیر قوجاق سنی؟
سنی اوره ییمده ساخلایاجاقام
توتمارام کیمسه دن هئی سوراق سنی

اومید یاشار اوغوزجان من آغلایان شاعیرم،

منه گولمه یی اؤیرتمه دیلر.
اییل ده، بیر باخ محزون اوزومه!
آنلدار سنه، چکدیکلریمی.
بیرر بیچاق یاراسی کیمیدیر،
آلنیمداکی جیزیقلار.

من موتلولوق نه دیر، بیله مه دیم،
ساجلاریم اوخشانماغا آلیشیق دئییل.
هپ بؤیله دالیب گئدر گۆزلریم،
و نه زامان دوشونسم کئچن گونلری،
بیر قارانلیق باسار ایچیمی،
آیدینلیق دئییل.

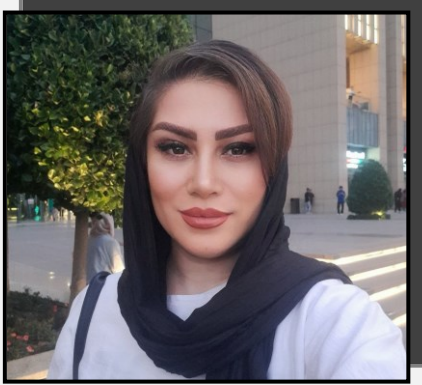
سنی نئجه سئوهرم، بیلیرسن،
نئجه یانارام حسرت لر ایچینده.
آیاق باسدیغین یئرلر جنت اولار،
بیلیرم ان سرین کولکله گلیرسن.
یئنه ده یانیب آلیشیرام من جهنم لر ایچینده.
ان موتلو ساندیغین یئرده، کدرلی یم.
من سنینله سنسزلیگی دوشونورم.
بیر قورخو دوشر ایچیمه بیردن،
بورخولار اوره ییم.

سنی شعرلریمده مین ایل یاشادیب دا،
من مین دفعه اؤلهرم.

بلکه ده سهویم وار سئویرسن منی
بلکه خیال لاردا سئویشیریک بیز
بلکه ده هئج اوزاق دئییلسن مندن
بلکه ده هر گئجه گوروشوروک بیز

سنی سئوه سئوه یاشایاجام
سنه دویونه جک اوره ییم مودام
سنه سوز وئریرم سنین قالارام
عشقین اوره ییمده یاشایار . تامام

مریم صفوی (یاز - باهار)

ایلک سطریندن تاریخه کئچیبیدیر منیم آدیم
من بو قالین کیتابین باشلانغیج صفحه سی ییم.
داش گؤیلرین قولاغین کار ائدییدیر فریادیم
من دوستاقلار تیترده دن آزادلیغین سسی ییم.

من ظلومت قارشیسیندا باش قالدیران قهرمان
دیزه چؤکن یالتاقلار، باشا دوشمز سؤزومو.
آجنبی لر اؤنونده، دیک دایاندیم هر زامان
هئج بیر زامان، هئج کسه سیندیرمارام اؤزومو.

من قیرآتین بئلینده نعره چکن "روشنم"
دلای لریم سس وئرر، سسیمه، چنلی بئل دن.
بی - خان لاری دنگ ائدن "قوچاق نبی" ده منم
من سارسیلماز، توکنمز گوجومو آلدیم ائل دن.

آلینماز بَد قلامدیر "بابک" یمین غیرتی
آل قانیلا قیزاردیب اوزومو آغ ائله دی.
یئنیدن ایضاح ائدیب دونیا یا حوریتی
آزادلیغین آنلامین آچیق - آشکار سؤیله دی.

سنی تبریز بیلیب زیارت ائتدیم
سنی تبریز قدر سئودیم اوره ییم
عمرونون هر آنین موتلو اول - یاشا
داها بوندان اوجا یوخدور دیله ییم
سنی تبریز قدر سئودیم اوره ییم...

علی طالبی قایاباشی

ایلردیر دیلیمه گتیرمه دییم
بیر سئوگی یاشاییر منده گیزلی جه
کاش ایلهام اولایدی اوزاق دان سنه
منده داریخایدیم سنده گیزلی جه

کاش دویا بیلیدین سئوگیمی منیم
منی دوشونیدین هر بیر نفس ده
بیر اودوم سئوگی نه حسرتیم دئییه
منی یاشاتمایدین تینلی قفس ده

سن اوزاق شهرده یاشام قورموسان
منده اوزاقلاری داریخمادایام
سن اوز کئفین ده سن ، اوز حالین داسان
منده فیکیر ایچره کیریخمادایام

سنی خاطریرلاییر ایچگی لریمده
سنی دوشونورم کئفلی حالیم دا
سنی اوره ک سئویب اوره ک داریخیر
اولماساندا منیم سین و سالیم دا

یوكله نهمیش اولسادا،
دونیا لارین كدری-غمی،
هر قایغی سینا ییه دورانیدير آدمین،
هارداسا بیر قادین واردیرسا،
هارداسا بیر آنا واردیرسا...

یاز - باهار

قارا بولودلار دولاشیب ماوی گؤیوموزده آرتیق،
شفقین رنگی سولوبدور، کیرلیب دیر...
بولانیب دیر شهرین هاواسیندان،
انسان لیغین اوره یی بو آن!
آجلیمیز دولاناراق ساغیمیزدا-سولوموزدا...
اؤلوم ماهنی سینی پیچیلدا بیر قولاغیمیزا
یوخدور ائشیدن، یوخدور دویمان...
تقویم لر، آداملارین عؤمرونو تباہ ائدیر،
سایمازدان کئچیب، گئدیر
قارا-قارا نومره لرینده.
اؤلورلر یاشاییر بو شهرین-
خیابانیندا،
کوچه سینده،
اؤپنده!...
نه عاغیلی یاساسی واردیر،
نه ده عاغیلا سیغان یاساق لاری.
اورک لر دمیر کیمی دونوب دور،
داش کیمی برکییب دیر اوره ک لر...
چوخ شئیین آدی واردیر،
آنجاق یوخدور اؤزو!...
بورادا اونودوب لار انسان لار،
بیر چوخ سؤزو!...
سئوینجی یاددان چیخاریبلار،
اونودوب لار حتتا سئوگینی...
اونودوب لار هاممی اؤزونو،
خاطیرلامیر هئچ کیم، هئچ کیمی...

حاققین جبهه سینده کی، برحق "خطایی" منم،
گؤز یوممارام آن کیچیک خطاسینا دوشمین.
من دریسی سویولان آغریماز، مسکین، تئم
بارماغینی کسسه لر حاقدان دؤنرسن، سنین.

استعمارین اؤنونده دوران "زینب پاشا" یام،
گلیب گئتمز دوشمنه، گلن-گندن چکمیشم.
آرزوم اودور همیشه صلح ایچینده یاشایام
یوخسا چوخلو سوی سوزون، من باشینی اکمیشم.

دوشمنلرین جانینا آدی قورخولار سالان
مظلوملارین دایاغی، من ایگید "ستارخان" ام.
تاریخین سونونا دک همیشه باقی قالان
من تاریخین بئشییی اولان آذربایجانام.

اینجه روحلو، اولو بیر وارلیق واردیر
یارانیشی نین آزل گونوندن بو عالمین،
باخیش لاریندا سئوگی نین
ماس- ماوی بایراغی یئلله نر
آسیمان لارین آن اوجا ذیروه سینده!!
سئوینج بویالی دوداقلاری ایسه،
اوزونه گولومسه نر
معصومیتین و عصیانین!!
اووجلاریندا اورمان لار بیتر اونون
یام- یاشیلجاسینا
آغاج- آغاج...
کوره یی داغلارا بنزه ییر آییلمز
دایانا جاقلی،
اوجا و-
ووقارلی...

کؤکسو دریالار قدر دَرین
صحرالار قدر ایستی!
چییین لرینده هر زمان

شعیریمه چىخدى
 تامسینماق ایسته ین وارسا بویورسون
 آما اۇنجه دن دئمه لی یم
 دادی نه چۇریدی
 نه ده پروتئز ائدیلمیش دوداق
 تامی آزادلیق
 و سونو اۇزگورلوک دادین تامسینماق .

بهر روز خلفی سلام جانیمین ایچی

اۇزل قوخولو چیچه یم
 حیاتیمن ریتیمیک ملودی یاسی
 اینجه روحلو سئوگیلیم
 قاراشین قارامانیم
 قادینیم قاغاییم
 ایشوه لی ماهنیم
 آشک قوخولو یاغیشیم
 نئجه سن؟

جانیم عاشکیم
 یادیندامی ایچیمین اسمه گی
 حوزونلو باخیشیمدان اؤلومومون عونوانینی اوخوماغین
 بوش وئر .

دونیانین ان لذتلی آنی
 سنینله چاغلانیر منه
 مثلن آرا سیرا چیخاریق یوروشه
 اوف اوف؛
 عاشیق لر بیلیر هانکی آشکدان دانیشیرام
 اویله سیزیسان ایچیمه

بیر شیدیرغی یاغیش یاغیب،
 بویوب دا آپارمالی دیر
 شهرین اوزوندن بو اؤلوم تورونو!
 بیر داشقین سئل گلیب ده،
 کئچمه لی دیر-
 بو شهرین اوستوندن
 بلکه تاپدی شهر اوزونو...
 سئوگی سینی آسیرگه مه ین،
 شفقتلی بیر گونشین
 چیخماسی لازیم دیر،
 ایشیغینی ساچاسین، قارانلیق لارین اوستونه!
 قارا بولودلار ایسه،
 گئتمه لی دیر آرخاسیندان،
 قارانلیغین، آیدینلیغا چیخماق قصدینه!
 یئنی نفس،
 یئنی سس،
 یئنی هوس لازیم دیر،
 بو گونشلی ماس-ماوی اوجامان آسیمانا...
 گووی اوزونه، اوز توتوب دا یالوارراق،
 گؤز تیکیلر رحمتینه گووی لرین!
 بیر مرحمت گؤزله ییرلر کؤلگه لر
 داش اورکلی،
 جان سیز تن لر بلکه اویانا...

بهر روز خلفی

یاشامین ان تاملی آنلارینی
 اونونلا بیرلیکده شعیر دفتریمده
 دردلشنده یاشاییرام
 آیری بیر یاشامیم اولورسادا
 نه دوزو اولوب نه ده تاملی تامی

قلمیم آدیلا سئویشر کن
 تامی داملا - داملا

فلک...

صحرا لار قورولور سودان او تری
 درین دریالارا سئل توکور فلک.
 کاسیبی تومنه محتاج ائيله یب،
 وارلینین باشندان پول توکور فلک.

داغ-داغا بنزیر قار گتیرنده،
 بالیق چی سئوینر تور گتیرنده،
 کاسیبین باغچاسی بار گتیرنده،
 گوررسن اونودا کال توکور فلک.

اینانما محبوسون چیخسین یادیندان،
 گوردویو سیلینمز قان یادداشیندان،
 ظالمین_آلچاغین هرگون باشندان،
 کولون عوضینه، گول توکور فلک.

اوره بییم سنی ایچخینیر

گؤزوم سنی داشیر

دوداق لاریم دادینی تامسینیر

شعریم ایسه سئوگیمیزین عاشک دادلی سرگیسیدی

هه قاداسی یادیمدان چیخمیشدی

آجی قهوهونی سن چوخ سئویرسن

گلسنه بیرلیک ده قهوه له شک

هرنه بین آجیسی

سنینله بال اولور بال

اویسا گؤزلریم باخدیقجا

اوره بییم آتدیقجا

سنده دالماغی

بال گیبی سئوهم

محمد علی محرمی (محبوس)

سنده دیر...

من گزن عالم ده اول ناز و نزاکت سنده دیر،
 قلبیمی فتح ائتمه یه هر جور مهارت سنده دیر.

دل رباسان آند اولا ویجدانیمائی نازنین،
 اهل عشقی آلدادان یاخشی فراصت سنده دیر،

گور نجه اللر آچیب زار آغلارام درگاهینا،
 لوطفونو آز ائيله مه بوللو سخاوت سنده دیر.

محبوسا گولمه دئسه عشقی جیگر پاره سیسن،
 چون کی یاریندا اولان بیر چوخ شباهت سنده دیر.

آمان است می‌شنوی؟ اسم پدرت هم دُونَان بای است پدرت یادت نیست؟ تو از قبیله نایمان هستی متوجه شدی؟

او با بی‌اعتنایی به سخنان مادر گوش می‌داد، نایمان آنا باز دوباره تلاش کرد که حافظه پسرش را بکار ببیند لذا با التماس گفت: اسمت را بیاد بیاور . . . ببین اسمت چیست مگر نمی‌دانی که پدرت دونن بای است؟ اسم تو مانقورد نیست ژول آمان است. برای این اسمت را ژول آمان گذاشته‌ایم که تو در زمان کوچ بزرگ نایمان‌ها در راه دنیا آمدی.

نایمان آنا برایش ترانه و لالایی و بایاتی می‌خواند ولی تاثیری ندارد. در این موقع ارباب ژول آمان پیدا شده و نایمان آنا از ترس او پنهان می‌شود. ارباب از زن می‌پرسد؟ ژول آمان می‌گوید او به من گفت که من مادرت هستم. ارباب ژول آمان می‌گوید تو مادر نداری او را با تیر بزن و بکش. نایمان آنا وقتی می‌بیند او رفت از مخفیگاه خویش خارج شده می‌خواهد که دوباره حافظه تاریخی و قومی و خانوادگی پسر جوان را بکار ببیند لذا به او نزدیک می‌شود.

اما ژول آمان با دیدن نایمان آنا بدون هیچ ترحمی در اطاعت کورکورانه از دستورات اربابش قلب مادرش را نشانه گرفته و او را از پشت شتری که سوارش شده بود سرنگون می‌سازد. قبل از اینکه پیکر بی‌جان نایمان آنا به زمین بیفتد روسری او به شکل پرنده‌ای بنام دونن بای درآمده و پرواز می‌کند. گویی این پرنده روح نایمان آنا را در جسم خود دارد. از آن زمان پرنده‌ای در صحرای ساری اؤزیه پیدا شده و به مسافری نزدیک گردیده و دائماً تکرار می‌کند: «به یاد آر از چه قبیله‌ای هستی، اسمت چیست؟ اسم پدرت دونن بای است، دونن بای، دونن بای» . . .

پیکر بی‌جان نایمان آنا در محلی که بعدها بنام او به قبرستان «آنا بیت» معروف گردیده به خاک سپرده می‌شود.

ماجرای مانقوردها در کتاب: «گون وار عصره برابر: روزی به درازی قرن» نوشته چنگیز آتیماتف، در سال ۲۰۰۰ نمایشنامه‌ای در تئاتر شهر استانبول با نام اصلی «مانقورد» و با نام «گون اوزار یوز بیبل اولور» به صحنه برده شده است.

مانقورد اوچ شئی بیلمز و آنلاماز: توپراق، آنادیل، آنا

تورکها به چه کسانی

مانقورد می‌گویند؟

افسانه مانقورد

مانقورد به کسانی که فاقد «شعور ملی» بوده و نسبت به ایل و تبار و قوم و خویش خود بیگانه شده‌اند گفته می‌شود.

افسانه مانقورد در مورد منشا و چگونگی مانقورد شدن بوز قوردها چنین است .

روز و روزگاری در صحرای «ساری اؤزیه» آسیای مرکزی اقوام مختلف از جمله قوم تورک نایمان زندگی می‌کردند. نایمان‌ها دشمنانی به نام ژوان ژوان داشتند که طرفدار چین بودند. ژوان ژوان‌ها مبتکر مانقورد گردانیدن اسرای خود بودند، آنها اسیران جوان قبیله نایمان را گرفته و آنها را شکنجه‌های سخت و طاقت‌فرسا می‌دادند.

افسانه می‌گوید: ژوان ژوان‌ها وقتی کسانی را اسیر می‌گرفتند آنها را به صحرا برده موهای سرشان را از ته می‌تراشیدند، بعد شتری را سر بریده و از پوست سفت گردن شتر را در اب جوش قرار داده و بلافاصله به سر اسیر می‌چسبانند.

بعد از مدتی موی سر آنها رشد کرده و چون جایی برای رشد خود نمی‌یافتند برگشته بتدریج داخل مغز اسیر می‌شدند. عده‌ای می‌مردند آنهایی که می‌ماندند در اثر برخورد موها با سلولهای حافظه تمام خاطرات گذشته خود را از دست داده و تنها مهارت‌های آنان در تیراندازی می‌ماند. آنها فقط به دستور ارباب خود گوش می‌دادند.

افسانه می‌گوید: روزی پسر جوانی بنام «ژول آمان» (بول آمان) فرزند پیرزنی بنام نایمان آنا اسیر می‌شود. ژوان ژوان‌ها او را مانقورد کرده و به چوپانی گله‌های خود می‌گمارند. نایمان آنا برای نجات پسرش به منطقه ژوان ژوان‌ها رفته و پسر خود را می‌بیند که چوپان گله شده است. مادر به فرزند نزدیک شده و اسمش را می‌پرسد. پسر جواب می‌دهد که نامش مانقورد است. مادر در میان حسرت و ناامیدی از پدر و مادر و ایل و تبارش می‌پرسد. پسر جوان تنها یک جواب دارد آنهم: من مانقورد هستم. مادر سعی می‌کند حافظه‌ی پسر جوانش را به کار ببیند. چنگیز آتیماتف بقیه ماجرا را چنین به رشته قلم می‌کشد که مادر خطاب به پسرش می‌گوید: «اسم تو ژول

Khudafərin

Türkçə - Farsca

Aralıq 2023 - İL 21 - SAY 219 (ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRGİ)

[http://www. Khudafarin.ir](http://www.Khudafarin.ir)

<https://t.me/xudafarindargisi>

TÜRKLƏR

